

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií, Katedra veřejné a sociální politiky

Diplomová práce

2015

Olivie Doleželová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií, Katedra veřejné a sociální politiky

Olivie Doleželová

Cesty ke snížení recidivy v ČR

**Resocializace občanů ve výkonu trestu odnětí svobody a
po propuštění**

Diplomová práce

Praha, 2015

Autor práce: Bc. Olivie Doleželová

Vedoucí práce: Cejp Martin PhDr. CSc.

Oponent práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Bibliografický záznam:

DOLEŽELOVÁ, Olivie. *Cesty ke snížení recidivy v ČR: Resocializace občanů ve výkonu trestu odnětí svobody a po propuštění*. Praha, 2015. Diplomová. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí práce Cejp Martin PhDr. CSc.

Abstrakt:

Tato práce se zabývá problémem vysoké míry recidivy v ČR, který upozorňuje na neefektivnost českých věznic v jejich resocializační funkci, tj. snahu reintegrovat do společnosti osoby po výkonu trestu odnětí svobody, kterým hrozí sociální vyloučení a kriminální recidiva, je terciární prevencí kriminality.

Jev recidivismu je velmi komplexní – zahrnuje problematiku sociálního vyloučení, rasové diskriminace, adiktologie i krizi sociální mobility ve společnosti.

Je nutné ho trpělivě řešit na mnoha úrovních, za pomoci dlouhodobých strategií. Efektivní fungování penitenciární péče zacílené na prevenci je cílem každé společnosti. Snížení recidivy znamená snížení nákladů ze státního rozpočtu, zajištění bezpečí a ochranu celé společnosti před trestnými činy poskytuje vhodné prostřední pro rozvoj celé společnosti, a poskytnutí péče těm, kteří se střetli se zákonem, je důležité z hlediska sociální spravedlnosti. Stigma zločince je často horším trestem než vlastní pobyt za mřížemi.

Abstract:

This work is about the problem of high recidivism rate in the Czech Republic, which highlights the inefficiency Czech prisons in their resocialization function, ie. the effort to reintegrate people into society after imprisonment, who are at risk of social exclusion and criminal recidivism, which is called tertiary crime prevention as a process. The phenomenon of recidivism is very complex - includes the issue of social exclusion, racial discrimination, addictology and the crisis of social mobility in society.

It must be patiently addressed on many levels, using long-term strategies. The effective functioning of the penitentiary care focused on prevention in the objective of any society. Reducing recidivism means reduced costs from the state budget, ensuring the safety and protection of the entire society from criminal acts provides a suitable environment for the development of the whole society, and providing care for those who clashed with the law, it is important in terms of social justice. Social stigma of criminal history is often worse than the actual time behind bars.

Klíčová slova:

Vězení, recidiva, prizonizace, resocializace, punitivita, kriminalita, restorativní justice

Keywords:

Prison, recidivism, prisonization, social rehabilitation, punitivity, criminality, restorative justice

Rozsah práce: 204634 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 15.5.2015

Olivie Doleželová

**Institut sociologických studií
Teze diplomové práce**

Jméno studenta/studentky: Olivie Doleželová

Název v jazyce práce: Efektivní metody resocializace vězňených osob aplikovatelné v penitenciárním systému ČR

Název v anglickém jazyce: Social Rehabilitation Of Prisoners And Effective Methods Applicable In Czech Penitentiary Environment

Klíčová slova: vězeňství, recidiva, resocializace, punitivita

Klíčová slova anglicky: prison, recidivism, social rehabilitation, punitivity

Akademický rok vypsání: 2014

Jazyk práce: čeština

Typ práce: Diplomová práce

Ústav: Katedra veřejné a sociální politiky

Vedoucí / školitel: Cejp Martin PhDr.

Obor práce: Veřejná a sociální politika

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

1. Vymezení předmětu zkoumání, zdůvodnění výběru výzkumného tématu, návaznost na jiné práce

Ve své práci se budu zabývat tématem resocializace trestaných osob po anebo ve výkonu trestu v českém penitenciárním systému. Problematika resocializace v ČR spočívá v tom, že není věnována dostatečná pozornost jedné ze základních funkcí instituce trestu omezení svobody, a tou je napravení pachatele takovým způsobem, aby po propuštění na svobodu byl schopen se začlenit do společnosti a žít v souladu dle jejích závazných norem.

Naplnění korektivní funkce odnětí svobody nikdy nemůže být stoprocentní, v ČR je ale možné v této oblasti pozorovat značné rezervy, například při srovnání fungování penitenciární péče v dalších státech EU.

V českém prostředí se v mnoha případech dá i konstatovat, že pobyt ve vězení měl na osobnost trestaného rozkladný vliv. Společenským problémem plynoucím z málo efektivního a nedostatečně modernizovaného trestního systému je vysoká míra recidivy. Systém poškozujícím jak potenciální oběti trestných činů, tak samotné pachatele, kteří se ocitají v začarovaném kruhu

kriminality a chudoby.

2. Cíle diplomové práce

Cílem mojí diplomové práce je navrhnout opatření, které by v oblasti české penitenciární a postpenitenciární péče zlepšily celkovou situaci ohledně míry recidivy vězňů a jejich šance ve společenském uplatnění v životě po propuštění. Snažila bych se ohodnotit finanční zátěž, kterou by takové programy vyžadovaly a náročnost jejich implementace. Inspirovala bych se dobrou praxí v jiných zemích.

SEZNAM ODBORNÉ LITERATURY:

1. BIEDERMANOVÁ Eva: Je možné resocializovat osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, jsou standardizované programy zacházení účinné? *Trestněprávní revue* 7-8/2013, str. 180-184. Praha: C.H.Beck, ISSN 1213-5313
2. ČESKÝ HELSINSKÝ VÝBOR. *Zpráva o stavu lidských práv v ČR za rok 2012*. Praha, 2013, 110 s. (s. 18 – 24) Dostupné z: http://helcom.cz/w/wp-content/uploads/2013/09/ZLP_2012.pdf
3. EUROPE, [Committee of Ministers of the] Council of. *European prison rules*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2006. ISBN 978-92-871-5982-3PDF.
4. HLÁSENSKÁ, Olga. *Možnosti resocializace osob ve výkonu trestu odnětí svobody*. Brno, 2012. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/246759/pedf_m/Diplomova_prace_Olga_Hlasenska.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce PhDr. Pavla Pitnerová, Ph.D.
5. MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminální recidiva a recidivisté: (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice)* [online]. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011 [cit. 2014-04-10]. 302 s. ISBN 978-807-3381-196
6. *Probační a mediační služba České republiky* [online]. 2002-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/partnerske-projekty-prehled/>
7. Treatment Of Offenders And Recidivism: Assessment Of The Effectiveness Of Programmes Applied In Europe. In: *Psychology in Spain*. Spain: Colegio Oficial de Psicólogos, 2001, s. 47-62. Vol. 5. No 1.
8. *Statistická ročenka Vězeňské služby za rok 2012*. Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2012, 116 s. Statistická ročenka - účelová publikace. Dostupné z http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistic%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Ro%C4%8Denka%202012.pdf

Seznam bude dále rozšiřován o relevantní tituly a zdroje dat.

PŘEDBĚŽNÁ NÁPLŇ PRÁCE:

1. Výzkumné otázky a hypotézy

Výzkumné otázky:

Kde jsou v tomto poli způsobena největší pochybení?

Jaká opatření by byla pro Českou republiku v oblasti resocializace trestaných osob nejvhodnější?

Hypotéza: Česká penitenciární péče má v oblasti resocializace vězňů rezervy, které by šly napravit různými implementacemi.

2. Teoretická východiska

V mnoha ohledech bude vycházet z konceptu restorativní justice, koncept trestního soudnictví, které se snaží nezaměřovat se pouze na represii, ale na napravení celkové situace.

3. Metody a zdroje dat

Jako metodu jsem zvolila sekundární zdroje literatury a kvalitativní expertní rozhovory.

Pokusím se pro svoji práci získat informace od kompetentních osob z různých oblastí. Prozatím jsem se rozhodla vyhledat pracovníka Probační a mediační služby, Vězeňské služby, externího pracovníka věznice, sociálního pracovníka v problémových lokalitách, ale také s respondentem, který si prošel zkušeností odnětí svobody.

4. Předpokládaná struktura diplomové práce

1. Úvod
2. Teoretická východiska
3. Metody
4. Deskriptivní část
5. Analytická část
6. Závěr
7. Prameny
8. Přílohy

PŘEDBĚŽNÁ NÁPLŇ PRÁCE V ANGLICKÉM JAZYCE:

In this paper I will try to find appropriate measures to reduce the recidivism rate of prisoners in

the Czech republic and assist them in the process of resocialization in their life after release. I will rely on expert interviews as the main research method.

Obsah

BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM.....	4
ABSTRAKT	5
ABSTRACT	5
KLÍČOVÁ SLOVA	6
KEYWORDS	6
PROHLÁŠENÍ.....	6
OBSAH.....	11
1. ÚVOD.....	15
1.1. ZDŮVODNĚNÍ VÝBĚRU VÝZKUMNÉHO TÉMATU	15
1.2. NÁVAZNOST NA JINÉ PRÁCE	16
1.3. CÍLE DIPLOMOVÉ PRÁCE	16
1.4. TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	16
1.5. VÝZKUMNÉ OTÁZKY	17
1.6. METODY A ZDROJE DAT.....	18
1.7. HYPOTÉZY	20
2. DEFINICE POJMŮ V SOUVISLOSTECH	20
2.1. (KRIMINÁLNÍ) RECIDIVA.....	20
2.2. VĚZENÍ A VEŘEJNÝ ZÁJEM.....	22
2.3. TREST - JEHO FUNKCE A EFEKTIVITA	24
2.4. PRIZONIZACE.....	26
2.5. RESOCIALIZACE.....	27
2.6. PUNITIVITA.....	28
2.7. DĚDIČNOST A PROSTŘEDÍ	29
2.8. SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ	31
3. HLAVNÍ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ RECIDIVU	31
3.1. NATURE VERSUS NURTURE	32
3.2. PSYCHICKÝ A ZDRAVOTNÍ STAV TRESTANÉHO	32
3.3. ČAS STRÁVENÝ VE VĚZENÍ A NA SVOBODĚ. PRŮBĚH KRIMINÁLNÍ KARIÉRY.	33
3.4. ZAMĚSTNANOST BĚHEM VTOS.....	35
3.5. ZAMĚSTNANOST PO VTOS.....	36
3.6. VZDĚLÁNÍ A VZDĚLÁVÁNÍ OSOB VE VTOS	37
3.7. ZADLUŽENOST.....	37
3.8. RODINA	39
3.9. BYDLENÍ	39
3.10. ABUSUS NÁVYKOVÝCH LÁTEK	40
4. ANALÝZA AKTÉRŮ.....	41
4.1. VLÁDA ČR	43

4.2.	MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ.....	44
4.3.	MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI	44
4.4.	MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY.....	46
4.5.	VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR	48
4.6.	PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR	51
4.7.	AKTÉŘI EVROPSKÉ UNIE	52
4.8.	NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE.....	54
4.9.	OSN – VÝBOR PROTI MUČENÍ	55
5.	TERCIÁRNÍ PREVENCE KRIMINALITY V ČASE	57
5.1.	VÝVOJ TRESTNÍ POLITIKY V LETECH 1989 – 2015	58
5.2.	STRATEGIE, KONCEPCE A JINÉ VEŘEJNĚ POLITICKÉ DOKUMENTY V OBDOBÍ 1989 – 2015.....	71
5.3.	NEDOŘEŠENÉ PROBLÉMY A PŘEKÁŽKY VYŘEŠENÍ PROBLÉMU	75
5.4.	ÚSPĚCHY ČR V TRESTNÍ POLITICE ZA ANALYZOVANÉ ČASOVÉ OBDOBÍ	80
5.5.	PROGNÓZA A DÍLČÍ ZÁVĚR.....	81
6.	VLASTNÍ DOPORUČENÍ KE SNÍŽENÍ RECIDIVY	82
6.1.	OPTIMALIZACE STRUKTURY PENITENCIÁRNÍ PÉČE.....	83
6.2.	ROZVOJ ALTERNATIVNÍCH TRESTŮ A OMEZENÍ KRÁTKODOBÝCH VTOS	85
6.3.	ŘEŠENÍ ZADLUŽENOSTI SPOJENÉ S VTOS	85
6.4.	REFORMA ZAMĚSTNÁVÁNÍ VE VĚZENÍ.....	86
6.5.	ROZŠÍŘENÍ VZDĚLÁNÍ VE VĚZENÍ.....	87
6.6.	LÉČBA ZÁVISLOSTI.....	88
6.7.	KONTAKT S RODINOU	88
6.8.	BYDLENÍ PROPUŠTĚNÝCH VĚZŇŮ	89
6.9.	ZAMĚSTNANÍ PROPUŠTĚNÝCH VĚZŇŮ.....	89
7.	ZÁVĚR.....	91
8.	LITERATURA:.....	92
9.	PŘÍLOHY	106
	PŘÍLOHA Č. 1: EXPERTNÍ ROZHOVOR SE SOCIÁLNÍ KURÁTKOU IVANOU DAVIDOVOU	106
	PŘÍLOHA Č. 2: EXPERTNÍ ROZHOVOR S ŘEDITelem SOU JIŘICE JANEM BEEREM A HOSTEM (JEHO ŽÁKEM, BÝVALÝM RECIDIVISTOU).....	109
	PŘÍLOHA Č. 3: EXPERTNÍ ROZHOVOR S MGR. EVOU BIEDERMANOVOU, PŘÁVNÍČKOU A ČLENKOU VÝZKUMNÉHO TÝMU IKSP	112
	PŘÍLOHA Č. 4: EXPERTNÍ ROZHOVOR S PHDR. ALENOU MAREŠOVOU, ČLENKOU VÝZKUMNÉHO TÝMU IKSP, BÝVALOU FOREZNÍ PSYCHOLOŽKOU NA VÝZKUMNÉM PENOLOGICKÉM ÚSTAVU	114
	PŘÍLOHA Č. 5: ROZHOVOR S MUDR. PETREM PETRÁČKEM, VĚZEŇSKÝM PSYCHIATREM	118
	PŘÍLOHA Č. 6: ROZHOVOR S KRISTÝNOU MAKOVCOVOU Z RUBIKON CENTRA.....	122
	PŘÍLOHA Č. 7: ROZHOVOR S PROBAČNÍM ASISTENTEM VLADIMÍREM VOBORSKÝM Z PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY	124

PŘÍLOHA Č. 8: ROZHOVOR S MGR. JAKUBEM ČERNÝM, PSYCHOLOGEM A SOCIÁLNÍM PRACOVNÍKEM ZA NNO PODANÉ RUCE	126
PŘÍLOHA Č. 9: STROM PROBLÉMŮ - METODA POLICY ANALYSIS.....	128
PŘÍLOHA Č. 10: HIERARCHIZACE CÍLŮ A JEJICH INDIKÁTORY - METODA POLICY ANALYSIS	130

Seznam zkratk používaných v práci:

- CAT – Výbor OSN proti mučení
- CPT - Evropský výbor proti mučení
- CVVM - centrum pro výzkum veřejného mínění
- GŘVS – Generální ředitelství Vězeňské služby
- MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí
- MSČR – Ministerstvo spravedlnosti
- MVČR – Ministerstvo vnitra
- NNO – nestátní nezisková společnost
- NEPO – Nepodmíněně odsouzení
- OPP – trest obecně prospěšných prací
- PP ČR – Policejní prezidium ČR
- PMSČR – Probační a mediační služba
- PZ – Program Zacházení
- VP – veřejná politika
- VPD – veřejně-politický dokument
- VSČR - Vězeňská služba
- VTOS – Výkon trestu odnětí svobody

1. Úvod

Ve své práci se zabývám tématem resocializace trestaných osob po anebo ve výkonu trestu odnětí svobody (dále jen VTOS) v českém trestním systému, který má do dokonalosti určité rezervy. Problematika recidivy v ČR i v řadě jiných zemí spočívá v tom, že není věnována dostatečná pozornost jedné ze základních funkcí instituce trestu omezení svobody, kterou je napravení pachatele, a to takovým způsobem, aby se po propuštění na svobodu byl schopen začlenit do společnosti a žít v souladu s jejími závaznými normami.

Typický pachatel je za svůj zločin trestán dvakrát – kromě VTOS je po propuštění stigmatizován a sociálně vyloučen. V mnoha případech se dá i konstatovat, že jeho pobyt ve vězení byl kontraproduktivní a z toho důvodu poměrně nákladný. Společenským problémem plynoucí z málo efektivního a zastaralého trestního systému je nejen vysoká míra recidivy a potažmo kriminality, ale i plýtvání zdroji a sociální nespravedlnost. Ta spočívá jak v poškození potenciální oběti trestných činů recidivistů, tak v neštěstí pachatelů, kteří se ocitají v začarovaném kruhu kriminality a chudoby a jejich rodin. Když nejsou na svobodě schopni uspokojit svoje materiální potřeby legálně, někteří jedinci nacházejí jediné východisko v opětovném překročení zákona. Záleží na jejich výchozím postavení a síle osobnosti.

1.1. *Zdůvodnění výběru výzkumného tématu*

Jev recidivismu je velmi komplexní – zahrnuje problematiku sociálního vyloučení, rasové diskriminace, adiktologie i krizi sociální mobility ve společnosti. Je nutné ho trpělivě řešit na mnoha úrovních, za pomoci dlouhodobých strategií. Spravedlivý trestní systém a co nejnižší kriminalitu si za svoji prioritu může vytyčit jakákoliv vláda bez ohledu na ideologii. Snížení recidivy vyvolá snížení kriminality celkově, což je pro společnost dobrou vizitkou. Co nejlépe fungující penitenciární systém je nepochybně ve veřejném zájmu. Přesto mu v naší společnosti není věnovaná dostatečná pozornost.

1.2. *Návaznost na jiné práce*

V rámci studia oboru Veřejné a sociální politika jsem se tématem penitenciární politiky zabývala už od roku 2013. Od té doby jsem napsala několik prací na toto téma, ze kterých v této práci čerpám. Dále jsem hojně pracovala s vědeckými pracemi od autorů z Institutu pro kriminologii a sociální prevenci. Také mě inspirovala práce Kateřiny Ježkové „*České vězeňství a jeho schopnost naplňovat veřejný zájem*“¹, která se obšírně zabývala definicí veřejného zájmu z pohledu jednotlivých aktérů. Autorka například předpokládá, že „*proměny ve vězeňství reflektují změny ve společnosti*“.²

1.3. *Cíle diplomové práce*

Cílem této práce je identifikovat faktory ovlivňující míru recidivy, analyzovat, činnost, strategie a jejich (ne)úspěšnost a vzájemné vztahy jednotlivých aktérů, kteří mají na poli prevence terciární recidivy důležitou roli. Dalším cílem je pomocí náhledu do minulosti pochopit souvislosti a důsledky událostí v české penitenciární politice a identifikovat trend budoucího vývoje. Završením celé práce bude pomocí získaných poznatků formulovat vlastní doporučení ke snížení recidivy.

1.4. *Teoretická východiska*

V mnoha ohledech tato práce vychází z konceptu *restorativní justice*, což je moderní přístup k řešení problémů spojených se spácháním zločinu. Zatímco retributivní justice trestá, restorativní justice chápe trestnou činnost jako komplexní problém, do jehož řešení zapojuje jak oběť, tak pachatele. Restorativní justice ve své podstatě zpochybňuje efektivitu a funkci instituce vězení a trestu. Nelze ale principy restorativní justice užít ve všech případech, například komunikace mezi pachatelem a obětí nemusí být vždy dobrý nápad a u určité menší části recidivistů nemají alternativní tresty smysl.

Dále je mi blízký pohled na kriminalitu nižších vrstev strukturálního funkcionalisty *Roberta K. Mertona*. Důvodem deviantního chování je napětí mezi sociální a kulturní strukturou, které vede k anomii. Všeobecný hodnotový vzorec společnosti je hromadit

¹ JEŽKOVÁ, Kateřina. *České vězeňství a jeho schopnost naplňovat veřejný zájem*. Praha, 2014. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/125115/>. Diplomová. FSV UK.

² JEŽKOVÁ, Kateřina. *České vězeňství a jeho schopnost naplňovat veřejný zájem*. Praha, 2014. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/125115/>. Diplomová. FSV UK.

bohatství - v tomto myšlenkovém schématu je nutné brát za pravdivý předpoklad, že většina lidí sdílí podobné hodnoty a cíle – touhu po úspěchu a osobním uplatnění.

Konflikt mezi hodnotami může vyvolat pět možných typů reakcí. Konformisté přijímají všeobecně sdílené hodnoty a konvenční způsoby jejich dosahování. Inovátoři přijímají hodnoty uznávané společností avšak dávají přednost nelegitímím způsobem jejich dosahují. Příkladem jsou lidé, co se se snaží nelegálně zbohatnout. Ritualisté neuznává hodnoty, ale přesto se přizpůsobuje společenským normám. Ritualistou je například někdo, kdo se usilovně věnuje nudné práci, přestože mu nedává šanci se prosadit a není patřičně odměňována. Odpadlíci odmítli jak hodnoty, tak způsoby dosahování cílů – např. členové nezávislé DIY komunity. Rebelové odmítají hodnoty hodnotu i soutěživý přístup, za to ale usilují o změnu struktury sociálního systému.³

V současnosti je sociální mobilita ve společnosti je nízká, společenský systém je tedy značně uzavřený, a to i přes to, že neomezuje aspirace členů společnosti. „*A právě tyto neomezené aspirace vedou k deviantnímu jednání. To se děje obvykle v takových společnostech, které kladou prvořadý důraz na ekonomickou hojnost a společenský vzestup pro všechny své příslušníky.*“⁴

Lidé s určitou startovní pozicí v životě mají šanci na vzestup velmi omezené - legitimní cesta k úspěchu je pro dolní vrstvu téměř nemožná. Uspořádání společnosti nedává každému stejnou příležitost úspěchu dosáhnout a na tuto skutečnost pak znevýhodněné skupiny reagují různými způsoby, a jeden z nich je právě kriminální chování, které je chápáno jako „*způsob reakce jednotlivce na napětí, vyvolané situací, do níž se dostal.*“⁵

1.5. Výzkumné otázky

- Jaký je stávající stav opatření pro resocializaci osob v anebo po výkonu trestu odnětí svobody a jaká je jejich efektivita?
- Jaké strategie a opatření by byla pro Českou republiku v oblasti resocializace trestaných osob ideální?

³ GIDDENS, Anthony a Karen BIRDSALL. *Sociology*. 4th ed. Cambridge: Polity Press, 2001, xvii, 750 s. ISBN 0745623115.

⁴ KUBÁTOVÁ, Helena, František ZNEBEJÁNEK. Sociální deviance a deviantní jednání. *E-learningová podpora UP: Katedra sociologie a andragogiky FF UP*. 2012, č. 1. Dostupné z: <http://pfyziolffup.upol.cz/castwiki/?p=1729>

⁵ ŠTABLOVÁ, CSC, Doc.ing. Renata. JABOK - VYŠŠÍ ODBORNÁ ŠKOLA SOCIÁLNĚ PEDAGOGICKÁ A TEOLOGICKÁ. *KRIMINOLOGIE: Studijní texty*. Praha, 2008, 78 s. Dostupné z: <https://is.jabok.cz/el/JA10/zima2012/S2041/um/kriminologie.pdf>, str. 13

- Jaké jsou největší překážky v implementaci ideálních opatření podporujících resocializaci vězněných osob?
- Jaké další faktory mohou mít vliv na míru recidivity?

1.6. **Metody a zdroje dat**

Analýza sekundárních zdrojů literatury sloužila k obeznámení se s problematikou a úhly pohledu jednotlivých autorů. Užitečnější byly české materiály, protože penitenciární politika v ČR má svoje národní a kulturní specifika. Zahraniční zdroje zejména poskytly analýzy výzkumů šetření a studií.

V ČR je kvantitativních výzkumných šetření na téma recidivy nedostatek, což se ale může změnit v blízké době díky lepšímu využívání *“prediktivního nástroje na hodnocení rizik a kriminogenních potřeb odsouzených v podobě elektronického programu”*⁶ Sarpo fungujícím v rámci VSČR a brzo i PMSČR.

Analýza primárních dokumentů, jako jsou legislativní zákony, deklarace, strategie, koncepce a další veřejně politické dokumenty, zaprvé pomohla specifikovat role, cíle, zdroje, vztahy a další vlastnosti relevantních aktérů a za druhé poskytla zdroje pro rozbor vývoje české penitenciární péče v oblasti recidivy. Příkladem takového primárního dokumentu může být deklarativní dokument EU Evropská vězeňská pravidla, která jsou souborem doporučení vydaných Výborem ministrů členským státům Rady Evropy. Některé primární dokumenty byly bohužel neveřejné, jako např. evaluace činnosti VSČR anebo materiály ohledně připravované Koncepce rozvoje českého vězeňství pro léta 2015 - 2025.

V práci byly také využity některé postupy z metody *analýzy událostí*. Sociální problém vysoké recidivy tak byl zasazen do kontextu veřejného zájmu, faktory působící na recidivu blíže specifikovány. Analýza událostí také zahrnuje rozbor zúčastněných aktérů, jejich rolí, zájmu a moci a případných konfliktů mezi nimi. Dále umožňuje analýzu vývoje sociálního problému, ekvifinalitu a způsob řešení zadaných cílů veřejné politiky a prognózu vývoje sociálního problému.

Metody policy analysis, jako je např. hierarchizace cílů a strom problémů, byly použity v této práci pouze pro ilustraci, nelze je brát jako průkazná tvrzení, protože se nezakládají na ověřených datech, ale pouze na odborném odhadu. Jsou zařazeny

v přílohách této práce.

Metoda expertních rozhovorů přinesla mnoho nových podnětů, poznatků a odlišných perspektiv pohledu na vybrané výzkumné téma. Expertní znalosti se dají rozdělit do tří dimenzí – první je technická znalost, kterou disponují například akademici, druhou je procesní znalost, kterou mají lidé osobně zapojení do procesu práce v dané oblasti a třetí dimenzí je explanatorní znalost, kde se jedná o „*subjektivní interpretaci relevance, pravidel a víry*“ a idejí a ideologií vybraného experta.⁷

Interview poskytlo několik expertů působících v různých odvětvích problematiky recidivy – např. vězeňský psychiatr, sociální kurátor, pracovník Probační a mediační služby, pracovník neziskové organizace, ředitel učiliště učeného pro vzdělávání odsouzených a další. Cílem těchto expertních rozhovorů bylo zachycení unikátní zkušenosti respondenta, jejich perspektivy náhledu na problém a také nových informací a podnětů. Na každý rozhovor byly připravovány otázky zvláště kvůli rozdílnému poli působnosti a specializaci expertů. Některé otázky se však pochopitelně opakovaly. V průběhu provádění rozhovorů s experty byla nutná improvizace z důvodu detailnějšího zaměření na jednotlivé problémy.

Následující tabulka slouží k vyšší přehlednosti o průběhu tvorby této diplomové práce. Popisuje, jakými metodami hledám odpověď na výzkumnou otázku.

Tabulka č. 1. Tabulka zpřehledňující postup výzkumu

Výzkumná otázka	Metoda sběru dat	Metoda analýzy dat
Jaký je stávající stav opatření pro resocializaci osob v anebo po výkonu trestu odnětí svobody a jaká je jejich efektivita?	Expertní rozhovory. Sekundární i primární zdroje. Statistická data.	Analýza expertních rozhovorů. Analýza zdrojů včetně vyhodnocení dostupných statistických dat.
Jaká opatření by byla pro Českou republiku v oblasti resocializace trestaných osob ideální?	Expertní rozhovory. Sekundární literatura.	Analýza expertních rozhovorů. Studium sekundárních dokumentů pro upřesnění informací v expertních rozhovorech.
Jaké jsou největší překážky v implementaci ideálních opatření podporujících resocializaci vězňených osob?	Expertní rozhovory. Sekundární a primární zdroje.	Analýza expertních rozhovorů. Studium dokumentů, včetně legislativních norem. Analýza událostí.
Jaké další faktory mohou mít vliv na míru recidivity?	Expertní rozhovory. Sekundární a primární zdroje.	Analýza rozhovorů, analýza statistických dat. dokumentů.

⁷ ZEMAN, Petr. *Veřejnost a trestní politika*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. 153 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-807-3381-134.

1.7. Hypotézy

- Stávající stav opatření pro resocializaci osob není uspokojivý ani efektivní.
- Vyšší uplatňování alternativních trestů bude mít za následek snížení recidivy.
- Zvýšení dostupnosti výdělečné zaměstnanosti během výkonu trestu odnětí svobody sníží zadluženost vězňů, zvýší šanci na získání zaměstnání po propuštění a sníží recidivu
- Zvýšení intenzity a kvality vzdělávání ve věznicích sníží recidivu.

2. Definice pojmů v souvislostech

V této teoretické části práce jsou definovány důležité pojmy spolu s vysvětlením relevantních konceptů a jsou vymezeny dané problémové okruhy recidivy v ČR.

2.1. (Kriminální) recidiva

Pojem recidiva je používán i dalšími vědními obory, např. v adiktologii podstupuje recidivu abstinující alkoholik, který se opět napije, nebo vyléčená rakovina, která se do těla vrací. Proto je v kriminologii přesněji používat pojem recidiva s přívlastkem kriminální, v této práci se však tomuto přívlastku pro lepší čitelnost textu vyhnu

V trestně právním chápání nastává recidiva tehdy, když se „*pachatel dopustí trestného činu poté, co byl již za předchozí trestný čin odsouzen*“⁸. Tento fakt bývá negativně zohledněn v jeho následujícím potrestání. Mezi recidivisty ale nepatří pachatelé, kteří vykonají řadu trestných činů v krátkém časovém období. Kriminologie definuje recidivu zase jako opakování asociálního jednání a pokračování v kriminální kariéře bez ohledu na to, zda byl pachatel pravomocně potrestán nebo stíhán.⁹

Důležitým ukazatelem je *míra recidivy*, která vypovídá o tom, v jakém časovém úseku se potenciální recidivista znovu dopustí trestného činu – může to být jeden rok, dva roky, nebo se počítá i s obdobím deseti let. Recidiva nemůže být měřena přesně jen z výchozích dat zatčených osob, protože ne všechny zločiny je objasněn a projde

⁸ MAREŠOVÁ, Alena. Kriminální recidiva a recidivisté: (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice). Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, 302 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-807-3381-196. Str. 8.

⁹ Tamtéž.

penitenciárním procesem. Pochopitelně ne všechny trestné činy jsou evidovány a stíhány, v takovém případě se mluví o *latentní kriminalitě*. „Opětovné odsouzení jako měřítko recidivy může podhodnocovat její výskyt; ne u všech spáchaných deliktů dojde k odsouzení, včetně rizika souvisejícího s latentní a neoznámenou kriminalitou“. Musíme počítat s latentní kriminalitou, jejíž měření má dosud mnoho nejasností. Nemůžeme si být jistí, kolik z trestných činů je objasněno anebo vůbec ohlášeno policii. Převažuje ale názor, že nejvíce reliabilní metoda je stále zaznamenání uběhnutého časového rámce mezi jednotlivými zatčeními.¹⁰

Samostatný jev recidivy nemůže být brán jako sociální problém, protože určitá nízká míra recidivy je nevyhnutelným faktem – nikdy nelze všechny trestané jedince napravit a vrátit do společnosti, tedy resocializovat, i přes veškerou veřejně-politickou snahu o kvalitní penitenciární i post-penitenciární péči.

Určité zvýšené hodnoty recidivy by však měly být už považovány za chybu v nastavení celého trestního systému a vyvolat veřejněpolitický proces tvorby politiky s následnou implementací vhodných opatření. Jaké hodnoty to jsou, může být diskutabilní, protože podobně jako například s jevem nezaměstnanosti, se názory na to, jak velká její míra už je problém, mohou lišit.

Jeden z postupů k identifikaci sociálního problému se jeví *komparace situace v ČR s jinými zeměmi*. Pokud sáhneme po příkladu dobré praxe, porovnáme ČR s Norskem, kde je míra recidivy nejnižší v celé Evropě, a to 20%. V dalších skandinávských zemích se míra recidivy pohybovala mezi 24 a 31 procenty.¹¹ V sousedním Německu je míra recidivy 34%.¹² Data jsou z roku 2014.

Recidiva v Čechách je vysoká, v roce 2012 činila 64 %¹³, tj. tolik propuštěných lidí se vrátilo do vězení. Pro ilustraci pak v roce 2013 od ledna do konce listopadu bylo recidivisty spácháno 51998 trestných činů, nejvíce majetkových.¹⁴

¹⁰ Measuring Recidivism. In: Office of Justice Programs: National Institute of Justice [online]. 2008 [cit. 2014-07-20]. Dostupné z: <http://www.nij.gov/topics/corrections/recidivism/pages/measuring.aspx>

¹¹ COUNCIL OF EUROPE ANNUAL PENAL STATISTICS. *Recidivism studies* [online]. 2014 [cit. 2014-05-31]. V Dostupné z: <http://www3.unil.ch/wpmu/space/publications/recidivism-studies/>

¹² Once a criminal, always a criminal?. In: Research in Germany: Land of Ideas [online]. Universität Göttingen, 2014 [cit. 2014-07-19]. Dostupné z: <http://www.research-in-germany.de/dachportal/en/Research-Landscape/News/2014/02/2014-02-21-once-a-criminal--always-a-criminal-.html>

¹³ Český helsinský výbor. Zpráva o stavu lidských práv v ČR v roce 2012.. Praha, 2013. Dostupné z: http://helcom.cz/w/wp-content/uploads/2013/09/ZLP_2012.pdf

¹⁴ Statistické přehledy kriminality za rok 2013. *POLICIE ČR* [online]. 2013, č. 1 [cit. 2014-01-12]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2013.aspx>

Větší část odsouzených ve věznicích jsou recidivisté, v současnosti se jedná zhruba o dvě třetiny. *Typický recidivista* je často mladý muž, který páchá majetkovou trestnou činnost. Pochází z chudých poměrů, má nízké vzdělání a problémy s pracovním uplatněním. Může trpět závislostí na hazardu nebo návykových látkách.

Vývojová kriminologie prokázala, že „*Páchání zločinů bývá součástí obecnějších asociálních tendencí, mezi něž patří nadměrné pití alkoholu, závažné přestupky v dopravě nebo sexuální promiskuita.*“¹⁵ Podle americké longitudinální studie používající metody analýzy událostí bylo zjištěno, že pocity viny vězně na počátku VTOS korelovaly s nižší měrou recidivy, a naopak pocity hanby s vyšší mírou.¹⁶

Ve skupině typických recidivistů je určité procento lidí, se kterými nemá smysl pracovat. Psychiatr Petr Petráček ze své zkušenosti říká: „*U dvacetiletých záleží na tom, jak moc se jim vychovatelé a další pracovníci věnují, současně je v této skupině bez šance tak 10%. U třicetiletých je to tak 10 – 20 %. U čtyřicetiletých se to číslo zase snížilo na 10-15%.*“¹⁷ Někteří nejsou schopni nápravy z důvodu nedostatečné mentální kapacity: „*Určité procento vězňů jsou lidé s lehkou mentální retardací (pozn. IQ 50 – 70), jsou to většinou absolventi zvláštních škol.*“¹⁸

2.2. Vězení a veřejný zájem

Vězení je i pro demokratický stát nezbytnou institucí, jež zastává najednou několik funkcí. Historicky primární funkcí uvěznění byla funkce *punitivní* - trestat porušení právního řádu dané společnosti. Dalším funkcí vězení je *prevence* – riziko odnětí svobody slouží jako výstraha pro ty osoby, které by měly sklony porušovat právní normy. Dále vězení slouží k *izolaci* - separuje nebezpečné jedince od společnosti kvůli její ochraně. Poslední, ale zato zásadní úlohou vězení je funkce *resocializační*, respektive korektivní – cílem je náprava sociální patologie respektive sociální deviace vězně

¹⁵ TOMÁŠEK, Jan. *Self-reportové studie kriminálního chování*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013, 101 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-130-1.

¹⁶ HOSSER, D., M. WINDZIO a W. GREVE. Guilt and Shame as Predictors of Recidivism: A Longitudinal Study With Young Prisoners. *Criminal Justice and Behavior* [online]. 2007, vol. 35, issue 1, s. 138-152 [cit. 2015-04-22]. DOI: 10.1177/0093854807309224.

¹⁷ Rozhovor s Petrem Petráčkem, viz přílohy.

¹⁸ Rozhovor s Petrem Petráčkem, viz přílohy.

osoby, aby se mohla reintegrovat do společnosti.¹⁹ Nejlépe je z hlediska veřejného zájmu naplněna izolace vězňů, nejhůře resocializace.

Pod termínem *veřejný zájem* si můžeme představit celoskupinový zájem, tj. takový zájem, který přesahuje zájem jednotlivce či pouhé frakce. Obecně jde o takový přístup, který řeší reálné problémy společnosti a její celkový rozvoj. Mezi zájmy společnosti a jednotlivce je nerovný vztah. „*Veřejný zájem je zřejmě tím, co by si lidé vybrali, kdyby viděli jasně a racionálně, a jednali nezaujatě a benevolentně.*“²⁰ Veřejný zájem je často předmětem vyjednávání a je často důvodem střetu v sociálních a politických diskurzech

Kateřina Ježková se ve své diplomové práci zabývá otázkou, jestli je cílem českého vězeňství naplňovat veřejný zájem: „*Společnými atributy veřejného zájmu jsou převýchova, izolace – fyzická ochrana zbytku společnosti a péče o zaměstnance...Na naplňování těchto atributů má značný vliv absence společné platformy, kde by se všechny zúčastněné strany mohly potkávat. Není zcela nejasné, co je veřejným zájmem. Nejasnosti ovšem panují vzájemně mezi aktéry, kteří v podstatě chtějí totéž, jen jejich priority daných atributů se liší*“²¹

Základní argumenty, proč je snížení recidivy ve veřejném zájmu, jsou následující. První je ekonomický – snížení recidivy znamená snížení nákladů ze státního rozpočtu. „*Dnes už víme, že podpora lidí k začlenění z vězení do společnosti je mnohem levnější než zatýkání, souzení a zavírání lidí do vězení...*“, říká professor Kinner z Melbourské univerzity.²² Resocializovaní bývalí vězni také odvádějí peníze do státního rozpočtu, protože jsou legálně zaměstnaní. Podle studie OSN, která se zabývá problémem s přeplněností věznic, se tato strategie ekonomicky vyplatí.²³ V roce 2013 stál pobyt za mřížemi průměrně 1319 Kč,- na jednu osobu, skládal se z nákladů na platy VSČR, pojistěného, Fondu kulturních a sociálních potřeb, kapitálových výdajů, sociálních dávek

¹⁹ BURIAN, Martin. *Vězeňství v kontextu bezpečnosti ČR* [online]. BRNO, 2010 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/219466/fss_b/Vezenstvi_v_kontextu_bezpecnosti_CR.pdf. Bakalářská. FSV - Katedra politologie.

²⁰ LIPPMAN, Walter. *Essays in the Public Interest Philosophy*. Boston, Little, Brown and Co. 1955, str. 42

²¹ JEŽKOVÁ, Kateřina. *České vězeňství a jeho schopnost naplňovat veřejný zájem*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra veřejné a sociální politiky, 2014. 187 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Libor Stejskal, Ph.D.

²² Most ex-prisoners unemployed or homeless six months after release, study says. *ABC news* [online]. 2014, č. 1 [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: <http://www.abc.net.au/news/2014-06-25/australian-study-of-ex-prisoners-finds-high-rates-homelessness/5548430>

²³ United Nations Office On Drugs And Crime. *Handbook On Strategies To Reduce Overcrowding In Prisons*. New York: CRIMINAL JUSTICE HANDBOOK SERIES, 2013. Dostupné z: http://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Overcrowding_in_prisons_Ebook.pdf

a ostatních věcných výdajů.²⁴ Ve vězení je povinnost pracovat, ale ne všem vězňům je práce zajištěna. Pracující vězeň pobírá menší než minimální mzdu a za pobyt ve vězení se mu z ní strhává 45 Kč, což je jen zlomek reálných nákladů. Provoz věznice je tedy financován z daní ekonomicky aktivního obyvatelstva.

Druhým argumentem, proč je nutné snižovat recidivu, je *bezpečí a ochrana celé společnosti* před trestnými činy. Vysoká kriminalita brání ekonomickému a kulturnímu rozvoji státu a podlamuje důveru lidí ve státní autority. „*Trestní politika státu je indikátorem úrovně zabezpečení ochrany základních lidských práv a svobod*“, říká kriminolog Miroslav Scheinost.²⁵

Třetí argument funguje pouze za předpokladu uznávání určitých *humanistických hodnot*, např. lidských práv a svobod. Lidé, kteří si už svůj trest odpykali a poučili se, jsou do konce života diskriminováni. Po řádném vykonání trestu se často nezbaví doživotního stigma a upadají do sociálního vyloučení, i když si zaslouží druhou šanci. Neplatí tu sociální spravedlnost. V těchto bodech se shoduje většina expertů, se kterými byl veden rozhovor.

2.3. Trest - jeho funkce a efektivita

Trest můžeme uchopit absolutně nebo utilitárně. V prvním případě jde o postoj retributivní justice, kde *trestný čin je akt svobodné vůle jednotlivce*. V druhém *pachatel jedná pod vlivem různých sociálních i psychologických podmínek*,²⁶ což představuje i východisko této práce.

V současné podobě trestního zákoníku jsou stanoveny zásady ukládání a výkonu trestu. Je to zásada zákonnosti, humanity, přiměřenosti, individuálního přístupu a ochrana zájmů poškozených osob.²⁷

²⁴ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2013. In: *Vězeňská služba České republiky: STATISTICKÉ ROČENKY* [online]. 2014 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2013.pdf

²⁵ SCHEINOST, Miroslav. *Kriminalita očima kriminologů*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, 238 s. ISBN 978-807-3380-960. str. 35

²⁶ ZEMAN, Petr et al. *Veřejnost a trestní politika*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-113-4. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/388.pdf>, str. 11 -12

²⁷ Důvodová zpráva k § 37, Důvodová zpráva: Vládní návrh, kterým se mění v zákon č. 140/1961Sb., trestní zákon

Zásadní je ZÁKON ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. V zásadních ustanoveních je řečeno, že účelem VTOS je prostředky stanovenými tímto zákonem působit na odsouzené tak, aby „snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páčání trestné činnosti.“ Hlavní zásadou výkonu trestu je „Trest může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody; tím však nesmí být ohrožena potřeba ochrany společnosti.“²⁸

*„Účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti (zák. č. 140/1961 Sb, § 23 tr. zák.).“*²⁹ Kromě toho trestu náleží i *vyrovnávací funkce*, což je psychické uspokojení či zadostiučení na straně oběti pramenící z legálně nastavené újmy pachatele.³⁰

Trest musí nutně obsahovat sankci, ale jeho *účinnost* spočívá v dosažení poměru „*minimální intenzity sankce k maximálnímu naplnění její funkce*“.³¹

Měřítkem efektivity trestu je to, jak vysoká či nízká je recidiva těch, kteří trestem prošli.³² Efektivitu trestu výkonu odnětí svobody zpochybňuje restorativní justice, a prosazuje jako lepší variantu alternativní tresty, u kterých nehrozí kriminogenní působení na jednotlivce procesem prizonizace. Další výhodou je, že blízcí trestaného nejsou psychicky zatíženi izolací. U alternativních trestů mohou být do korektivního procesu také zapojeny i oběti trestného činu, což podle principů restorativní justice přináší vyšší šanci napravení pachatele, protože setkání s oběťmi u něj může napomoci introspekci.

²⁸ ZÁKON ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. 1999. Dostupné také z: http://vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/V%C3%BDkon%20v%C4%9Bze%C5%88stv%C3%AD/169_1999_Sb.pdf

²⁹ ÚČEL VÝKONU TRESTU. 2010. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-pankrac-26/o-nas-1615/vykon-vezenstvi-652/ucel-vykonu-trestu-5748>

³⁰ VSČR. *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. Praha - Pankrác, 2005. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/koncepce_do%20roku_2015.pdf

³¹ Tamtéž.

³² HAVLÁSEK, Petr. *Negativní působení prizonizace na osobnost jedince ve výkonu trestu odnětí svobody* [online]. Brno, 2011 [cit. 2014-06-28]. Dostupné z: https://dspace.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/18524/hav%C3%A1sek_2012_dp.pdf?sequence=1. Diplomová. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.

Alternativní tresty jsou nejvíce efektivní u prvopachatelů, mladistvých a u obviněných z méně závažných přečinů.³³

Mezi alternativní tresty patří trest domácího vězení, jehož výhody spočívají v tom, že pachatel není vytrhován ze své rodiny, může dále pracovat a trest je také mnohem úspornější pro stát. Jeho fungování je závislé na elektronickém monitorovacím systému, obecně prospěšné práce, jejichž podmínky pro uložení se zpřísnily, nemají k němu přístup recidivisté, peněžitý trest a další.

2.4. Prizonizace

Jedná se o negativní proces přizpůsobení se pobytu ve vězení změnou v postojích i v chování, odcizení se hodnotám přivlastněných danou společností a ideologizací a tendencí přiklánět se k radikálním politickým a náboženským směrům.

Prizonizace zahrnuje ideologizaci a institucionalizaci. *Institucionalizovaný* vězeň si vytváří závislost na organizovaném životě v instituci vedoucí k nesamostatnosti a neschopnosti fungovat na svobodě.³⁴ *Ideologizace* je přijetí vězeňské kultury a hodnot. Typické je používání argotu, což mimo jiné symbolizuje jejich přijetí nové vězeňské identity. Dalším přímo pozorovatelným znakem jsou vězeňská tetování.

Taková transgrese jim poskytuje duševní úlevu v životě za mřížemi, ale pro jejich nápravu a resocializaci je pochopitelně kontraproduktivní.³⁵ Prizonizovaný člověk se aklimatizoval na nepřírozně přísně organizované životní podmínky, ale stal se tak pro členy instituce bezproblémovým, předstírá poslušnost a nedělá potíže. Cenou je ale problematický návrat do společnosti a zvýšené riziko recidivy.³⁶

³³ ŠRAJTOVÁ, DIS., Pavla. *ALTERNATIVNÍ TRESTY V ČR* [online]. Brno, 2012 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/174198/esf_b/BP_VES_Pavla_Strajtova_174198.pdf. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně.

³⁴ HAVLÁSEK, Petr. *Negativní působení prizonizace na osobnost jedince ve výkonu trestu odnětí svobody* [online]. Brno, 2011 [cit. 2014-06-28]. Dostupné z: https://dspace.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/18524/hav1%C3%A1sek_2012_dp.pdf?sequence=1. Diplomová. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.

³⁵ DOLEŽELOVÁ, Olivie. *Sociální problémy plynoucí z české penitenciární péče: Nezaměstnanost a chudoba propuštěných vězňů v českém trestním systému, jejich sociální exkluze a nízká šance na resocializaci* [online]. Praha, 2013 [cit. 2014-07-23]. Dostupné z: https://www.academia.edu/5931038/Socialni_problemy_plynouci_z_ceske_penitenciarни_pecce. Seminární. FSV UK.

³⁶ JIŘIČKA, Václav. S kým zacházet – a jak?: Odborné intervenční metody s odsouzenými v penitenciární praxi. *České vězeňství*. 2011, č. 2, s. 14-16. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2011/%C4%8CV2_2011.pdf

Nejjednodušší způsob, jak se vyhnout prizonizaci pachatelů trestných činů, je ukládat jim *alternativní tresty*.³⁷ Dále bylo doloženo, že ideální prevence pro nízkorizikové nenarušené osoby je zařazení do práce. To však nemá takové účinky na více narušené násilné osoby.³⁸

2.5. Resocializace

Integrace trestaného jedince zpět do společnosti je veřejným zájmem. Resocializace je chápána jako *terciární prevence kriminality* – zabránění recidivy.

Jedná se o proces opačný k prizonizaci. V penologii se o procesu resocializaci také hovoří jako o korektivní socializaci, protože minulá socializace daného jedince byla neúspěšná. Úspěšně resocializovaný jedinec bude žít řádným životem a respektovat právní normy a hodnoty společnosti.³⁹

Ve většině případů potřebují osoby výkonu trestu odnětí svobody pomocnou ruku v podobě různých služeb, programů a záchranné sociální sítě - po opuštění vězení se ocitají v bezprizorní situaci – nemají práci, bydlení a rodinné zázemí.⁴⁰

Hlavním nástrojem resocializace v ČR jsou *Programy zacházení*, které obsahují doporučený způsob jednání s vězněm a zařazení do pracovních a volnočasových aktivit. Na svobodě je pachateli k dispozici mentoring Probační a mediační služby a pomoc neziskovek typu RUBIKON centra, které se pokouší řešit typické problémy propuštěných vězňů.⁴¹

³⁷ DOLEŽELOVÁ, Olivie. Komparace kvality penitenciární péče ve vybraných zemích [online]. Praha, 2013 [cit. 2014-07-23]. Dostupné z: https://www.academia.edu/7783530/Komparace_kvality_penitenciarni_pece_ve_vybranych_zemich Seminární. FSV UK.

³⁸ JIRIČKA, Václav. S kým zacházet – a jak ?. Odborné intervenční metody s odsouzenými v penitenciární praxi. *České vězeňství*. 2011, č. 2, s. 14-16. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2011/%C4%8CV2_2011.pdf

³⁹ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení* [online]. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011 [cit. 2013-11-30]. 98 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-807-3381-158. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/390.pdf>

⁴⁰ DOLEŽELOVÁ, Olivie. Komparace kvality penitenciární péče ve vybraných zemích [online]. Praha, 2013 [cit. 2014-07-23]. Dostupné z: https://www.academia.edu/7783530/Komparace_kvality_penitenciarni_pece_ve_vybranych_zemich Seminární. FSV UK.

⁴¹ DOLEŽELOVÁ, Olivie. Sociální problémy plynoucí z české penitenciární péče: Nezaměstnanost a chudoba propuštěných vězňů v českém trestním systému, jejich sociální exkluze a nízká šance na resocializaci [online]. Praha, 2013 [cit. 2014-07-23]. Dostupné z: https://www.academia.edu/5931038/Socialni_problemy_plynouci_z_ceske_penitenciarni_pece. Seminární. FSV UK

2.6. Punitivita

Punitivita znamená „*tendenci trestat či upřednostňovat tresty (přísné) jako reakci na chování, které je v rozporu se zákonem*“.⁴² Punitivně naladěná veřejnost sympatizuje s ideologickými a politickými směry, ve kterých se více způsobů jednání a chování označí jako kriminální akt, přiklání se k „*přísnějším trestům, horším podmínkám ve vězení a větší stigmatizaci trestaných*“.⁴³ V tomto případě někteří sociální vědci hovoří o politickém „*penálním populismu*.“ Kriminoložka Alena Marešová vysvětlila důvod postoje veřejnosti: „*Vzhledem ke známému faktu, že značná část pachatelů zejména obecné kriminality opakovaně recidivuje, pak dochází část veřejnosti k přesvědčení, že pachatelé trestných činů neberou uvěznění jako trest, ale jen jako krátkou epizodu, kdy se jim až tak příliš neděje a že „fešácký kriminál“ nemá žádnou odstrašující funkci, že peníze vynaložené ze státního rozpočtu na vězeňství jsou vyhozené peníze atd*“⁴⁴

Autor Úvodu do kriminologie Jan Tomášek má další vysvětlení: „*Objevují-li se mezi lidmi ve vyšší míře pocity nespokojenosti, úzkosti, nejistoty či strachu, vyvolávané aktuální sociální nebo ekonomickou situací, tolerance vůči jakýmkoli ohrožujícím jevům, k nimž můžeme zločin a jeho pachatele nepochybně přiřadit, velmi rychle slábnou*.“⁴⁵

V roce 2011 Institut pro kriminologický výzkum provedl šetření o vnímání vězeňské problematiky běžnou populací. *Většina respondentů si myslí, že podmínky vězňů jsou velmi dobré (45,7%) nebo dobré (34,4%) a že náklady na vězněné osoby jsou příliš vysoké (72,8%) a má se ušetřit na zpřísnění podmínek výkonu trestu (83%)*⁴⁶

V roce 1940 vyslovil psycholog C.I. Hovland hypotézu, že ekonomická situace negativně koreluje s punitivním naladěním ve společnosti. „*Existuje negativní korelace mezi cenou bavlny na americkém trhu a počtem případů veřejného lynčování.*

V okamžiku, kdy byli farmáři frustrováni nepříznivým vývojem ceny bavlny, byla největší

⁴² TOMÁŠEK, Jan. Punitivita českých občanů a její kriminálně politické souvislost. In: ZOUBKOVÁ, Ivana a Jana FIRSTOVÁ. *Kriminologie: Aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2013, s. 93-100. ISBN 978-80-7251-395-6. Dostupné z: http://www.czkrim.cz/files/kriminologie_aktualni_problemy.pdf

⁴³ OLSON, Greta, Issues in American Punitivity. Justus-Liebig, 2010). Pólemos, pp. 45-66, 2010.

Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2174940>

⁴⁴ MAREŠOVÁ, Alena. Jak současná česká veřejnost vnímá problematiku vězeňství. *Kriminalistika*. 2013, XXXXVI., č. 2. Dostupné z: http://www.prevencekriminality.cz/evt_file.php?file=170

⁴⁵ TOMÁŠEK, Jan. Punitivita českých občanů a její kriminálně politické souvislost. In: ZOUBKOVÁ, Ivana a Jana FIRSTOVÁ. *Kriminologie: Aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2013, s. 93-100. ISBN 978-80-7251-395-6. Dostupné z: http://www.czkrim.cz/files/kriminologie_aktualni_problemy.pdf

⁴⁶ MAREŠOVÁ, Alena. Jak současná česká veřejnost vnímá problematiku vězeňství. *Kriminalistika*. 2013, XXXXVI., č. 2. Dostupné z: http://www.prevencekriminality.cz/evt_file.php?file=170

pravděpodobnost, že si svůj vztek vybijí na příslušnících černošské minority, obviněné ze spáchání zločinu“.⁴⁷ V roce 2008 sociální kritik Nicola Lacey konstatoval, že „penální populismus je na vzestupu a společnost na cestě ke krutějšímu, masovému věznění v globálním měřítku a tento proces je v podmínkách pozdní modernity nevyhnutelný.“⁴⁸

Logickou reakcí politiků na poptávku punitivně smýšlející populace je vytváření politických programů penálního populismu. Kořenem celého tohoto problému je podle David Nielkena, autora knihy *Komparativní justice a globalizace*, neoliberální kapitalismus, což by korespondovalo s příběhem o nepříznivém vývoji ceny bavlny.⁴⁹ Obzvláště nespravedlivé je, že na obyvatele vazebních věznic bývá často nahlíženo jako na předem vinné, jak ze strany mas, tak z pohledu médií. Např. bulvární, ale vlivná Tn.cz osoby umístěné do vazby hned v titulku nazývá gaunery – „*Takhle si budou žít gauneři v ruzyňské věznici! Fotbálek, videohry, pohodička...*“ Potenciální kriminálníci prý žijí v luxusu, na rozdíl od ubohých obyčejných lidí. Postoj lidskoprávních organizací o presumpci nevin je v těle textu zmíněn, to ale vyznění celého článku příliš nemění.⁵⁰ Pokud by bylo referendum o obnovení trestu smrti, podle výsledků zkoumání CVVM by byl trest smrti obnoven – 59% lidí by hlasovalo pro.⁵¹ Žádné sociální studie prozatím neprokázaly, že by trest smrti měl efekt na snížení počtu spáchaných vražd.⁵²

2.7. Dědičnost a prostředí

Restorativní přístup k justici se vymezuje od historicky staršího přístupu retributivního, kdy „*Odplata představuje sociální mstu, která není vykonávána oběťmi,*

⁴⁷ HOVLAND, C. I.; SEARS, R.: Minor studies of aggression: correlation of lynchings with economic indices. In: *Journal of Psychology*, vol. 9, 1940.

⁴⁸ NELKEN, David. *Comparative Criminal Justice and Globalization*. UK: Ashgate Publishing, 2011. ISBN 1409497615, 9781409497615.

⁴⁹ DOLEŽELOVÁ, Olivie. Komparace kvality penitenciární péče ve vybraných zemích [online]. Praha, 2013 [cit. 2014-07-23]. Dostupné z: https://www.academia.edu/7783530/Komparace_kvality_penitenciarni_pece_ve_vybranych_zemich Seminární. FSV UK.

⁵⁰ Takhle si budou žít gauneři v ruzyňské věznici! Fotbálek, videohry, pohodička... *Tn.cz*. 2014, č. 1. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/clanek/zpravy/domaci/takhle-si-budou-zit-gauneri-v-ruzynske-veznici-fotbalek-videohry-pohodicka.html>

⁵¹ CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, v.v.i. *TISKOVÁ ZPRÁVA: Veřejné mínění o interrupci, eutanazii a trestu smrti – červen 2014*. 2014. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7256/f3/ov140703.pdf

⁵² *The Criminologist: The Official Newsletter of the American Society of Criminology* [online]. Columbus, USA: AMERICAN SOCIETY OF CRIMINOLOGY, Vol. 37, #6, November/December 2012 [cit. 2014-07-19]. ISSN 0164-0240. Dostupné z: http://www.asc41.com/Criminologist/2012/2012_November-December_Criminologist.pdf, str. 3.

ale prostřednictvím státu“.⁵³ Retributivní justice vidí příčinu spáchaného zločinu v sociální patologii pachatele. Zastánci restorativního pohledu považují retributivní trestní spravedlnost jako neadekvátní „reakci společnosti na růst kriminality, která nevede k ochraně jednotlivce i společnosti.“⁵⁴ Aktuální kriminologické poznatky se více přiklání k tomu, že konzervativní retributivní přístup podporuje budoucí kriminalitu, zvyšuje recidivu⁵⁵ a poskytuje vstřícné podhoubí k prizonizaci.⁵⁶

Perspektiva restorativní justice odhaluje i jiné faktory vedoucí ke kriminální činnosti než svobodnou vůli jednotlivce. Bere v potaz komplexní pozadí celé události a sociální okolnosti. Z této pozice s pachatelem jedná a snaží se mu pomoci,⁵⁷ dále se mezi obětí a pachatelem zprostředkovat *mediaci* a dialog o možném nápravě způsobené škody. Je to *moderní způsob reakce na závažné porušení norem, který můžeme nazvat obnovující spravedlností*. Usiluje se zde o ozdravný proces vztahů narušených trestným činem a pomáhá se všem aktérům identifikovat vzniklé škody a od nich se odvíjející závazky, zatímco klasický scénář se věnuje vytváření protiújmý pachateli. „*Posun paradigmatu je v tom, že ne pachatel zasluhuje trest, ale oběť zasluhuje odškodnění*.“⁵⁸

Restorativní justice má převýchovné prvky, i když to není jejím primárním cílem, tím je ochrana oběti. Restorativní dialog má však vyvolat pocit lítosti a introspekce, což může motivovat pachatele k odklonu od své kriminální kariéry. Restorativní justice se „*snaží o reintegraci oběti a pachatele do jejich komunit tím, že ozdravuje škody a újmy způsobené trestným činem a díky vzájemným rozhovorům přispívá také ksnížování recidivy*“.⁵⁹

V mnoha zemích principy restorativní justice alespoň částečně aplikují – např. hlavními imperativy německého vězeňství jsou „*resocializace a rehabilitace, nikoliv retribuce*“.⁶⁰ V roce 2000 byl v ČR přijat zákon 257/2000 Sb. Ze dne 14. července o

⁵³ DOLEJŠÍ, Milan. *Alternativní tresty v českém právu*. Pardubice, 2010. Dostupné z: https://dSPACE.upce.cz/bitstream/10195/39714/1/DolejsiM_AlternativniTresty_JV_2011.pdf. Bakalářská. Univerzita Pardubice. Str. 12

⁵⁴ Tamtéž. Str. 14.

⁵⁵ FOOTE, Galen. The Danish Prison System. *BERKLEY CENTER: Georgetown University* [online]. 2012, č. 1 [cit. 2014-06-28]. Dostupné z: <http://berkeleycenter.georgetown.edu/letters/the-danish-prison-system>

⁵⁶ DOLEŽELOVÁ, Olivie. Komparace kvality penitenciární péče ve vybraných zemích [online]. Praha, 2013 [cit. 2014-07-23]. Dostupné z: https://www.academia.edu/7783530/Komparace_kvality_penitenciarni_pece_ve_vybranych_zemich Seminární. FSV UK.

⁵⁷ Tamtéž. Str. 14.

⁵⁸ ŠTEFÁNIK, Ondřej. *Restorativní justice v podmínkách českého trestního práva*. Praha, 2011/2012. Disertační. Právnická fakulta Masarykovy univerzity.

⁵⁹ MAXWELL, Gabrielle, MORRIS, Allison, HENNESSEY Hayes. Conferencing and restorative justice. In: SULLIVAN, Denis, TIFFT Larry. *Handbook of Restorative Justice*. Abingdon: Oxon, 2008. s. 91 –107

⁶⁰ Tamtéž str. 7.

Probační a mediační službě, což je zatím největší průlom na poli restorativní justice v ČR.⁶¹ *Strategie PMSCŘ* vychází z konceptů restorativní justice.

2.8. Sociální vyloučení

Sociální vyloučení je negativním společenským procesem, při němž jsou vylučovány skupiny i jednotlivci ze sociálních vztahů a institucí, což má za následek částečné nebo úplné znemožnění v participaci na aktivitách v rámci té společnosti, ve které žijí a kde jsou tyto aktivity normativně stanovené jako běžné a teoreticky všem dostupné.⁶² Faktory sociálního vyloučení jsou především ekonomické díky jejich znevýhodnění na trhu práce, kulturní a sociální (vyloučeným je zabráněno v kulturní výměně a komunikaci s většinovou společností, například díky stigmatu bývalého vězně) a symbolické (většinová společnost si vůči menšině vytyčuje hranice na “my a oni”).⁶³

3. Hlavní faktory ovlivňující recidivu

Rizikové faktory recidivy jsou statické a dynamické. Mezi *statické* patří ty, které nemůžeme změnit – kriminální minulost, pohlaví, životní traumata, sociální původ), s faktory *dynamickými* ale můžeme pracovat. Pro ilustraci - lze zvýšit vzdělání, najít práci, bydlení, vyléčit závislost.⁶⁴

Proč tedy propuštěný vězeň znovu spáchá zločin? Ředitel učiliště pro vězně a bývalý pachatel Jan Beer to vystihl jednoduše: „*Protože má zpřetrhané sociální vazby, nemá zázemí, kam se vrátit, místo, o kterém by mohl říct „to je můj domov“, nemá práci, protože je v tom sám.*“⁶⁵

⁶¹ ŠTEFÁNIK, Ondřej. *Restorativní justicev podmínkách českého trestního práva*. Praha, 2011/2012. Disertační. Právnická Fakulta Masarykovy univerzity.

⁶² TOUŠEK, Ladislav. Sociální vyloučení a prostorová segregace. In Sociální vyloučení a prostorová segregace[online]. Západočeská univerzita v Plzni, 2007 [cit. 2013-11-19]. Dostupné z WWW: <http://www.caat.cz/publikace/44-prehledove-studie/143-socialni-vyloueni-a-prostorova-segregace#_ftn1>.

⁶³ RADOSTNÝ, L. Faktory sociálního vyloučení. In: Sýkora, L. – Temelová, J. : *Prevence prostorové segregace*, 2005, 1, [cit. 2013-11-19]. <<http://everest.natur.cuni.cz/akce/segregace/publikace/Radostny.pdf>>

⁶⁴ HARPER, Gemma a Chloe CHITTY. *Dopad nápravných opatření na recidivu pachatelů: analýza toho "co funguje"* [online]. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009 [cit. 2013-12-08]. 103 s. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-807-3380-809. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/355.pdf>

⁶⁵ Rozhovor s Janem Beerem, viz přílohy.

3.1. Nature versus Nurture

Už dlouho mezi vědci probíhá spor, zda má větší vliv dědičnost, nebo prostředí. V kriminologii existují biologické teorie – zločin je vepsán v našich genech. Zajímavá je *adopční studie*. V 70. letech vědci Hutchins a Mednick o adoptovaných lidech zjistili, že *„jedinci, kteří se podle údajů o registrované kriminalitě dopustili alespoň jednoho deliktu, měli v 48% otce s kriminální minulostí.“* Osoby, které byly bezúhonné, měli otce s kriminální minulostí v 31% případů.⁶⁶

Psychiatr Petr Petráček je zastáncem biologických teorií: *„Většinou jsou z rodin, kde kriminalita je také u jednoho z rodičů, nebo sourozenců, tak tam se zase po dokončení trestu vězeň vrací do kriminogenního prostředí...“*⁶⁷

Psycholog Jakub Černý o genetické náchylnosti k recidivě řekl, že se jedná o onen „věčný spor nature versus nurture. Psychiatři jsou spíš pro nature, my psychologové naopak. Zastánci nature problém nehledají v sociálně politických příčinách, ale všechno se dá vysvětlit skrz geny. V Americe je 60% černochů, u nás 50% Romáků. To nemůže být v genech, jedná se o nějaký společenský tlak, důsledek sociálního vyloučení. To že předpokládáme existenci jakéhosi genu kriminality, z nás v podstatě dělá rasisty, přihlédneme-li k těm kriminálním statistikám...“⁶⁸

Tato práce se více přiklání k „nurture“, ale je samozřejmé, že „nature“ má nějaký vliv také.

3.2. Psychický a zdravotní stav trestaného

U skupiny recidivistů se nejspíš dá očekávat, že budou mít určité problémy s psychickým zdravím. Vězeňský psychiatr to potvrzuje. *„U recidivistů můžeme setkat se smíšenou poruchou osobnosti. Jsou různé druhy poruchy osobnosti – disociální, asociální apod. Všechny poruchy a choroby, ať duševní nebo fyzické, mají dva typy faktorů, které ovlivňují jejich vznik. Jde o faktory vnitřní a faktory vnější. Mezi vnitřní faktory patří dědičné dispozice, mezi vnější ty, které způsobila nějaká vnější síla. Výsledek působení vnějších faktorů je u každého individua jiný.“*⁶⁹

⁶⁶ TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 214 s. ISBN 978-802-4729-824. Str. 133.

⁶⁷ Rozhovor s Petrem Petráčkem, viz přílohy.

⁶⁸ Rozhovor s Jakubem Černým, viz přílohy.

⁶⁹ Rozhovor s Petrem Petráčkem, viz přílohy.

Poškození duševního zdraví nastává samozřejmě i během VTOS – jedná se zejména o prizonizaci, ale psychika ve vězení může být nalomena i jinak. „*Někdo si odtamtud odnáší trauma, lidé jsou zakřiknutí, podezřívaví, koukají za roh. Nebo se naučili dělat „pokerface“, takže jsou pro ostatní nečitelní, což je ve vězení sebezáchranný mechanismus. Setkal jsem se s i s lidma, kteří ve vězení našli svůj vnitřní klid.*“⁷⁰ Otakar Motejl ve zprávě z návštěvy věznic v roce 2006 napsal: „*Respektování osobnosti odsouzeného je nezbytné i pro úspěšnou převýchovu a resocializaci odsouzených.*“⁷¹ Tedy chování dozorců, vychovatelů a dalších bude mít na psychiku osoby ve VTOS také velmi zásadní vliv.

Kromě slušnosti je podle empiricky prokázané teorie Johna Braithwaita výhodnou strategií pro resocializaci je přimět vězně k pocitu studu a zahanbení za jeho jednání.⁷²

3.3. Čas strávený ve vězení a na svobodě. Průběh kriminální kariéry.

Pro výzkum recidivy je ideální metoda analýzy událostí. Z hlediska analýzy událostí je důležité odhadnout *míru rizika události*. „*Míra rizika je pravděpodobnost, že se v daném čase danému jedinci stane určitá událost. Jedinec má tak v daném okamžiku určitou míru rizika. Míra rizika řídí výskyt i načasování daných událostí a je základní závislou proměnnou v modelech analýzy událostí.*“⁷³

Předpokládáme, že skupina lidí nese riziko, že se jí přihodí určitá událost. V tomto případě to znamená riziko recidivy. Toto riziko recidivy by bylo vhodné určit v závislosti na několika faktorech - na věku jedince, na době strávené na svobodě ve vězení, v probaci či monitoringum na čase, který uběhl ode dne propuštění a na poměru let, který jedinec strávil v celém svém životě ve vězení a mimo něj.⁷⁴

Vývojová kriminologie prozatím dospěla např. k těmto poznatkům: „*Čím dříve se jedinec trestného činu dopustí, tím pravděpodobněji je u něj relativně dlouhá kriminální*

⁷⁰ Rozhovor s Jakubem Černým, viz přílohy.

⁷¹ MOTEJL, Otakar. 2006. *Zpráva z návštěv věznic* [online]. 47 s. [cit. 2015-05-03]. Dostupné také z: http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/2006/Veznice_2006.pdf

⁷² ZEMAN, Petr. *Veřejnost a trestní politika*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, 153 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-113-4.

⁷³ ALLISON, Paul David. *Event history analysis: regression for longitudinal event data*. Newbury Park: SAGE Publications, c1984, 87 s. Quantitative applications in the social sciences, 07-046. ISBN 0803920555. str. 16

⁷⁴ GAINEY, Randy R., Brian K. PAYNE, Mike O'TOOLE a P. H. VAN DER LAAN. The relationships between time in jail, time on electronic monitoring, and recidivism: An event history analysis of a jail-based program. *Justice Quarterly* [online]. 2000, vol. 17, issue 4, s. 733-752 [cit. 2015-04-22]. DOI: 10.1080/07418820000094741. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/07418820000094741>

kariéra, stejně jako spáchání většího množství skutků.“ ... „Malá skupina pachatelů (tzv. pachatelé chroničtí) je odpovědná za podstatnou část všech zločinů, připadajících na populaci. Pro tyto jedince je příznačný nízký věk při spáchání prvního deliktu, vysoká frekvence v páchání trestných činů a dlouhá kriminální kariéra.“⁷⁵

Další longitudiální studie z let 2007- 2011 v Irsku zjistila negativní korelaci mezi věkem jedince a rizikem recidivy.⁷⁶

Nejvyšší riziko opětovného páchání trestné činnosti je pro propuštěného prvních 6 měsíců a nejvíce pachatelů se dopouští nového trestného činu v průběhu 3 let po propuštění⁷⁷.

Nizozemská studie v roce 2014 prokázala korelaci, že nižší délka trestu zvyšuje riziko recidivismu.⁷⁸ Také IKSP přišel se zjištěním, že “významně časté opakování trestné činnosti po uložení a vykonání krátkodobého trestu nasvědčuje tomu, že mají své opodstatnění názory o spíše negativním vlivu tohoto trestu na sociální reintegraci pachatelů.”⁷⁹ Nemusí se možná nutně jednat o kauzalitu, protože nízké tresty se často udělují za majetkové trestné činy, což je právě hlavní pole působnosti recidivistů. Lepším řešením by však pochopitelně místo krátkých VTOS upřednostňovat alternativní sankce.

Ve studii ze Španělska konce 90. let, jejímž tématem bylo zodpovězení otázky, zda-li je čas strávený ve vězení sám kriminogenním faktorem dospěli pomocí kvantitativních metod k závěrům, že *alternativy k VTOS jsou více efektivní* ve snižování recidivismu.⁸⁰

⁷⁵ TOMÁŠEK, Jan. *Self-reportové studie kriminálního chování*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013, 101 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-130-1.

⁷⁶ PROBATION SERVICE RECIDIVISM STUDY 2007 - 2011. In: *The Probation Service* [online]. Irsko, Dublin, 2012 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: [http://www.probation.ie/pws/websitepublishingdec09.nsf/AttachmentsByTitle/The+Probation+Service+Recidivism+Study+2007-2011/\\$FILE/The+Probation+Service+Recidivism+Study+2007-2011.pdf](http://www.probation.ie/pws/websitepublishingdec09.nsf/AttachmentsByTitle/The+Probation+Service+Recidivism+Study+2007-2011/$FILE/The+Probation+Service+Recidivism+Study+2007-2011.pdf)

⁷⁷ HARPER, Gemma a Chloe CHITTY. *Dopad nápravných opatření na recidivu pachatelů: analýza toho "co funguje"* [online]. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009 [cit. 2013-12-08]. 103 s. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-807-3380-809. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/355.pdf>

⁷⁸ AARTEN, P. G. M., A. DENKERS, M. J. BORGERS a P. H. VAN DER LAAN. Suspending re-offending? Comparing the effects of suspended prison sentences and short-term imprisonment on recidivism in the Netherlands: A Comparative Study of Recidivism Rates between Prison and Suspended Prison Sanctions. *European Journal of Criminology* [online]. 2014-10-15, vol. 11, issue 6, s. 702-722 [cit. 2015-04-22]. DOI: 10.1177/1477370814523402. Dostupné z: <http://euc.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1477370814523402>

⁷⁹ VŮJTĚCH, Jan. Účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivnosti justice ve vztahu k bezpečnosti občanů ČR v horizontu roku 2000: závěrečná zpráva k projektu RC96. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, 193 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-86008-86-x.

⁸⁰ CID, J. Is Imprisonment Criminogenic?: A Comparative Study of Recidivism Rates between Prison and Suspended Prison Sanctions. *European Journal of Criminology* [online]. 2009-10-07, vol. 6, issue 6, s. 459-480 [cit. 2015-04-22]. DOI: 10.1177/1477370809341128. Dostupné z: <http://euc.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1477370809341128>

Výzkum IKSP z roku 2014 ukázal, že v případě alternativních trestů je recidiva nižší, i když ne podstatně. Bylo hodnoceno 3 422 odsouzených k trestu domácího vězení, trestu obecně prospěšných prací a k podmíněnému odsouzení s dohledem, a recidiva dosáhla 48,9 %.⁸¹ Americká studie z roku 2000 publikovaná v mezinárodním kriminologickém časopise *Justice Quarterly* zase prokázala, že čím více času stráveného na elektronickém monitoringu, tím menší riziko recidivy.⁸²

3.4. Zaměstnanost během VTOS

Zaměstnání během VTOS pomáhá nebo teprve nastoluje pracovní návyky, zvyšuje šanci na získání zaměstnání po propuštění a pomáhá řešit dluhy a rodinné závazky (např. výživné) vězňů, pokud je to tedy práce placená. Práce a styl života vězňů v instituci jim má pomoci rozvinout „smysl pro zodpovědnost, sebeúctu a sebedůvěru a motivovat je k životu bez zločinu.“⁸³ Pokud vězeň tráví omezení svobody v takovémto téměř civilním prostředí, významně se zvyšuje jeho šance být připraven po propuštění na svobodu fungovat jako právoplatný člen společnosti.⁸⁴

Neinvalidní vězeň má povinnost pracovat, a to za nižší sumu peněz, než činí minimální mzda. Podle nařízení vlády č. 365/1999 Sb. stanovuje odměnu za práci podle jejího druhu, a to do tří skupin – první skupina vykonává práci, ke které není nutná odborná znalost, za 4500,-, druhá je pro vyučené v oboru a činí 6750,- a třetí skupina vykonává specializované práce za 9000,-.

⁸¹ Ministryně spravedlnosti Helena Válková debatovala s odborníky o dopadech nového trestního zákoníku v praxi. *Justice.cz: Oficiální server českého soudnictví* [online]. 2014, č. 1 [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=377&d=339323>

⁸² GAINEY, Randy R., Brian K. PAYNE, Mike O'TOOLE a P. H. VAN DER LAAN. The relationships between time in jail, time on electronic monitoring, and recidivism: An event history analysis of a jail-based program. *Justice Quarterly* [online]. 2000, vol. 17, issue 4, s. 733-752 [cit. 2015-04-22]. DOI: 10.1080/07418820000094741. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/07418820000094741>

⁸³ Kriminal Forsorgen, Vigtig information [on-line], accessed on 20 March 2007, available at <http://www.kriminalforsorgen.dk/>

dle Country Report: Denmark. *Quaker Council for European Affairs* [online]. 2007, č. 1 [cit. 2014-06-28]. Dostupné z: <http://www.qcea.org/wp-content/uploads/2011/04/rprt-wip2-denmark-en-feb-2007.pdf>

⁸⁴ FOOTE, Galen. The Danish Prison System. *BERKLEY CENTER: Georgetown University* [online]. 2012, č. 1 [cit. 2014-06-28]. Dostupné z: <http://berkeleycenter.georgetown.edu/letters/the-danish-prison-system>

Odměna nepřipadá celá vězni, ale je zdaněna a rozúčtována do různých položek.⁸⁵ Kvůli „nudě“ je ale i tak u vězňů o práci zájem. I tak se ale na všechny uvězněné pracovní zařazení nedostane.

Průměrná zaměstnanost odsouzených v roce 2014 činila 60,97 %, v roce 2013 66,35 %, v roce 2012 58,83 %, v roce 2011 59,63 %, v roce 2010 62,35 %, průměrná zaměstnanost v roce 2009 57,99 %. Do zaměstnanosti odsouzených se počítají i vzdělávací a terapeutické programy⁸⁶, takže reálná výdělečná činnost je mnohem v menším zastoupení, než se ze statistik VSČR zdá. Procento, kolik vězňů se věnuje reálné výdělečné činnosti, není uvedeno.

3.5. Zaměstnanost po VTOS

Získání a udržení si zaměstnání po propuštění z VTOS není jednoduché.

Longitudiální studie propuštěných vězňů v USA zjistila, že bohatší pracovní zkušenosti před VTOS, spojení s bývalými zaměstnavateli a rodinné konexe zvyšují šanci na pracovní uplatnění po propuštění. Zaměstnání zajištěné brzo po propuštění významně snižuje míru rizika recidivy. Existuje také korelace mezi *vyšší příjmu* v prvních měsících na svobodě a rizikem recidivy. Čím vyšší příjem, tím menší riziko. Ti, kteří byli v době dvou měsíců po propuštění nezaměstnaní, měli třikrát vyšší míru rizika návratu do vězení do uplynutí 12 měsíců na svobodě. Riziko recidivy tedy negativně koreluje i s konkrétní vyšší výdělkem.⁸⁷

Studii, které prokazují korelaci mezi získáním zaměstnání propuštěného vězně a jeho šancí na vyhnutí se recidivě je více.⁸⁸

Největším překážkou je diskriminace na základě vyžadování výpisu trestního rejstříku téměř u všech profesí, i když to často znamená porušení právních povinností zaměstnavatele. „*zákoníku práce, popř. i zákona o zaměstnanosti, zejména pokud je výpis*

⁸⁵ NEJČASTĚJI KLADENÉ OTÁZKY Z EKONOMICKÉ OBLASTI. VSČR: *Generální ředitelství* [online]. 2013, č. 1 [cit. 2015-01-24]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/nejcastejsi-dotazy-111/nejcasteji-kladene-otazky-6092>

⁸⁶ Zaměstnanost odsouzených. In: VSČR: *Generální ředitelství* [online]. 2015 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>

⁸⁷ VISHNER, Christy A., Sara A. DEBUS-SHERRILL a Jennifer YAHNER. Employment After Prison: A Longitudinal Study of Former Prisoners. *Justice Quarterly* [online]. 2011, vol. 28, issue 5, s. 698-718 [cit. 2015-04-22]. DOI: 10.1080/07418825.2010.535553.

⁸⁸ TRIPODI, S. J., J. S. KIM a K. BENDER. Is Employment Associated With Reduced Recidivism?: The Complex Relationship Between Employment and Crime. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* [online]. 2010-09-17, vol. 54, issue 5, s. 706-720 [cit. 2015-02-01]. DOI: 10.1177/0306624X09342980. Dostupné z: <http://ijo.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0306624X09342980>

vyžadován jako informace, která s uzavřením pracovního poměru bezprostředně nesouvisí“ Hrozí také pokuta ve výši 1 – 5 mil korun. Přesto výzkum z roku 2013 ukázal, že bezúhonnost nevyžaduje jen 15 % firem.

3.6. **Vzdělání a vzdělávání osob ve VTOS**

Vzdělání je jako prevence kriminality velmi efektivním nástrojem, když uvážíme, že počet vysokoškoláků za mřížemi se pohybuje v promilích. Získání maturity ve věznicí může snížit míru recidivity o 21%, základní vzdělání o 8,3%.⁸⁹

Vzdělávání je stejně důležité jako zaměstnanost. Je známo, že čím vyšší vzdělání, tím je menší pravděpodobnost dostat se v životě do vězení.

Vyšší úroveň vzdělání pomáhá vězňům po propuštění nalézt práci, zvyšují si kognitivní schopnosti a schopnost plánovat a předvídat důsledky. Odstíní se také negativní vlivy prizonizace, protože vězni mají co na práci, a také mohou ve vyšším vzdělání vidět naději na lepší život.

3.7. **Zadluženost**

Bývalí vězni často trpí zadlužeností, protože neměli ve výkonu trestu prostředky, kterými by své pohledávky mohli splácet, nebo se domnívali, že jsou ve vězení před svými závazky „chráněni“. Propuštění pokud mají to štěstí a nastoupí do zaměstnání, splácí dluhy, nejčastěji pocházející z *nezaplaceného nájmu, zdravotního pojištění, pokut z MHD*⁹⁰ a pochopitelně také za svůj *pobyt ve vězení a vazbě*. Pohledávky osob ve VTOS ve Statistické ročence 2013 činily necelých 55 milionů, pohledávky propuštěných osob 281 milionů.⁹¹ Vymožení těchto financí je velmi nereálné vzhledem k tomu, že propuštěný vězeň bývá často bezprizorní a musí “začínat od nuly”.

⁸⁹ UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. *HANDBOOK ON STRATEGIES TO REDUCE OVERCROWDING IN PRISONS*. New York: CRIMINAL JUSTICE HANDBOOK SERIES, 2013. Dostupné z: http://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Overcrowding_in_prisons_Ebook.pdf

⁹⁰ BURGEROVÁ, Z. 2010. Jak najít práci po propuštění z vězení. *České vězeňství*, č.v. 3

⁹¹ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2013. In: *Vězeňská služba České republiky: STATISTICKÉ ROČENKY* [online]. 2014 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2013.pdf

“Pokud si najde legální zaměstnaní a nerozhodne se participovat v šedé ekonomice, je jeho výplata stržena na minimum exekutorem. Když si klienti najdou práci, vydělávají, tak kvůli exekucím pracují v podstatě zadarmo, protože všechny finance jdou na moření jejich dluhů. Takže pokud pracují, tak na černo, je to pro ně výhodnější. To s nimi konzultuji, samozřejmě je to jen mezi námi, a sděluji jim také ta rizika. Občas přijdou s tím, že je jejich nelegální zaměstnavatel vůbec nevyplatil.”⁹², shrnula sociální kurátorka Ivana Davidová.⁹³

Podle náměstka spravedlnosti Vladimíra Zimmela 95% recidivistů vychází z vězení s dluhy, a 60% z nich si dluhy nadělalo ve vězení.⁹⁴

V ČT byl uveden přehled o vzniku dluhů odsouzených. 61% dluhů vzniklo v době odsouzení a po výkonu trestu, 29,6% dluhů před nástupem VTOS, a 9,5% dluhů po propuštění.⁹⁵

Ve strategii prevence kriminality je stanovisko takové, že, *„předluženost má vliv na recidivující chování; rovněž lidé, kteří neměli doposud žádný konflikt se zákonem, se mohou díky problémům s předlužeností dostat do konfliktu se zákonem“*⁹⁶

⁹² Rozhovor proběhl 20.11. v Praze.

⁹³ DOLEŽELOVÁ. *Snížení kriminální recidivy v rámci českého trestního systému: zaměstnávání osob v anebo po výkonu trestu odnětí svobody*. Praha, 2014. Dostupné z: https://www.academia.edu/10523525/SN%C3%8D%C5%BDEN%C3%8D_KRIMIN%C3%81LN%C3%8D_RECIDIVY_V_R%C3%81MCI_%C4%8CESK%C3%89HO_TRESTN%C3%8DHO_SYST%C3%89MU_ZAM%C4%9ASTN%C3%81V%C3%81N%C3%8D_OSOB_V_ANEBO_PO_V%C3%9DKONU_TRESTU_ODN%C4%9AT%C3%8D_SVOBODY. Ročnicková. FSV UK.

⁹⁴ ČT. *Máte slovo s M. Jílkovou 16. 4. 2015: Proč přibývá recidivistů a jsou přeplněné věznice*. Praha, 2015. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10175540660-mate-slovo-s-m-jilkovou/215411030520014>

⁹⁵ České věznice plní recidiva, společnost totiž navrátilce přijímá jen těžko. ČT24. 2015, Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/300836-ceske-veznice-plni-recidiva-spolecnost-totiz-navratilce-prijima-jen-tezko/>

⁹⁶ MVČR. *Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015*. Praha, 2011. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>

3.8. Rodina

V případě trestu odnětí svobody je předpokladem reintegrace pachatele jeho udržení kontaktů s vnějším světem pro lepší stabilizaci rodinného zázemí, udržování dobrých vztahů s rodinou, a zachování kontaktů s venkovní realitou.⁹⁷

Díky pravidelným schůzkám s blízkými si vězeň připravuje sociální zázemí, bude se mít kam vrátit. Kontakt s jeho blízkými, obzvláště dětmi mu umožní rychlou introspekci a přehodnocení svých životních priorit. To se týká zejména kontaktů s dětmi, pro které není v českých věznicích vhodná návštěvní místnost. Dopravní dostupnost věznic je špatná a návštěvní místnosti působí nepřátelsky, což stěžuje blízkým osobám vězně navštívit.⁹⁸

Pokud nemají dobré vztahy se svojí rodinou, bývá u nich problém s ubytováním a tak jsou ve velkém riziku upadnutí do *bezdomovectví*.⁹⁹

3.9. Bydlení

O propuštěné vězně bez sociálního zázemí se mohou postarat organizace pečující o osoby bez domova. Problematika těchto dvou skupin je ale značně odlišná a vyžaduje si jiného týmu odborníků, navíc propuštění vězňi se mohou požádat o pomoc u takovéto organizace stydět. Proto by vytvoření speciálních „domů na půli cesty“ pro vězně mohlo pomoci předejít jejich recidivě z důvodu materiální nouze.¹⁰⁰

Po amnestii v lednu 2013 čelily organizace zabývající se bezdomovectvím nárůstu klientů. Propuštění jsou odkázáni na azylové domy, komerční pronájmy jsou pro ně nedostupné. „*Ubytování vtěchto zařízeních je podmíněno dodržováním stanovených*

⁹⁷ VALEŠ, František. Vězeňství a trestní justice. *Český helsinský výbor* [online]. 2007 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.helcom.cz/view.php?cislocclanku=2008030403>

⁹⁸ DOLEŽELOVÁ, Olivie. Sociální problémy plynoucí z české penitenciární péče: Nezaměstnanost a chudoba propuštěných vězňů v českém trestním systému, jejich sociální exkluze a nízká šance na resocializaci [online]. Praha, 2013 [cit. 2014-07-23]. Dostupné z: https://www.academia.edu/5931038/Socialni_problemy_plynouci_z_ceske_penitenciarни_pece. Seminární. FSV UK.

⁹⁹ DOLEŽELOVÁ, Olivie. Návrh možných opatření v české trestní politice vedoucí ke zlepšení efektivity resocializace vězňů [online]. Praha, 2013 [cit. 2014-07-23]. Dostupné z: https://www.academia.edu/5636285/Navrh_moznych_opatreni_v_ceske_trestni_politice_vedouci_ke_zlepseni_efektivitы_resocializace_veznenych. Ročníková. FSV UK. Vedoucí práce Lucie Rybová, PhDr.

¹⁰⁰ Tamtéž.

pravidel, což může být pro člověka poodchodu zvyknu trestu někdy obtížné, případně mu to může navozovat atmosféru již opuštěného nápravného zařízení. “¹⁰¹

3.10. Abusus návykových látek

Poměrně vysoká cena drog nutí uživatele k majetkové trestné činnosti, aby si mohli dovolit další dávku. V rámci prevence kriminality se počítají i protidrogové programy. Během VTOS jsou k dispozici Programy zacházení pro závislé.

Protidrogová prevence přímo pomůže snížit kriminalitu v určitých oblastech.

V článku časopisu *Justice Quarterly* z roku 2010 o dlouhodobých trendech u recidivistů bylo potvrzena hypotéza, že podmíněně propuštění drogově závislý vězni mají daleko vyšší míru rizik přešlapu v době probace. Třetina vracejících se recidivistů byla v době opětovného zatčení závislá na návykových látkách.¹⁰² Studii však musíme brát z rezervou, protože byla americká a jednalo se o vězněné ženy. Navíc tresté politika USA je známá tzv. War on Drugs, která je jednou z příčin, proč má USA téměř nejvyšší vězeňský index na světě.

¹⁰¹ VESELSKÝ, Michal. České vězeňství viděné optikou veřejného mínění. *Naše společnost* [online]. 2009, č. 1 [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: <http://dlib.lib.cas.cz/4816/>

¹⁰² HUEBNER, Beth M., Christina DEJONG a Jennifer COBBINA. Women Coming Home: Long-Term Patterns of Recidivism. *Justice Quarterly*. 2010, vol. 27, issue 2, s. 225-254. DOI: 10.1080/07418820902870486. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/07418820902870486>,

4. Analýza aktérů

V problematice recidivy působí mnoho aktérů, rozbor však bude proveden je nad těmi s největšími kompetencemi a zdroji.

Pro přehled však uvádím tabulku všech aktérů rozdělených podle sektorů. Aktéři se dají rozlišit podle moci (praktická možnost aktéra politiku ovlivnit) a zájmu (míra, kterou se daná politika aktéra dotýká a ovlivňuje ho), tato kritéria se všem dají pouze odhadovat.

Terciární prevence kriminality se odhrává na několik úrovních – meziresortní (koordinace několika subjektů), resortní (pouze v rámci působnosti jednotlivých ministerstev a místní (za ni odpovídají místní zastupitelstva).¹⁰³ Příčíst ještě můžeme úroveň nadnárodní.

Tabulka č. 2: Přehled aktérů podle jednotlivých sektorů

Aktéři ze soukromého sektoru	Aktéři z veřejného sektoru	Aktéři ze třetího, občanského sektoru
Osoby ve VTOS	Vláda	Círky
Osoby po VTOS	Města, obce, kraje	Média
Oběti trestných činů	Soudy	
Rodiny osob ve VTOS, rodiny osob trestných činů	Ministerstva: MFČR MVČR MSČR MPSV	NNO, občanská sdružení Za Branou Rubikon Centrum Podané ruce Nová Šance Armáda spásy Český Helsinský Výbor Sdružení pro probaci a mediaci v justici etc.
Občané	Meziresortní platformy: Odbor pro prevenci kriminality Republikový výbor pro prevenci kriminality Aliance proti dluhům etc.	Mezinárodní nevládní organizace Např. Prison Fellowship
Soukromé firmy jako zaměstnavatelé	Probační a mediační služba	
	Vězeňská služba	

¹⁰³ CHUPÍK, Jakub. 2009. *Charakteristika a vývoj kriminality v české společnosti*. Zlín. Dostupné také z: http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/9280/chup%C3%ADk_2009_dp.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Diplomová. UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ.

	Policie	
	Úřad práce	
	Institut pro výzkum kriminality a sociální prevence	
	Státní firmy	
	Ombudsman	
	Evroská unie	
	Rada Evropy	
	Evropského výbor proti mučení (CPT)	
	OSN Výbor OSN proti mučení (CAT)	

Výše uvedení aktéři spolu často spolupracují v nějakém výboru, odboru, platformě, společném projektu, programu, strategii apod. Proto je někdy komplikované zařadit např. určitou koncepci jen k jednomu aktérovi. Analýzu aktérů ještě více komplikuje existence meziřesortních platforem.

Rozbor aktérů vyžaduje identifikovat jejich cíle a hodnotovou orientaci. Z jakých hodnot vycházejí a jaké jsou hlavní důvody jejich činnosti. K tomu je třeba vyhledat jejich formulované priority a cíle a určit, jaké hodnoty z toho vyplývají. Nejdůležitějším zdrojem dat tedy budou různé VPD, zejména strategie, koncepce a programová prohlášení. Tyto jsou důležité zejména pro to, aby na ně bylo nahlíženo z historické perspektivy – vyzorovat, které formulované cíle byly naplněny a do jaké míry a kde nastalo selhání. Tyto poznatky budou také použity pro další část práce, která se přímo věnuje historické linii událostí týkající se terciární prevence kriminality.

Pozornost musíme také věnovat vzájemným vztahům mezi aktéry.

Aktéři mají také k dispozici nástroje podporující resocializace. *Nástroje* jsou prostředky, metody či postupy, prostřednictvím kterých vláda může dosahovat o dosažení svých cílů.¹⁰⁴ Bardach vytvořil rozsáhlou typologii nástrojů veřejných politik: „*regulace, daně, peněžité podpory, dotace a granty, rozpočty odpovědných institucí, poskytování služeb, informace, úprava struktury práv, povinností a odpovědnosti, změna rámce*

¹⁰⁴ BARDACH, Eugene. *A practical guide for policy analysis: the eightfold path to more effective problem solving*. New York: Chatham House Publishers, Seven Bridges Press, c2000, xvi, 102 p. ISBN 1-889119-29-6.

ekonomických aktivit, vzdělávání, příprava konzultace, financování a kontraktování a reforma veřejné správy a politického systému.“¹⁰⁵

4.1. Vláda ČR

Vláda je vrcholným úřadem výkonným v celé v ČR, ovlivňuje všechny ostatní aktéry ve veřejném sektoru. *Cílem vlády by mělo řízení společnosti podle veřejného zájmu. V programovém prohlášení vlády ČR z roku 2014 jsou pro problematiku recidivy zajímavé následující cíle: změnit trestní politiku tak, aby se omezila trestná činnost i její recidivy, z čehož vyplývá nutnost celkové reformy vězeňství, zejména posílení preventivních programů a zvýšení efektivity PZ, zajištění práce pro co největší počet vězňů a tím jim pomoci splácet jejich dluhy. Pachatelé méně závažných trestných činů mají být častěji postihováni alternativními tresty. Vláda dále bude řešit napětí v sociálně vyloučených oblastech a to preventivními programy v užší komunikaci se samosprávou.*¹⁰⁶

Podle *Strategie prevence kriminality na léta 2012 až 2015* se vláda zaměří na „koordinaci odpovědných orgánů a včasné poskytování informací o rizikových stavech“.¹⁰⁷ Dále vláda ČR přihlíží k mezinárodním doporučením, zejména ze strany OSN.¹⁰⁸ „Vláda ČR při formování a realizaci politiky prevence kriminality respektuje dlouhodobě mezinárodní doporučení, zejména ze strany OSN. Zkušenosti nabyté realizací opatření prevence kriminality od roku 1996 jednoznačně potvrdily závěry a doporučení OSN pro oblast prevence kriminality a trestní justice, která je jednou z důležitých agend OSN“¹⁰⁹

Mezi nástroje vlády ČR ve zkoumané problémové oblasti patří v podstatě všechny uvedené nástroje v Bardachově typologii.

¹⁰⁵ *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe*. Vyd. 1. Editor Arnošt Veselý, Martin Nekola. Praha: SLON, 2007, 407 s. Studijní texty, 40. ISBN 978-808-6429-755.

¹⁰⁶ VLÁDA ČR. *PROGRAMOVÉ PROHLÁŠENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY*. 2014. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove_prohlaseni_unor_2014.pdf

¹⁰⁷ MVČR. *Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015*. Praha, 2011. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>

¹⁰⁸ MVČR. *Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015*. Praha, 2011. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>

¹⁰⁹ MVČR. *Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015*. Praha, 2011. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>

4.2. Ministerstvo práce a sociálních věcí

Kompetence ministerstva spočívá v sociální politice, pojištění, oblasti zaměstnanosti, pracovně právní legislativě atd. MPSV je nadřizený organizacím jako je Úřad práce, Česká správa sociálního zabezpečení atd.

Ve *Strategii sociálního začleňování 2014 – 2020* je cílem: “zajistit podporu začleňujícím službám pro osoby po výkonu trestu.”¹¹⁰

Propuštění vězni jsou chápáni jako skupina ohrožená sociálním vyloučením., *Jednou ze základních podmínek pro začlenění do života společnosti po propuštění osoby z výkonu trestu odnětí svobody je zajištění bydlení, vyřešení zadluženosti, zbavení závislostí a nalezení zaměstnání, tedy získání legálního příjmu k uspokojení základních potřeb. Bariérou pro nalezení vhodného zaměstnání jsou přitom zejména nízká kvalifikace a motivace, zadluženost a předsudky společnosti, případně požadavek na čistý trestní rejstřík.*¹¹¹

Mezi nástroje MPSV patří dávky a služby. Propuštěný vězeň může požádat o příspěvek na bydlení, příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a o mimořádnou okamžitou pomoc.¹¹²

4.3. Ministerstvo spravedlnosti

Je ústředním orgánem státní správy, pod který spadá VSČR, PMSČR a také soudy a státní zastupitelství. Ministerstvo spravedlnosti řídí i výzkumný ústav Institut pro Kriminologii a sociální prevenci, Rejstřík trestů a Justiční akademii. Dále zastupuje ČR u Evropského soudu pro lidská práva.

Ministerstvo spravedlnosti je v celé problematice recidivy klíčovým aktérem. Je odvislé od zvoleného zastupitele vlády a má se řídit doporučením Evropské unie, potažmo Rady Evropy. Díky tomuto tlaku může větší prostor dostat PMS ČR a trend alternativních trestů.

¹¹⁰ Strategie sociálního začleňování 2014-2020. In: *Databáze strategií: Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Sekce pro sociální a rodinnou politiku, 2014 [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: http://dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/strategie_soc_zaclenovani_2014-20.pdf

¹¹¹ MPSV. 2014. *Strategie sociálního začleňování 2014 - 2020*. Praha. Dostupné také z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/17082/strategie_soc_zaclenovani_2014-20.pdf

¹¹² 2009/37690-212 Nárok na sociální podporu a finanční příspěvky od státu po propuštění z výkonu trestu. MPSV. 2009, č. 1. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7191>

Cílem a hodnotovou orientací Ministerstva spravedlnosti by mělo být fungování právního státu včetně dodržování lidských práv a sociální spravedlnost.

Náměstek bývalé ministryně spravedlnosti Heleny Válkové Pavel Štern na konferenci o zaměstnávání osob s trestní minulostí uvedl, že vysoká recidiva ohrožuje společnost, narušuje v ní pocit bezpečnosti. Uznává to, že lidé po propuštění z VTOS se k zločinu vrací často kvůli bezvýhodnosti svojí sociální situace.

Ministerstvo spravedlnosti vnímá i ekonomickou stránku recidivy. Vysoká recidiva je pro stát ekonomicky nevýhodná. Štern zmiňuje cenu za vězně na rok, což je hrubým odhadem 300 000. Dále vyzývá ke spolupráci s neziskovým sektorem.¹¹³

Jednou z priorit ministerstva je také systémově podporovat zaměstnávání osob s trestní minulostí, což má sloužit jak prevence recidivy.

„Cílem ministerstva je hledat společně s dalšími organizacemi vládními i nevládními možnostmi, jak oslovit zaměstnavatele, aby lidem propuštěným z vězení umožnili pracovat. V tomto směru nám pomáhají i evropské fondy, které umožňují zřizovat dotovaná pracovní místa. Tento projekt včetně přístupu úřadu práce a města Kutná Hora je příkladem velmi dobré praxe! Samozřejmě naší prioritou je i podpora pracovních návyků přímo ve vězeňských zařízeních, protože lidé si obvykle přenášejí na svobodu vzorce chování, jež získali v době pobytu za mřížemi,“¹¹⁴ uvedl mj. Pavel Štern.

„Cílem je nejen zabránit opětovnému přeplnění českých věznic, ale i zvýšit pocit bezpečí pro občany a lépe je chránit před zejména majetkovou kriminalitou, a v neposlední řadě je cílem rovněž snížení ekonomických nákladů.“¹¹⁵

Dnes již odstoupivší ministryně spravedlnosti Helena Válková uvedla, že úkolem Ministerstva je zlepšení pozice PMSČR v systému justice, což by mohlo znamenat rozšíření uplatňování alternativních trestů. Člen Institutu pro kriminologii a sociální prevenci Jan Rozum reagoval: *„Alternativní tresty mohou splnit očekávání pouze za*

¹¹³ Ministerstvo spravedlnosti partnerem konference „Zaměstnávání osob s trestní minulostí - příklady dobré praxe a spolupráce se zaměstnavateli“. In: *Justice.cz: Oficiální server českého soudnictví* [online]. 2014 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/Soud/soud.aspx?o=194&j=204&k=1949&d=336047>

¹¹⁴ Ministerstvo spravedlnosti ČR: Ministerstvo spravedlnosti podporuje projekty, které pomáhají snižovat recidivu pachatelů. In: *Justice.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=5130&d=334801>.

¹¹⁵ . Ministerstvo spravedlnosti podporuje projekty, které pomáhají snižovat recidivu pachatelů. *Justice.cz: Portál českého soudnictví*. 2014, č. 1. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=2375&d=334801>

předpokladu, že se vytvoří adekvátní podmínky pro jejich výkon, a to v oblasti legislativy, spolupráce v rámci trestní justice i v oblasti širší sociální politiky“¹¹⁶

Ministerstvo spravedlnosti podporuje třetí sektor, tedy spolupráci s neziskovými organizacemi. Spolupracuje s Rubikon centrem. Ministerstvo ve spolupráci s dalšími organizacemi se chystá oslovit zaměstnavatele ke spolupráci a využít Evropských sociálních fondů k tvorbě dotovaných pracovních míst (jak tomu bylo v Kutné Hoře). Dále chce ministerstvo samozřejmě podporovat práci během VTOS.¹¹⁷

Hlavním nástrojem MSČR je *rozpočet*. Pro rok 2015 Program sociální prevence a prevence kriminality stál 6 605 000,- Kč a Program protidrogové politiky 4 355 000,- Kč. Výdaje na výzkum, vývoj a inovace celkem včetně program spolufinancovaných z prostředků zahraničních programů byly nulové.¹¹⁸

Nástrojem je i výzkumná činnost zprostředkovaná Institutem pro kriminologii a sociální prevenci. Další nástroje MSČR budou uvedeny u VSČR a PMSČR., podřízených mocenských nástrojů státní správy.

4.4. Ministerstvo vnitra české republiky

Ministerstvo vnitra je ústředním orgánem státní správy, v jejímž čele stojí člen vlády. V působnosti ministerstva pro vnitřní věci je např. zajištění veřejného pořádku, voleb, sdružovacího a shromažďovacího práva, územní členění státu atd. Je mu podřízená např. Policie ČR a Hasičský záchranný sbor.

Ministr vnitra je předsedou meziresortního metodického orgánu *Republikového výboru pro prevenci kriminality*.¹¹⁹ Jeho činnost spočívá v „*tvorbě koncepce preventivní politiky vlády České republiky na meziresortní úrovni a její konkretizace na úrovni místní*.“¹²⁰

¹¹⁶ Justice.cz: Oficiální server českého soudnictví. In: *Ministryně spravedlnosti Helena Válková debatovala s odborníky o dopadech nového trestního zákoníku v praxi* [online]. 2014 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=377&d=339323>

¹¹⁷ Ministerstvo spravedlnosti ČR: Ministerstvo spravedlnosti podporuje projekty, které pomáhají snižovat recidivu pachatelů. In: *Justice.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=5130&d=334801>

¹¹⁸ Ministerstvo spravedlnosti ČR: *Schválený rozpočet Ministerstva spravedlnosti pro rok 2015*. In: *Justice.cz Oficiální server českého soudnictví* [online]. 2014 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=5900&d=340553>

¹¹⁹ Republikový výbor pro prevenci kriminality. MVČR. *SMART ADMINISTRATION* [online]. 2014 [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://www.smartadministration.cz/docDetail.aspx?docid=21666706&docType=ART&chnum=1>

¹²⁰ Republikový výbor pro prevenci kriminality. MVČR. *SMART ADMINISTRATION* [online]. 2014 [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://www.smartadministration.cz/docDetail.aspx?docid=21666706&docType=ART&chnum=1>

Členy výboru jsou kromě MVČR také MPSV, Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, MS ČR, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo obrany, Ministerstvo financí, Rada vlády ČR pro záležitosti romské menšiny, Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky, Policejní prezidium ČR, Probační a mediační služba ČR, Nejvyšší státní zastupitelství, Generální ředitelství vězeňské služby, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Soudcovská unie ČR.

V rámci MVČR funguje *Odbor prevence kriminality*, což je rovněž ústřední orgán státní správy, ale bez člena vlády v čele. Jeho působnost je v oblasti vnitřního pořádku a bezpečnosti při tvorbě a realizaci koncepcí prevence kriminality. Zároveň plní funkci sekretariátu Republikového výboru pro prevenci kriminality.¹²¹ V odboru se spolurozhoduje o rozpočtu - „*zpracovávají podmínky vynakládání finančních prostředků ze státního rozpočtu pro účely prevence kriminality a kontroluje účelovost a efektivnost hospodaření s nimi*“.¹²² Odbor prevence kriminality financuje některé programy Rubikon centra.

Od roku 1996 zpracovává MVČR čtyřleté strategické dokumenty pro prevenci kriminality. *Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015* byla schválena usnesením vlády v roce 2011. Vychází z cílů Programovém prohlášení vlády ČR.¹²³ Principy této strategie stojí na tom, že základním faktorem udržitelného rozvoje je účinná prevence kriminality. „*Snižování kriminality a zvyšování bezpečí zlepšuje podmínky pro podnikání a zaměstnanost a umožňuje směřování zdrojů do oblasti socio-ekonomického rozvoje namísto kontroly kriminality. Z etického, finančního ani praktického hlediska není žádoucí ani realizovatelné reagovat na trestnou činnost pouze odstrašováním a justičními prostředky. Zejména programy sociální prevence podporují sociální začleňování okrajových skupin či usnadňují jejich reintegraci. Některé programy pomáhají obětem či jiným zranitelným skupinám, což je dalším aspektem sociálního začleňování. Dobře míněné programy ovšem nestačí. Jejich dopady a využívání prostředků musejí být podrobeny hodnocení – evaluaci. Je nutná dobrá praxe založená na konkrétních poznatcích a ověřených postupech.*“¹²⁴

¹²¹ Odbor prevence kriminality. *MVČR* [online]. 2015 [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/sluzba/docDetail.aspx?docid=7847&docType=ART&chnum=3>

¹²² Tamtéž.

¹²³ MVČR. *Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015*. Praha, 2011. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>

¹²⁴ MVČR. *Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015*. Praha, 2011. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>

MVČR spolupracuje např. s Agenturou pro sociální začleňování v romských lokalitách, Rubikon centrem, působí v meziresortní platformě Aliance proti dluhům, která je iniciovaná a založená Ministerstvem vnitra, Probační a mediační službou ČR, Sdružením pro probaci a mediaci v justici a dalšími subjekty.¹²⁵

Mezi nástroje MVČR patří poskytování rozličných *programů pro prevenci kriminality*, jejichž příjemcem může být kraj nebo obec.¹²⁶ Jedná se například o program Asistent prevence kriminality nebo program Úsvit, které je určeny sociálně vyloučeným lokalitám. Dalším nástrojem jsou služby policie, u kterých se jedná o situační prevenci kriminality.

4.5. Vězeňská služba ČR

VSČR je mocenský nástroj státní správy ozbrojený bezpečnostní sbor spadající pod Ministerstvo spravedlnosti. VSČR je součást české trestní justice a podléhá právnímu řádu České republiky, Listiny základních práv a svobod a Doporučení Rady Evropy.¹²⁷

Zajišťuje výkon vazby a VTOS, a bezpečnost a pořádek u soudu, střeží odsouzené, eskortuje je. VSČR má velkou moc v otázce snižování recidivy, protože může nejvíce působit na osoby během VTOS, a to ve všech oblastech fungování jejich života. VSČR provozuje veškerá vězeňská zařízení, zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách a v místech činnosti soudů a ministerstva.

Cílem VSČR je ochrana společnosti, a to prostřednictvím nejen izolace, ale také reintegrace pachate. Podle jejich stanov je cílem i „*uplatňování principu snižování rizika recidivy a principu restorativní justice – obnovy narušeného sociálního stavu s aktivní účastí dotčených osob a odborníků.*“¹²⁸ Cíl i hodnotová orientace by se tedy měla teoreticky shodovat s PMSČR.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ *MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY: Vyhlášení Programu prevence kriminality na rok 2015* [online]. 2014 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/vyhlaseni-programu-prevence-kriminality-na-rok-2015.aspx>

¹²⁷ CÍLE A POSLÁNÍ VSČR. In: *VSČR* [online]. 2015 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/cile-a-poslani-vs-cr-6124>

¹²⁸ VŠEOBECNÁ PREZENTACE VS ČR. In: *Vězeňská služba České republiky: Generální ředitelství* [online]. 2013 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/>

Dále je cílem dodržování evropských vězeňských standardů Mezinárodní spolupráce.

Jednání s vězňami mají výplavat z Listiny základních práv a svobod a doporučení Rady Evropy.¹²⁹

V Koncepti rozvoje českého vězeňství do roku 2015 zní, že VSČR má přispívat k ochraně společnosti nejen tím, že izoluje pachatele, ale i „*vytvářením podmínek pro integraci odsouzených osob po propuštění z výkonu trestu a podporou jejich usilí o převzetí odpovědnosti za svůj život občana, dodržujícího zákony.*“¹³⁰

VSČR chce činit kroky k dalšímu zintenzivnění spolupráce s Probační a mediační službou České republiky. Další vztahy VSČR k ostatním aktérům ale mohou být poněkud problematické, třeba k neziskovým organizacím. Psycholog Jakub Černý z NNO Za Branou: „*Já jsem do věznic třeba jezdil jako neziskovky a k nám třeba byli dost hostilní.. No, určitě ne všichni, ale mám zkušenosti s opravdu drsnými „bachaři“.* *Nebo oni byli takoví apatičtí, prostě to by měli na háku a davali najevo takovou nadřazenost...*“¹³¹ Také vztah mezi dozorci a osobami ve VTOS nejspíš není ideální, což rozvedu v další kapitole.

Mezi nástroje VSČR patří tzv. *Programy zacházení*.¹³² Vypracovává je speciální pedagog při nástupu pachatele do vězení. Jedná se o zprávu, která obsahuje cíle působení na odsouzeného, metody zacházení s odsouzeným směřující k dosažení cíle a způsob a četnost hodnocení nápravy odsouzeného. Součástí programu zacházení je také forma jeho zaměstnávání, pracovní terapie, vzdělávání a volnočasové aktivity.¹³³ Programy zacházení se snaží být dostatečně individualizované a nemít jen formální charakter.

Vězněná osoba dostává na základě komplexní zprávy výběr alternativ jednotlivých programů zacházení. Kombinace různých verzí programů pak zachovává

¹²⁹ VSČR. *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. Praha - Pankrác, 2005. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/koncepce_do%20roku_2015.pdf

¹³⁰ VSČR. *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. Praha - Pankrác, 2005. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/koncepce_do%20roku_2015.pdf

¹³¹ Rozhovor s Jakubem Černým.

¹³² NĚMCOVÁ, Vladimíra. Možnosti resocializace odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody [online]. 2007 [cit. 2014-12-16]. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/135933/pedf_b/>.

¹³³ VSČR. Program zacházení. [online]. 2013, 26. 9. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-valdice-95/vykon-vezenstvi-366/vykon-trestu/program-zachazeni-4970>

určitou míru individuace, což ale stále nemusí být dostačující pro efektivní působení na vězně.¹³⁴

Vzdělávání je důležitou součástí Programů zacházení. Jde o individuální a skupinová speciální pedagogická a psychologická působení vedená odborníky. Zejména: a) terapeutická, b) sociálně právní poradenství, c) trénink zvládnání vlastní agresivity.¹³⁵

V poslední koncepci vězeňství považují situaci se vzděláním za uspokojivou: „*Vzdělávání ve vězeňském systému představuje širokou škálu aktivit, od výuky negramotných až po vysokoškolské studium. ... Stávající úroveň vzdělávání lze považovat za dobrou. Pozornost bude třeba věnovat rozšíření dostupnosti všech nabízených vzdělávacích aktivit.*“¹³⁶

Dalším nástrojem resocializace VSČR je *Výstupní oddělení*, část věznic speciálně určená pro vězně na konci jejich výkonu trestu. Má zde být k dispozici vychovatel, mentor a tým dalších odborníků. Vězněnému má být podána pomocná ruka v oblasti rodinných záležitostí, v komunikaci s úřady a vyřízením dokladů, ve zvládnání agresivity. Měl by být obeznámen s aktuální socio-ekonomickou situací ve společnosti. Je zde deklarována snaha přibližovat se vizím Evropských vězeňských pravidel.

Scílem je tedy objektivizovat postup hodnocení vězně¹³⁷ byl vyvinut elektronický program *SARPO*. Jeho další funkcí je predikce a hodnocení rizik a kriminogenních potřeb odsouzených. Posuzuje pravděpodobnost opětovného selhání odsouzeného na základě statistického rizika kriminálního chování a dalších faktorů.¹³⁸

¹³⁴ DOLEŽELOVÁ, Olivie. Návrh možných opatření v české trestní politice vedoucí ke zlepšení efektivity resocializace vězňených [online]. Praha, 2013 [cit. 2014-07-23]. Dostupné z: https://www.academia.edu/5636285/Navrh_moznych_opatreni_v_ceske_trestni_politice_vedouci_ke_zlepseni_efektivit_resocializace_veznenych. Ročníková. FSV UK. Vedoucí práce Lucie Rybová, PhDr.

¹³⁵ VŠEOBECNÁ PREZENTACE VS ČR. In: *Vězeňská služba České republiky: Generální ředitelství* [online]. 2013 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/>

¹³⁶ VSČR. *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. Praha - Pankrác, 2005. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/koncepce_do%20roku_2015.pdf

¹³⁷ PETRAS, Michal. Zavedení nástroje SARPO do praxe. In: *Vězeňská služba České republiky* [online]. 2012, 21.11.2012 13:46 [cit. 2014-12-22]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/sarpo/http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/zavedeni-nastroje-sarpo-do-praxe>

¹³⁸ CO JE SARPO. GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ VSČR. *VSČR* [online]. 2014 [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/sarpo/co-je-sarpo-1762/>

4.6. Probační a mediační služba ČR

PMSČR je státní organizací spadající pod Ministerstvo spravedlnosti. Vychází ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a aplikovaného práva.

Hlavní náplní činnosti PMSČR je kontrolování a řízení výkonu *alternativních trestů*, usiluje o řešení konfliktů spojených s kriminalitou, poskytuje mentoring, mediaci, probaci, parole a další-

Alternativní tresty zajišťuje s „*důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality*“. Dlouhodobým cílem je snížení rizika recidivy pachatelů vykonávajících alternativní tresty. Toho dosahuje svojí odbornou probační u činností i v *partnerstvích se subjekty ziskového a neziskového sektoru*, rozvoj spolupráce se státními i nestátními subjekty umožňující zaměstnání pachatelů je z dalších bodů strategie. Dále bude podporovat sítě terénních služeb poskytujícím pomoc pachatelů při sanaci dluhů a to zejména u osob propuštěných z VTOS.

Mezi hlavní cíle činnosti patří *integrace pachatele („jeho zpětné začlenění do života bez porušování zákonů a sociální exkluze a ochrana společnosti řešením konfliktních stavů v procesu trestního řízení“)*¹³⁹, participace poškozeného a zajištění ochrany společnosti pomocí řešení rizikových situací spojených s trestním řízením.¹⁴⁰ Cílem je vytvořit postupy zajišťující z hlediska veřejnosti a obětí trestného činu bezpečné propuštění vězňených osob a jejich úspěšnou adaptaci na život na svobodě.

Ve Strategii PMS v oblasti snížení recidivy pachatelů vykonávající alternativní trest pod dohledem PMS¹⁴¹ upřednostňuje víceúrovňovou spolupráci. „*PMS bude usilovat o vytvoření součinnostních dohod o spolupráci s příslušnými státními subjekty, především Generálním ředitelstvím úřadů práce, MPSV řídícím činnost koordinátorů péče o osoby sociálně znevýhodněné a Agenturou pro sociální začleňování Úřadu vlády ČR. ... „Akcent je nutné klást na rozvoj a zavádění multitymů zaměřených na ochranu*

¹³⁹ Poslání a cíle Probační a mediační služby České Republiky. *Probační a mediační služba České republiky* [online]. 2013 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>

¹⁴⁰ Poslání a cíle Probační a mediační služby. In: *PMS: Probační a mediační služba České republiky* [online]. 2002 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/o-pms/>

¹⁴¹ Strategie PMS v oblasti snížení recidivy pachatelů vykonávající alternativní trest pod dohledem PMS. In: *PMS: Probační a mediační služba České republiky* [online]. Praha, 2013 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/Strategie_PMS_v_oblasti_snizeni_recidivy_pachatelu_vykonavajici_alternivni_trest_pod_dohledem_PMS2.pdf

*veřejnosti, cíleně pak na ochranu obětí trestného činu a na úspěšnou integraci těchto pachatelů do života na svobodě.*¹⁴²

Strategie také plánuje lepší hodnocení rizik, a to za pomoci elektronického nástroje SARPO, který bude používán pro identifikace a řízení rizik pachatelů vykonávajících některý z alternativních trestů.

Dalším z nástrojů PMS ČR jsou intenzivní namátkové kontroly, nově se budou zavádět technologie *elektronického monitoringu*¹⁴³, které citelně zjednoduší zajištění výkonu daných alternativních trestů

PMSČR stále pracuje na rozličných projektech. Aktuálně plánuje projekt *Probačních domů*, přechodového místa z vězení na svobodu s určitým režimem.

Projekt „*Křehká šance*“, který má za úkol umožnit odsouzeným ve věznicích, kteří prokázali svoji připravenost na předčasné propuštění, časnější návrat na svobodu.¹⁴⁴

Za zmínku také stojí *Romský mentoring* – romští mentoři pomáhají v sociálně vyloučených lokalitách informace (např. že je opravdu nutné dodržet alt. Trest, jinak hrozí nepodmíněný trest).

Tyto a další podobné projekty jsou často financované Evropským sociálním fondem nebo jinými organizacemi v rámci mezinárodní spolupráce.

4.7. Aktéři Evropské Unie

Více než 40 let standardy v oblasti vězeňství vytváří Rada Evropy více či méně závazné dokumenty pro členské státy EU. Jejím cílem je podle Evropských vězeňských pravidel „*sjednotit přístup k vězněným osobám v členských státech s přihlédnutím k jejich možnostem.*“¹⁴⁵

Evropská vězeňská pravidla byla vydána v roce 1973, revidována v roce 1987 a pak v roce 2006. R. Walmsley z International Centre for Prison studies řekl, že „*Skoro*

¹⁴² Strategie PMS v oblasti snížení recidivy pachatelů vykonávající alternativní trest pod dohledem PMS. In: *PMS: Probační a mediační služba České republiky* [online]. Praha, 2013 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/Strategie_PMS_v_oblasti_snizeni_recidivy_pachatelu_vykonavajici_alternativni_trest_pod_dohledem_PMS2.pdf

¹⁴⁴ PROJEKTY: Interní projekty - přehled. *Probační a mediační služba České republiky* [online]. 2013 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/partnerske-projekty-prehled/>

¹⁴⁵ EVROPSKÁ VĚZEŇSKÁ PRAVIDLA: Výboru ministrů členským státům Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům. 2006. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/mezdok_Evropska_vezenska_pravidla.pdf

všechny evropské země cílí k tomu přiblížit se k takovým standardům, ale je mizivá pravděpodobnost, že by se to některému povedlo dokonale.¹⁴⁶

Mezi základní principy Výboru ministrů Rady Evropy patří dodržování lidských práv. Omezení mají být v minimálním rozsahu. „*Stav, kdy vězeňské podmínky omezují lidská práva vězňů nelze omluvit nedostatkem prostředků.*“¹⁴⁷ Základním imperativem je respektování lidské důstojnosti. Kontrolním orgánem Rady Evropy je Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT), který navštěvuje zařízení, kde jsou osoby zbavené na svobodě a kontroluje, jak se s nimi zachází.¹⁴⁸

Od roku 2000 Výbor ministrů Rady Evropy doporučuje ukládání dostatečné množství alternativních trestů. Jednalo by se například o požadavek na obviněného, aby se zdržoval na stejné adrese s určitou kontrolou a dohlížením daného úřadu určeného soudním orgánem, namísto jeho umístění do vazby, nebo také ukládání probace jako nezávislého trestu bez prohlášení trestu odnětí svobody, ukládání veřejně prospěšných prací pro obec, vyrovnání škody mezi obětí a pachatelem, omezením svobody pohybu atd.¹⁴⁹

Není překvapením, že mezi cíle patří zlepšování pracovních příležitostí a možnosti vzdělávání. Jeho vyšší úroveň pomáhá vězňům po propuštění nalézt práci, zvyšují si kognitivní schopnosti a schopnost plánovat a předvídat důsledky. „*Každý vězeňský ústav musí usilovat o to, aby všichni vězni měli přístup ke vzdělávacím programům, které budou co možná nejkomplexnější a budou uspokojovat jejich individuální potřeby a brát v potaz jejich ambice.*“ nebo „*Všude, kde je to možné, je třeba zajišťovat činnost vězeňské knihovny ve spolupráci s veřejnými knihovnami.*“¹⁵⁰ Doporučení Rady Evropy číslo 192 z roku 2005 hovoří o tom, že vzdělávání odsouzených by měla být věnována

¹⁴⁶ WALMSLEY, R. The European Prison Rules in Central and Eastern Europe. *European Journal on Criminal Policy and Research* [online]. 1995, vol. 3, issue 4, s. 73-90 [cit. 2015-03-26]. DOI: 10.4324/9780203982532. Dostupné z: <http://link.springer.com/article/10.1007%2FBF02243035#page-1>

¹⁴⁷ EVROPSKÁ VĚZEŇSKÁ PRAVIDLA: Výboru ministrů členským státům Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům. 2006. Dostupné z:

https://www.pmscr.cz/download/mezdok_Evropska_vezenska_pravidla.pdf

¹⁴⁸ Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). 1990. *European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*. Dostupné také z: <http://www.cpt.coe.int/czech.htm>

¹⁴⁹ INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI. *Zdokonalování implementace evropských pravidel o alternativních trestech a opatřeních*. 2. vyd. Vydavatelství Rady Evropy, 2002. ISBN 92-871-4606-3.

¹⁵⁰ EVROPSKÁ VĚZEŇSKÁ PRAVIDLA: Výboru ministrů členským státům Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům. 2006. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/mezdok_Evropska_vezenska_pravidla.pdf

patříčná pozornost především institucionalizovanými subjekty mimovězeňského charakteru. I obecně je podpora spolupráce externích služeb žádoucí. Neméně důležité jsou dobré pracovní podmínky vězeňských pracovníků a také pravidelná státní inspekce a nezávislé kontroly.

Poměrně nově je evropským státům doporučováno se v penitenciární péči přiklonit ke konceptu dynamické bezpečnosti, k čemuž je nezbytný vstřícný přístup dozorců a dostatek personálu k individualizaci přístupu při zacházení s vězňnými osobami.

V oblasti terciární prevence kriminality Rada Evropy má jasno: „*Odsouzeným vězňům musí být v předstihu zajišťována pomoc před propuštěním zaváděním postupů a speciálních programů, jež jim umožní přechod ze života ve vězení do občansky bezúhonného života ve společnosti.*“¹⁵¹

EU ve vztahu ke svým členským státům činí závazné regulace, direktivy a doporučení. Poskytuje také různé dotace, aktérům z veřejného i ze třetího sektoru – podporováno je např. Rubikon centrum nebo projekty VSČR a mnoho dalších.¹⁵²

4.8. Nestátní neziskové organizace

Role NNO spočívá v provádění obecně prospěšné činnosti mimo rámec kapitalismu. Projekty neziskovek bývají zaměřeny na reálnou pomoc jednotlivcům. Častým problémem je nízký záběr jejich projektů, ať už v počtu klientů, velikosti lokality nebo doby trvání.

Mezi neziskovkami zaujímá první místo *RUBIKON centrum*, které působí v oblasti reintegrace bývalých vězňů již 18 let a je zastoupené ve více než polovině z krajů ČR. Cílem této organizace je přímo snižování recidivy. Zabývají se vyhledáváním zaměstnávání vězňům, pomáhají jim s orientací v jejich financích (vězni často bývají při návratu na svobodu zadlužení a ve svých pohledávkách se stěží orientují). V rámci jeho „Reintegračního programu Plus“ byla vypracována analýza, která poukázala na problém reintegrace odsouzených, a to je neřešená otázka dluhů odsouzených, která ho po propuštění přivádí do finanční krize, kterou může mít tendenci řešit opětovným

¹⁵¹ Kompendium úmluv, doporučení a usnesení Rady Evropy týkajících se penitenciární oblasti. In: VÝKRUTA, Luděk. 1. vyd. [online]. Štrasburk, 1964, 6. 4. 2010 [cit. 1. 12. 3013]. ISSN 1213-9297. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Kompendium/Kompendium2009_final.pdf

pácháním trestné činnosti. Oblastí činnosti je také „ovlivňování systémových změn v oblasti legislativy a zavádění praktických postupů, osobní asistence pro konkrétní lidi v nouzové situaci a osvěta směrem k odborné i laické veřejnosti“.¹⁵³

Rubikon také spolupracuje s PMS ČR. Od dalších aktérů zase získává finance:

„Čerpáme z fondů Evropské Unie, donedávna tyto finance činily 95% našich příjmů.

Nějaké projekty jsou hrazeny z Ministerstva Vnitra z Odboru prevence kriminality a také čerpáme z dotací jednotlivých měst, kde působíme.“¹⁵⁴

4.9. OSN – Výbor proti mučení

Analýza OSN jako aktéra by byla pro tuto práci příliš rozsáhlá. Je však nezbytné zmínit Výbor OSN proti mučení (CAT), což je kontrolní orgán „Úmluvy OSN proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání“¹⁵⁵, kterou ČR přijala v roce 1988.¹⁵⁶ Jeho cíle a hodnotová orientace jsou zřejmé už z jeho názvu. *Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání* z roku 1984, má svojí evropskou obdobu - Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT).

Pro CAT je důležitým dokumentem *Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni* z roku 1955, od kterých později Rada Evropy odvodila Evropská vězeňská pravidla. *Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání* z roku 1984, která má rovněž svojí evropskou obdobu - Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT).

Výbor adresoval české vládě dokument „*Podnět Výboru proti mučení a jinému nelidskému, krutému, ponižujícímu zacházení a trestání k otázce vězeňství*“.¹⁵⁷ Jeho hodnocení české penitenciární péče bylo více než tristní, a to téměř ve všech oblastech.

¹⁵³ Kdo jsme. *RUBIKON centrum: pomáháme překročit minulost* [online]. 2012 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://rubikoncentrum.cz/kdo-jsme.php>

¹⁵⁴ Rozhovor s Kristýnou Makovcovou.

¹⁵⁵ OSN. 1984. *Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání* [online]. New York [cit. 2015-03-24]. Dostupné také z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-proti-muceni.pdf>

¹⁵⁶ Vláda projednala a vzala na vědomí Závěrečná doporučení Výboru OSN proti mučení. 2013. *VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY* [online]. [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/aktuality/vlada-projednala-a-vzala-na-vedomi-zaverecna-doporuceni-vyboru-osn-proti-muceni-104566/>

¹⁵⁷ VÝBOR OSN PROTI MUČENÍ MUČENÍ A JINÉMU KRUTÉMU, NELIDSKÉMU ČI PONIŽUJÍCÍMU ZACHÁZENÍ NEBO TRESTÁNÍ. 2013. *Podnět Výboru proti mučení a jinému nelidskému, krutému, ponižujícímu zacházení a trestání k otázce vězeňství* [online]. [cit. 2015-05-04]. Dostupné také z:

Česká republika zareagovala velmi defenzivně.

http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CCYQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.vlada.cz%2Fassets%2Fppov%2Frlp%2Fcinnost-rady%2Fzasedani-rady%2FPodnet-Vyboru-proti-muceni-k-vezenstvi---aktualizovana-verze-k-upravenemu-usneseni.docx&ei=XJpOVff5BYGyU4u1gagK&usg=AFQjCNEsEZukKHV2drhJDimznbA37_KcuQ&bv m=bv.92885102,d.d24

5. Terciární prevence kriminality v čase

Tato kapitole je pokusem odpovědět na otázky, do jaké míry byly naplněny cíle ve snižování recidivy a jaké metody, prostředky a opatření byly využity. *Dále se budu soustředit na identifikaci nejzávažnějších problémů, které se nepodařilo vyřešit. Nejdůležitější však byla identifikace efektů v realizaci cílů, včetně těch nežádoucích*¹⁵⁸ a nezamýšlených důsledku jednání.

Je nutné upozornit na *faktory zkreslující kriminální statistiky*. Základní problémy při analýze statistických údajů jsou *legislativní změny v oblasti práva, respektive procesy kriminalizace a dekriminlizace*.¹⁵⁹ Nemusí jít jen o změnu trestního zákoníku, ke zkreslení postačí i drobné změny v penitenciární¹⁵⁹ nebo i v sociální politice.

Tomute konvenuje prohlášení Policejního presidia. *„Ne každá recidiva je projevem našeho nápravného systému. Nové trestné činy se mohly zrodit z nových problémů.*¹⁶⁰ *„Zvláštní pozornost zaslouží fakt, že časové řady počtu i podílů kriminálních recidivistů mezi stíhanými pachateli (s ohledem na odlišné obsahy kritérií zařazení mezi recidivisty) v resortních statistikách MV a MsP při vzájemném porovnání od roku 2010 vykazují opačné trendy – policejní statistiky ukazují výrazný vzestup kriminální recidivy a justiční výrazný pokles. I část odborné veřejnosti si pak s interpretací trendů neví rady.*¹⁶¹

Dále komplikují situaci amnestie.

*„Amnestie, ať již vztahující se na odsouzené osoby (např. rozsáhlá a do dnešních dob známá z roku 1990), nebo vůbec nekomentovaná a tak veřejností neuvědomovaná abolicie (např. z roku 1998, která se týkala zastavení trestního stíhání a případů, kdy trestní řízení nebylo vůbec zahájeno), radikálně ovlivňují resortní statistiky. Ovšem nelze říci, že dopad amnestií se vždy projevuje jako významné snížení kriminality*¹⁶²

¹⁵⁸ HÁVA, P. *Analýza událostí veřejné politiky (AUVP)*. 2003. Dostupné z: <http://samba.fsv.cuni.cz/~hava/BAKALARSKY%20SEMINAR%20ZS%202008/METODY%20PRO%20BAKALARSKE%20PRACE%20SOSP%20VSP/Hava%202003%20analiza%20udalosti%20VP.ppt> [cit dne 8.4.2015]

¹⁵⁹ TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 214 s. ISBN 978-802-4729-824. Str. 79 - 80.

¹⁶⁰ VEJBĚROVÁ, Andrea. *Kriminální recidiva*. Praha, 2008. Rigorózní. Právnická fakulta UK.

¹⁶¹ MAREŠOVÁ PHD., PhDr. Alena. Jak ovlivnila v roce 2013 trendy kriminality kriminální recidiva. *MVČR*. 2013, č. 1. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/trendy-kriminality-2013-docx.aspx>

¹⁶² MAREŠOVÁ, Alena. *Resortní statistiky - základní zdroj informací o kriminalitě v České republice*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, 148 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-110-3. Str. 66.

5.1. Vývoj trestní politiky v letech 1989 – 2015

Vývoj trestní politiky postkomunistických států byl po určitých stránkách podobný. Narozdíl od západních zemí, kde vývoj penitenciární péče k obrazu mezinárodních úmluv a strategií trval desítky let, státy střední a východní Evropy byly po pádu Sovětského bloku motivovány podobný vývoj u sebe značně urychlit. Z toho vyplynuly problémy dezorganizované společnosti.

Nové vlády post-komunistických zemí se snažily zavádět politiku více korespondující s *konceptem lidských práv*, aby se přiblížily západní Evropě. Zároveň se i objevily snahy *zavádět populistická opatření* v podobě drakonických trestů.¹⁶³

1989

V Československu byl stále platný trestní řád a trestní zákon z 60. let. „*Celé to období od roku 1989 bylo provázeno odstraňováním nedostatků a deformací tehdejší právní úpravy. Je třeba si uvědomit, že bylo nezbytné přizpůsobit oba tyto kodexy novým společenským podmínkám.*“¹⁶⁴

Změna režimu a následná transformace společnosti uvedla do chodu procesy *depolitizace, dencentralizace, humanizace a demilitarizace* českého vězeňství.¹⁶⁵

Zrušení trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví.

Podíl recidivistů ze stíhaných pachatelů objasněné trestné činnosti je 40%.¹⁶⁶ Do roku 1996 se pak podíl recidivistů snižoval až na 28,5%.¹⁶⁷

1990

V amnestii Václava Havla bylo propuštěno 14000 vězňů. Počet vězňů se snížil na 8 231.

¹⁶³ ŠELIH, Alenka a Aleš ZAVRŠNIK. *Crime and transition in Central and Eastern Europe*. New York: Springer, 2012, xxvi, 282 p. ISBN 9781461435167

¹⁶⁴ Právo o páté: Marek Fryšták - Trestní právo na prahu jednadvacátého století. *Právní prostor: Trestní právo*. 2014, č. 1. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/pravo-o-pate-marek-frystak>

¹⁶⁵ VSČR. *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. Praha - Pankrác, 2005. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/koncepce_do%20roku_2015.pdf

¹⁶⁶ FRANK, Jan. 2014. Předseda o.s. Za branou: Zájem řešit recidivu pachatelů je pro ČR dobrou zprávou, ale.. *Sociální práce* [online]. (1) [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=1&clanek=219>

¹⁶⁷ MAREŠOVÁ, Alena a Miroslav SCHEINOST. 2001. Trendy kriminality v ČR z pohledu roku 2000. *Sociologický časopis*. XXXVII((1/2001)). Dostupné také z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/be93e871e4e2ddb5f145adf13c34b526cba356a5_156_01-1MASCH.pdf

V následujících čtyřech letech však kriminalita rychle roste.

Nový Zákon č. 555/1990 Sb. o Vězeňské službě a justiční strážní - České republiky¹⁶⁸ k oddělení vězeňské a justiční strážie od státní služby.

1991

Vznikl první ucelený strategický dokument *Koncepce rozvoje českého vězeňství*, který nasměroval proces prudké transformace. Vycházel z Evropských vězeňských pravidel a inspiroval se dobrou praxí v Evropě. Koncepce byla naplněna, zejména pokud se týče cílů a obsahu programů zacházení s vězni v souladu s požadavkem humanizace vězeňství. Už tehdy v ní byl kladen důraz na resocializační funkci vězení. Poukazovala na důležitost spolupráce zaměstnanců VSČR s odbornou a laickou veřejností, což by podpořilo výzkum a motivace veřejnosti ke spolupráci a podpoře.¹⁶⁹

Věžňů je 12 730y zvýšil se i počet stíhaných.

Krádeže oproti roku 1989 narostly o 400 %. Kriminalita se koncentruje do hlavních měst.¹⁷⁰

1993

Byl zřízen meziresortní metodický orgán Republikový výbor pro prevenci kriminality. Založen Český helsinský výbor.

V roce 1993 se začala postupně zvyšovat hranice minimální škody z 1000 na 5000 Kč, což způsobuje výrazný pokles stíhaných pachatelů.¹⁷¹ Majetková kriminalita je doménou recidivistů, takže toto opatření mohlo způsobit jejich menší zástoupení ve vězeňské populaci.

Registrovaná kriminalita rostla celkově - v roce 1993 k 3,5násobnému zvýšení registrované kriminality od počátku transformace.

¹⁶⁸ KARABEC, Zdeněk. *Proměny trestní politiky v České republice: (Příspěvek přednesený na konferenci k 50. výročí existence IKSP, Praha 16.-17.-září - 2010)*. 2010.

¹⁶⁹ *Koncepce rozvoje vězeňství v ČR*. Příloha časopisu České vězeňství č.1/1998. 2.vydání

¹⁷⁰ MAREŠOVÁ, Alena a Miroslav SCHEINOST. 2001. Trendy kriminality v ČR z pohledu roku 2000. *Sociologický časopis*. XXXVII((1/2001)). Dostupné také z:

http://sreview.soc.cas.cz/uploads/be93e871e4e2ddb5f145adf13c34b526cba356a5_156_01-1MASCH.pdf

¹⁷¹ CHUPÍK, Jakub. 2009. *Charakteristika a vývoj kriminality v české společnosti*. Zlín. Dostupné také z: http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/9280/chup%C3%ADk_2009_dp.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Diplomová. UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ.

V prvních obdobích změn po transformaci kriminalita vzrůstala, pak se na přelomu milénia její růst ustálil. V devadesátých letech bylo nutné se vyrovnat *s jinou skladbou trestných činů*. Nástup tržního hospodářství a ztráta sociálních jistot pochopitelně vyvolala *nárůst majetkové kriminality*.

*“Za jednu z příčin nárůstu krádeží v prvních pěti letech polistopadového vývoje je možné považovat změnu legislativy a zrušení trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, neboť tím v podstatě došlo k uvolnění značné části kriminálního jednání, které lze řadit do krádeží.”*¹⁷²

1995

Založena asi nejvýznamnější nezisková agentura ve zkoumané oblasti, a to Rubikon Centrum, která se zaměřila na resocializaci propuštěných vězňů a jejich zaměstnávání, s cílem snížit recidivu. Ze západu do ČR pomalu přicházely *prvky restorativní justice*.

Od roku 1995 jsou vykazovány pouze údaje o odsouzených recidivistech, zatímco starší údaje reprezentují počty stíhaných recidivistů, což komplikuje porovnání vývoje recidivismu.¹⁷³

1996

První alternativa k VTOS - *trest obecně prospěšných prací*.¹⁷⁴, *další rok alternativní trest probace*.

Česká republika požádala o členství v EU.

Roste počet neobjasněných trestných činů, převážně v majetkové kriminalitě, typickém poli recidivistů.¹⁷⁵

Ministerstvo vnitra vypracovalo první Strategii prevence kriminality – komplexní dokument na čtyřleté období.¹⁷⁶

¹⁷² CHUPÍK, Jakub. 2009. *Charakteristika a vývoj kriminality v české společnosti*. Zlín. Dostupné také z: http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/9280/chup%C3%ADk_2009_dp.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Diplomová. UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ.

¹⁷³ CHUPÍK, Jakub. 2009. *Charakteristika a vývoj kriminality v české společnosti*. Zlín. Dostupné také z: http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/9280/chup%C3%ADk_2009_dp.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Diplomová. UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ.

¹⁷⁴ SCHEINOST, Miroslav. *Kriminalita očima kriminologů*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, 238 s. ISBN 978-807-3380-960. Str. 58.

¹⁷⁵ Tamtéž.

1998

Zřízení *Poradní sbor pro situační prevenci kriminality*.¹⁷⁷

Havel vyhlásil amnestii, ve které bylo propuštěno neselý tisíc osob a u dalších zastaveno trestní stíhání.¹⁷⁸

Nejvyšší kriminalita od roku 1989. Od té doby klesá. Recidivismus však stoupá. 63% trestných činů je majetková kriminalita, kde je malá objasněnost.

V roce 1998 je málo personálu a přeplněné věznice. V některých věznicích má sociální pracovníci na starosti cca 300 až 500 vězňů se všemi jejich sociálními problémy.¹⁷⁹

1999

4100 trestných činů na 100 000 obyvatel. Zaměstnaní a vzdělávající se vězni: 40,94%¹⁸⁰

Podíl recidivistů na trestné činnosti ze stíhaných a vyšetřovaných: 29,7%

Majetková kriminalita činila v roce 1999 72 %¹⁸¹

Zaznamenáno nejvíce trestných činů¹⁸². Kriminalita od té doby klesá, zatímco recidivita narůstá. Podle dat VSČR byl letech 1999 až 2005 byl počet recidivistů ve vězení setrvale kolem 60-61 %.¹⁸³ Počet vězňů celkem: 23 060.

¹⁷⁶ MVČR. Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015. Praha, 2011. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>

¹⁷⁷ MVČR. Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015. Praha, 2011. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>

¹⁷⁸ MAREŠOVÁ, Alena a Miroslav SCHEINOST. 2001. Trendy kriminality v ČR z pohledu roku 2000. *Sociologický časopis*. XXXVII((1/2001). Dostupné také z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/be93e871e4e2ddb5f145adf13c34b526cba356a5_156_01-1MASCH.pdf

¹⁷⁹ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Priority trestní politiky z hlediska reformy vězeňství a koncepce rozvoje vězeňství v České republice*. Praha, 1999. Dostupné z: <http://www.justice.cz/zresortu/koncepce2.html#AV1>

¹⁸⁰ VSČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby za rok 2000*. Praha, 2001. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Ro%C4%8Denka%202000.pdf

¹⁸¹ MAREŠOVÁ, Alena. 2004. *Trendy vývoje kriminality v ČR* [online]. Praha [cit. 2015-02-03]. Dostupné také z: <http://files.mava.webnode.cz/200000164-d3f28d5e64/PJ%20Trendy%20v%C3%BDvoje%20kriminality%20v%20%C4%8CR.pdf>

¹⁸² Kriminalita v ČR kulminovala 10 let od listopadu 1989, nyní klesá. In: *České noviny: zpravodajský server ČTK* [online]. 2014 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/kriminalita-v-cr-kulminovala-10-let-od-listopadu-1989-nyni-klesa/1139786>

MSČR: Priority trestní politiky z hlediska reformy vězeňství a koncepce rozvoje vězeňství v ČR

Přijat Zákon o výkonu trestu, který „lze vykonávat jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného“¹⁸⁴

2000

Pokud neuvažujeme amnestii, trend navyšování počtu uvězněných osob stále stoupá.¹⁸⁵

Mezi léty 1989 a 2000 se na nárůstu počtu stíhaných pachatelů trestné činnosti podíleli především prvopachatelé, což se dá považovat i za znepokojivý jev a indikaci kriminogenního charakteru společnosti.¹⁸⁶ Situace se dá ale vysvětlit pro tento vývoj nepříznivými legislativní změnami, nebo snad tím, že díky divokým devadesátým letem a jisté anomii ve společnosti lidé měli větší tendenci porušovat společenské normy. Ministerstvo spravedlnosti vydalo koncepci nové kodifikace trestního práva hmotného ČR.

Ve věznicích je málo zaměstnaných a vzdělávajících se vězňů – pouze 40,94%¹⁸⁷

2001

Probační a mediační služba v ČR oficiálně zahájila svoji činnost k 1.1.2001 na základě účinnosti zákona O probační a mediační službě.¹⁸⁸

Příšté rok novela zákona – možnost probačního dohledu nad podmíněčně propuštěnými.

¹⁸³ FRANK, Jan. 2014. Předseda o.s. Za branou: Zájem řešit recidivu pachatelů je pro ČR dobrou zprávou, ale.. *Sociální práce* [online]. (1) [cit. 2015-05-10]. Dostupné z:

<http://www.socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=1&clanek=219>

¹⁸⁴ ZÁKON ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. 1999. Dostupné také z:

http://vsqr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/V%C3%BDkon%20v%C4%9Bze%C5%88stv%C3%AD/169_1999_Sb.pdf

¹⁸⁵ VSČR. *VYBRANÉ UKAZATELE VE VÝVOJI: Statistické ukazatele 2000-2012 (2013)* [online]. 2013, 15.4 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.vsqr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/vybrane-ukazatele-ve-vyvoji-10189>

¹⁸⁶ MAREŠOVÁ, Alena a Miroslav SCHEINOST. 2001. Trendy kriminality v ČR z pohledu roku 2000. *Sociologický časopis*. XXXVII(1/2001). Dostupné také z:

http://sreview.soc.cas.cz/uploads/be93e871e4e2ddb5f145adf13c34b526cba356a5_156_01-1MASCH.pdf

¹⁸⁷ VSČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby za rok 2000*. Praha, 2001. Dostupné z:

http://www.vsqr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Ro%C4%8Denka%202000.pdf

¹⁸⁸ ČIHOUNKOVÁ, Jitka. *VZDĚLÁNÍ PRO KONKURENCESCHOPNOST, Inovace SEBS a ASEBS. Stav, struktura a dynamika kriminality*. 2013. Dostupné z: <http://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/kriminologie/stav>

Novela trestního zákona - omezení možnosti ukládání trestu odnětí svobody u méně závažných deliktů.¹⁸⁹

(parole).

2003

Ke konci roku 2003 vykonávalo ve věznicích ČR trest odnětí svobody 85,94 % odsouzených, kteří již dříve byli odsouzeni a 61,57 % z nich již bylo ve výkonu trestu odnětí svobody.¹⁹⁰

2004

European Centre for Prison studies monitoruje 56. zemí - Podle věz. Indexu je ČR na 12. místě. 1. jsou USA. Česká republika má na 100000 obyvatel mnohem více vězňů než státy EU. Podle dat PP ČR odíl recidivistů se v roce v roce 2004 zvýšil téměř o 2 % - na 46 % - což bylo nejvyšším přírůstek za poslední desetiletí.¹⁹¹

Od nabytí platnosti smlouvy vstupu ČR do EU v roce 2004 je ČR ještě více motivována k tomu řídit se doporučeními Evropské unie, v oblasti penitenciární péče se jedná hlavně o dodržování lidských práv, zlepšení hygienických podmínek a snahu o zvýšení resocializační funkce věznic.

Nová možnost čerpání zdrojů z evropských fondů.

2005

Majetková kriminalita tvořila 67 % veškeré v roce 2005 policií evidované kriminality¹⁹²

¹⁸⁹ ROZUM, Jan, Petr ZEMAN, Hana PŘESLIČKOVÁ a Jan TOMÁŠEK. 2005. *Vybrané problémy sankční politiky*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 198 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8042-0.

¹⁹⁰ ROZUM, Jan, Petr ZEMAN, Hana PŘESLIČKOVÁ a Jan TOMÁŠEK. 2005. *Vybrané problémy sankční politiky*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 198 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8042-0.

¹⁹¹ MAREŠOVÁ, Alena. 2004. *Trendy vývoje kriminality v ČR* [online]. Praha [cit. 2015-02-03]. Dostupné také z: <http://files.mava.webnode.cz/200000164-d3f28d5e64/PJ%20Trendy%20v%C3%BDvoje%20kriminality%20v%20C4%8CR.pdf>

¹⁹² MAREŠOVÁ, Alena. *Resortní statistiky - základní zdroj informací o kriminalitě v České republice*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, 148 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-110-3. Str. 69.

Nová koncepcce rozvoje českého vězeňství pro léta 2005 – 2015 reaguje na nové vývojové podmínky v Evropě. Uvádí, že dbá na doporučení Rady Evropy.¹⁹³ Tato koncepcce platí dodnes a čeká se na dokončení vypracování nové, která bude odrážet i přijetí nového trestního zákoníku. Novou koncepcí sestavuje průřezová pracovní skupina skládající se zástupců Ministerstva spravedlnosti, PMS ČR, VSČR, Ministerstva práce a sociálních věcí, nevládních organizací a dalších subjektů. Tato průřezová skupina také má za úkol pracovat na programech snižování recidivy.¹⁹⁴

2006

Zákoník práce: zaměstnavatel může informaci o trestní bezúhonnosti požadovat pouze za předpokladu, že je tento požadavek odůvodněn povahou práce.¹⁹⁵ Přesto jsou dodnes uchazeči o práci na základě výpisu diskriminováni. Mají možnost si stěžovat a potenciálnímu zaměstnavateli hrozí velká finanční sankce od Úřadu osobních údajů.

Revidována Evropská vězeňská pravidla - soubor doporučení vydaných Výborem ministrů členskými státy Rady Evropy.

2007

PMSČR provádí projekt Sanace dluhů. (2007 – 2009).

V letech 2007-2010 bylo kriminalizováno řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění.¹⁹⁶

V oblasti zaměstnávání došlo ke zlepšení. „Průměrně bylo zaměstnáno 7 737 odsouzených z celkového počtu 13 066 odsouzených zařaditelných do práce. V prosinci 2007 tak byla reálná zaměstnanost odsouzených 60,3 %. Vzhledem k tomu, že

¹⁹³ VSČR. *Koncepcce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. Praha - Pankrác, 2005. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/koncepcce_do%20roku_2015.pdf

¹⁹⁴ VSČR. *Koncepcce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. Praha - Pankrác, 2005. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/koncepcce_do%20roku_2015.pdf

¹⁹⁵ BĚLINA, M., a kol. *Pracovní právo*. 5. doplněné a podstatně přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 599

¹⁹⁶ FRANK, Jan. 2014. Předseda o.s. Za branou: Zájem řešit recidivu pachatelů je pro ČR dobrou zprávou, ale.. *Sociální práce* [online]. (1) [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=1&clanek=219>

v nejnižším tarifu odměna za práci dosahuje jen asi poloviny minimální mzdy¹⁹⁷, bylo by na místě navýšit tyto odměny. Vězni nově platí i poplatky za recept.¹⁹⁸

Vstupem ČR do Schengenského prostoru novelizovány trestní zákoník i řád.¹⁹⁹ Revidována Evropská vězeňská pravidla - soubor doporučení vydaných Výborem ministrů členskými státy Rady Evropy.

2008

Podle dat PP ČR je roku 2008 je patrný stále se zvyšující podíl recidivistů na trestné činnosti. V časové řadě rostl jejich podíl na objasněné trestné činnosti, která byla v roce 2008 43,7 % 45,9 %.²⁰⁰

Kapacita každé páté věznice byla zaplněna na 130%.²⁰¹ Limit minimálního prostoru na uvězněnou osobu je 4m².

2009

Podíl recidivistů na objasněné trestné činnosti. 45,9 %.²⁰²

Ministerstvo vnitra reprezentuje Českou republiku v Evropské síti prevence kriminality.²⁰³ VSČR čerpá fondy EU.

Rada Evropy vydala Kompendium úmluv doporučení a usnesení Rady Evropy týkajících se penitenciární oblasti.

¹⁹⁷ Nařízení vlády č. 365/1999 Sb., § 2 odst. 2: výše základní složky odměny činí 4.500,- Kč.

¹⁹⁸ RADA VLÁDY. 2009. *10/9 Podnět Rady vlády ČR pro lidská práva k vězeňství* [online]. [cit. 2015-01-01]. Dostupné také z: http://www.komora.cz/Files/PripominkovaniZakonu/Materialy/010_09_zprava.doc

¹⁹⁹ MAREŠOVÁ, Alena. *Resortní statistiky - základní zdroj informací o kriminalitě v České republice*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, 148 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-110-3.

²⁰⁰ MAREŠOVÁ, Alena a Miroslav SCHEINOST. 2001. Trendy kriminality v ČR z pohledu roku 2000. *Sociologický časopis*. XXXVII(1/2001). Dostupné také z:

http://sreview.soc.cas.cz/uploads/be93e871e4e2ddb5f145adf13c34b526c356a5_156_01-1MASCH.pdf

²⁰¹ VSČR. *VYBRANÉ UKAZATELE VE VÝVOJI: Statistické ukazatele 2000-2012 (2013)* [online]. 2013, 15.4 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/vybrane-ukazatele-ve-vyvoji-10189>

²⁰² MAREŠOVÁ, Alena a Miroslav SCHEINOST. 2001. Trendy kriminality v ČR z pohledu roku 2000. *Sociologický časopis*. XXXVII(1/2001). Dostupné také z:

http://sreview.soc.cas.cz/uploads/be93e871e4e2ddb5f145adf13c34b526c356a5_156_01-1MASCH.pdf

²⁰³ MVČR. *Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015*. Praha, 2011. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>

2010

Alarmující je skutečnost, že recidivisté v roce 2010 způsobili 60 % všech objasněných trestných činů. V Moravskoslezském kraji činí podíl recidivistů u objasněných trestných činů 65 %. Jejich podíl na neobjasněné a nenahlášené trestné činnosti není z pochopitelných důvodů znám.²⁰⁴

Trest domácího vězení uložen ve 114 případech a výkon obecně prospěšných prací byl nařízen ve 436 případech z celkového počtu 128 093 trestných činů spáchaných známým pachatelem.²⁰⁵ Dále dochází k poklesu odsouzených a zvyšuje se podíl uložených nepodmíněných VTOS.²⁰⁶

Od roku 2010 mají soudy volnost posuzovat, zda recidiva je či není přítěžující okolností a dle toho rozhodovat. „*Po roce 2010 bylo tak soudem postupováno, dle justiční statistiky, u cca jen asi 6 % všech odsouzených osob, tj. přibližně u 25% z těch, kteří ročně nastoupili výkon trestu odnětí svobody.*“ *V ročence MS ČR je pak uvedeno, že počet tzv. soudem označených recidivistů u nás setrvale klesá.*²⁰⁷

Osoby, které se již dopustily trestných činů, provází řada problémů, které jim prakticky znemožňují zařazení do normálního života.

Novela trestního zákona v roce 2010 zpřísnila tresty za neplacení výživného.²⁰⁸

Absurdita spočívá v tom, že uvězněný rodič se ve vězení spíše dál zadluží, než-li něco splatí.

Byla založena meziresortní odborná platforma **Aliance proti dluhům**.²⁰⁹ Podnět dalo Ministerstvo vnitra, dále je tvořena Probační a mediační službou ČR, Sdružením pro probaci a mediaci v justici a dalšími subjekty.²¹⁰

²⁰⁴ MVČR. Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015. Praha, 2011. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>

²⁰⁵ Ministerstvo spravedlnosti ČR. 2010. *Statistická ročenka kriminality*. dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/statistickeroceny.html;jsessionid=f49394c1ec2077b2ed3222a7aee3>>

²⁰⁶ DIRGA, Lukáš a Jaroslava Hasmanová MARHÁNKOVÁ. Prison as a Place of Ambiguous Power Relations: The Perspectives of Czech Prison Guards. *Czech Sociological Review* [online]. 2014, vol. 50, issue 1 [cit. 2015-05-03]. DOI: 10.13060/00380288.2014.50.1.31.

²⁰⁷ FRANK, Jan. 2014. Předseda o.s. Za branou: Zájem řešit recidivu pachatelů je pro ČR dobrou zprávou, ale.. *Sociální práce* [online]. (1) [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=1&clanek=219>

²⁰⁸ FRANK, Jan. 2014. Předseda o.s. Za branou: Zájem řešit recidivu pachatelů je pro ČR dobrou zprávou, ale.. *Sociální práce* [online]. (1) [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=1&clanek=219>

Vydána Evropská probační pravidla²¹¹

2011

VSČR: podíl recidivistů je celkem 63 %²¹². Ze stíhaných osob je 44% recidivistů. Podíl recidivistů na celkovém počtu stíhaných a vyšetřovaných osob 50 %,

Schopnost policie objasnit případy se dlouhou dobu pohybuje na úrovni kolem 40%, přesto navzdory poklesu kriminality v letech 2003 až 2011 počet vězňů stoupl bezmála o sedm tisíc. Za jednu z příčin lze považovat to, že mnoho soudců dostatečně nevyužívá alternativních trestů a nejčastěji volí trest nepodmíněný, přestože u méně závažných trestných činů lze sáhnout kromě podmíněnému trestu také po peněžité pokutě, obecně prospěšných pracích, domácím vězení a dalších variantách. Pravděpodobnost uložení trestu nepodmíněného odnětí svobody stoupla o třetinu.²¹³

Institut pro kriminologii a sociální prevence provedl v roce 2011 výzkum: Většina respondentů si myslí, že podmínky vězňů jsou velmi dobré (45,7%) nebo dobré (34,4%) a že náklady na vězněné osoby jsou příliš vysoké (72,8%) a má se ušetřit na zpřísnění podmínek výkonu trestu (83%).²¹⁴

2012

Podíl recidivistů stoupl na 64 %²¹⁵

Celkový počet trestných činů spáchaných recidivistů objasněných trestných činů v závislosti na každoročním nárůstu počtu i podílu recidivistů roste.

Testují se elektronické motitorovací náramky.

²⁰⁹ Vznikla Aliance proti dluhům. *MVČR: DOKUMENTY - PREVENCE*. 2011, č. 1. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/vznikla-aliance-proti-dluhum.aspx>

²¹⁰ MVČR. Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015. Praha, 2011. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>

²¹¹ RADA EVROPY. *Evropská Probační pravidla: Doporučení CM/Rec (2010) I Výboru ministrů členským státům o probačních pravidlech Rady Evropy*. 2010. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/mezdok_Evrospka_probacni_pravidla.pdf

²¹² FRANK, Jan. 2014. Předseda o.s. Za branou: Zájem řešit recidivu pachatelů je pro ČR dobrou zprávou, ale.. *Sociální práce* [online]. (1) [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=1&clanek=219>

²¹³ Český helsinský výbor. Zpráva o stavu lidských práv v ČR v roce 2012.. Praha, 2013. Dostupné z: http://helcom.cz/wp-content/uploads/2013/09/ZLP_2012.pdf

²¹⁴ MAREŠOVÁ, Alena. Jak současná česká veřejnost vnímá problematiku vězeňství. *Kriminalistika*. 2013, XXXVI., č. 2. Dostupné z: http://www.prevencekriminality.cz/evt_file.php?file=170

²¹⁵ FRANK, Jan. 2014. Předseda o.s. Za branou: Zájem řešit recidivu pachatelů je pro ČR dobrou zprávou, ale.. *Sociální práce* [online]. (1) [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=1&clanek=219>

VSČR začíná používat nový nástroj SARPO.

Byl zadržen David Rath, vězeňství získává pozornost médií.

2013

Rok 2013 se nesl ve znamení mediální kauzy Davida Ratha a amnestie Václava Klause k 1.1. 2013.

Z 22 638 vězněných osob bylo za měsíc propuštěno 6401.

*„Před amnestií z počátku roku 2013 činil index okolo 219. ČR se tak pohybovala okolo 10. místa v Evropě. Před námi se umísťovaly pouze státy bývalého Sovětského svazu... Po amnestii činí index v České republice 154 ČR, což nás aktuálně řadí na 20. místo.“*²¹⁶

Amnestie významně zvýšila kriminalitu (například v Praze se zvedla o 4%) a projevil se tak nedostatek českého vězeňství v podobě velké recidivity. Během prvních čtyř měsíců roku 2013 se amnestovaní dopustili 1 689 trestných činů. Ke konci srpna se za mříže vrátilo 10 % amnestovaných.

Po amnestii v lednu 2013 čelily organizace zabývající se bezdomovectvím nárůstu klientů.

Ministr vnitra Chovanec hodnotí situaci: *„V České republice bylo v roce 2013 zjištěno celkem 325 366 trestných činů. Meziročně došlo k nárůstu o 6,8 procenta, který se týkal všech souhrnných kategorií kriminality, zvláště krádeží, vloupání. Svými důsledky se na něm podílí i amnestie prezidenta republiky vyhlášená k 1. lednu 2013. Celkem bylo stíháno a vyšetřováno 117 682 osob. Zde se jedná o nárůst o 4,1 procenta, z toho 52,6 procenta byli recidivisté. Počet i podíl recidivistů byl v roce 2013 nejvyšší v historii České republiky.“*²¹⁷

„Recidivistů bylo v roce 2013 stíháno a vyšetřováno 61 934, což je historicky nejvyšší počet v ČR. Také podíl recidivistů na celkovém počtu stíhaných a vyšetřovaných osob dlouhodobě

²¹⁶ Zajímavá čísla: Vězeňský index. RUBIKON centrum: pomáháme překročit minulost [online]. 2012 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.rubikoncentrum.cz/pro-media-zajimava-cisla.php>

²¹⁷ CHOVANEC, Milan. 2015. 123. Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2013 (ve srovnání s rokem 2012) a Zpráva o plnění úkolů vyplývajících ze Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015 za rok 2013 [online]. [cit. 2015-03-30].

stoupá a v roce v roce 2013 dosáhl vůbec nejvyšší hodnoty 52,6 % (v roce 2012 činil v roce 2011 48,5 %, v roce 2000 29,7 %).²¹⁸

V roce 2013 recidivisté spáchali 83 894 trestných činů, což představovalo 65 % z trestných činů se známým pachatelem, a tak konečně roste i pozornost, která je společností i orgány činnými v trestním řízení této kategorii pachatelů věnována.

Pohledávky osob ve VTOS ve Statistické ročence 2013 činily necelých 55 milionů, pohledávky propuštěných osob milionů.²¹⁹

K datu 30.9 2013 bylo v ČR celkem 16417 vězňů a celková naplněnost věznic se klesla na 78,47%.²²⁰ Kriminologové předpokládali, že se kapacita věznic poměrně brzo naplní, náměstek ministryně spravedlnosti Rusnokovy vlády se domnívá, že by se tomu tak mohlo stát do 4 let.²²¹ Tuto domněnku podporuje přihlédnutí k vývojovému trendu růstu počtu vězněných osob v posledních deseti letech, a míře kriminální recidivy dosahující až 65 %.²²²

Pozornost na rezervy trestního systému ČR upozornila *kauza Davida Ratha*. Vyvolala zvýšenou aktivitu mezi lidskoprávními organizacemi a zájem médií. Jedním z důvodů, proč se Český helsinský výbor odhodlal ke sledování podmínek ve vězeních, byly právě stížnosti formulované Rathem. Výsledkem jsou vypracovaná doporučení vězeňské službě, věznicím i vládě. Současná ombudsmanka a bývalá předsedkyně Českého Helsinského výboru zhodnotila Rathovy stížnosti takto: „*Vystihl celou řadu*

²¹⁸ Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2013: (ve srovnání s rokem 2012) [online]. 2014. Praha [cit. 2015-03-03]. Dostupné také z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zpravodajstvi-dokumenty-zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-2013-pdf.aspx>

²¹⁹ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2013. In: *Vězeňská služba České republiky: STATISTICKÉ ROČENKY* [online]. 2014 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2013.pdf

²²⁰ MĚSÍČNÍ STATISTICKÉ HLÁŠENÍ PRO ROK 2013. VSČR. *Vězeňská služba České republiky* [online]. 2013 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/mesicni-statisticke-hlaseni-1233/mesicni-statisticke-hlaseni-pro-rok-2013>

²²¹ Amnestie zvedla klesající kriminalitu. Ve věznicích se ale lépe dýchá. *ČT24* [online]. 2013, č. 1, 26. 8. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/239579-amnestie-zvedla-klesajici-kriminalitu-ve-veznicich-se-ale-lepe-dycha/>

²²² Tisková zpráva k uveřejnění Zprávy ČHV z monitorovacích návštěv vazebních věznic. *Český helsinský výbor* [online]. 2013, 29. 03. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2013032901>

věcí realisticky, pouze je zarámoval dramatickými výroky, které z mého pohledu nejsou vhodné."²²³

Český helsinský výbor se k činnosti médiím v rámci kauzy Rath ve zprávě o stavu lidských práv vyjadřuje, že díky kauze Davida Ratha došlo k *většímu zájmu médií o „problematiku výkonu vazby a trestu“* a že média informují o životních podmínkách osob umístěných do vazebních věznic.²²⁴

Redukce typů věznic ze čtyř na dva.

2014

Na žádost Heleny Válkové GŘ VS zformulovalo pracovní materiál **Východiska a záměry nové koncepce vězeňství v České republice** GŘ VS pracuje na koncepci s přesvědčením, že *„Vězeňská služba ustrnula v procesu ozdravení a současný stav lze dlouhodobě charakterizovat jako zakonzervovaný. „Po dramatických změnách v devadesátých letech se nenašla dostatečná politická vůle dokončit započaté změny tak, aby se české vězeňství stalo skutečně respektovaným systémem v rámci euroatlantických struktur,“*

Kritizuje služební zákon upevňující vrcholný management ozbrojených sborů, který svým fungováním *„přispívá ke klientelistickým vazbám a formalizaci řídicích procesů bez reálných kvalifikačních kvalit členů řídicích struktur. Systém řízení je finančně náročný a efektivita je přinejmenším diskutabilní.“*²²⁵ Řešením situace je decentralizace VSČR.

2015

Vězeňská služba otevře ještě v roce 2015 tři věznice, které byly před dvěma lety zakonzervovány po amnestii exprezidenta Václava Klause.

Probíhá tvorba nové Koncepce vývoje českého vězeňství na období budoucích deseti let.

²²³ Málo místa a mytí jen občas. Výbor kritizuje podmínky ve vazbě. ČTK, *iDNES.cz*. 2013, č. 1. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/podminky-ve-vazbe-helsinsky-vybor-d5q-domaci.aspx?c=A130329_122733_domaci_jw

²²⁴ Český helsinský výbor. Zpráva o stavu lidských práv v ČR v roce 2012.. Praha, 2013. Dostupné z: http://helcom.cz/w/wp-content/uploads/2013/09/ZLP_2012.pdf

²²⁵ ŠRÁMEK, Dušan. 2014. České vězeňství: Neefektivní, nesystémové, nákladné. *Česká Justice*. (1). Dostupné také z: <http://www.ceska-justice.cz/2014/09/ceske-vezenstvi-neefektivni-nesystemove-nakladne/>

5.2. Strategie, koncepce a jiné veřejně politické dokumenty v období 1989 – 2015

Tabulka č. 3 Přehled vybraných VPD pro období 1989 - 2015

Název dokumentu a rok	Resort (y), Subjekty	Priority
Priority trestní politiky z hlediska reformy vězeňství a koncepce rozvoje vězeňství v ČR 1990	MS ČR	V polistopadovém období nebyl vytvořen “žádný ucelený dokument, který by byl specifickým pramenem pro formování trestní politiky ČR v 90.letech”, vznikaly ale dílčí materiály v jednotlivých resortech. Jedním z nich právě byly Priority trestní politiky. ²²⁶
Koncepce rozvoje vězeňství v České republice 1991	MS ČR	První porevoluční ucelená koncepce. Vycházela z Evropských vězeňských pravidel. Důraz na humanizaci vězeňství a jeho resocializační funkci.
Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného ČR 2000	MS ČR	V roce 2000 Ministerstvo spravedlnosti vydalo zásadní dokument. Koncepce se soustředí na “legislativní úpravy trestního zákona”. Formuluje “výchozí body, cíle a prostředky k potlačování a kontrole kriminality pomocí trestního práva.” ²²⁷ Je zde např. Formulováno, že prevence a represe mají být v kriminální politice vyváženými složkami. [nesplněno!] Dostávají zde prostor alternativní tresty, které podporují resocializaci a vylučují riziko prizonizace.

²²⁶ VŮJTĚCH, Jan. Účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivnosti justice ve vztahu k bezpečnosti občanů ČR v horizontu roku 2000: závěrečná zpráva k projektu RC96. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, 193 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-86008-86-x.

²²⁷ VŮJTĚCH, Jan. Účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivnosti justice ve vztahu k bezpečnosti občanů ČR v horizontu roku 2000: závěrečná zpráva k projektu RC96. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, 193 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-86008-86-x

<p>Koncepce rozvoje českého vězeňství na léta 2005 - 2015</p>	<p>Průřezová pracovní skupina v čele s MS ČR</p>	<p>Vycházela z doporučení Rady Evropy. O předchozí koncepci říká, že „původní, více než 10 let stará koncepce, nemůže plně reflektovat aktuální vyvojové trendy“²²⁸ Jinak byla podle názoru VSČR původní koncepce naplněna „zejména pokud se týče cílů a obsahu programů zacházení s vězni v souladu s požadavkem humanizace vězeňství.“²²⁹</p> <p>„Koncepce žádá mezioborový přístup“, „výkon trestu odněti svobody ma být plánovan individualně s důrazem na vytváření nejlepších možných podmínek pro reintegraci po propuštění.“²³⁰ [nesplněno!]</p> <p>“Zpracovat a realizovat strategii zaměstnávání vězňených osob směřující k rozšíření možnosti zaměstnávání, přitom počítat teě se zaměstnáváním během výkonu vazby.”[nesplněno!]</p> <p>“Činit kroky k žadoucím změnám vězeňské architektury, a to především s cílem modernizace vězeňských zařízení, případně vystavby nových.” Být moderním, dynamickým systemem, jenž je otevřen odůvodněným změnám... Činit kroky k tomu, aby případny další narůst (nebo stagnace) počtu vězňených osob nebyl důvodem k rezignaci na dosažení strategických cílů.²³¹</p>
<p>Evropská vězeňská pravidla Přijaty 1973, reformulovány 1987, dále 2006.</p>	<p>Rada Evropy</p>	<p>Rozsáhlý soubor doporučení vydaný Výborem ministrů členským státům Rady Evropy.</p> <p>Příklad doporučení: „Každý vězeňský ústav musí usilovat o to, aby všichni vězni měli přístup ke vzdělávacím programům, které budou co možná nejkompexnější a budou uspokojovat jejich individuální potřeby a brát v potaz jejich ambice.“ nebo „Všude, kde je to možné, je třeba zajišťovat činnost vězeňské knihovny ve spolupráci s veřejnými knihovnami.“²³² Hlavní součástí režimu odsouzených „program systematického vzdělávání, včetně odborného výcviku“ a s cílem zlepšení úrovně vzdělání vězňených a jejich vyhlídek pro řádný život na svobodě.²³³</p>

²²⁸ VSČR. *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. Praha - Pankrác, 2005. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/koncepce_do%20roku_2015.pdf

²²⁹ BOROVSÁ, Michaela. 2006. *Aktuální problémy českého vězeňství*. Brno. Dostupné také z: https://is.muni.cz/th/64808/pravf_b/Aktuální_problemy_ceskeho_vezenstvi.pdf. Bakal85sk8. Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně.

²³⁰ VSČR. *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. Praha - Pankrác, 2005. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/koncepce_do%20roku_2015.pdf

²³¹ VSČR. *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. Praha - Pankrác, 2005. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/koncepce_do%20roku_2015.pdf

²³² *EVROPSKÁ VĚZEŇSKÁ PRAVIDLA: Výboru ministrů členským státům Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům*. 2006. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/mezdok_Evropska_vezenska_pravidla.pdfv

Evropská probační pravidla 2010	Rada Evropy	V Evropských probačních pravidlech vybízejí, aby kvůli komplexním potřebám klientů probační orgány spolupracovali s dalšími organizacemi, které mají příslušné zkušenosti a zdroje a tímto delegovali některou problematiku na ně. Jsou tím myšleny jak orgány trestní justice a vymáhání zákona, ale i organizace třetího sektoru. Jde o kooperaci např. se „sociálními službami, orgány na podporu obětí, zdravotními službami, soukromými společnostmi a službami zaměstnanosti, orgány pro podporu bydlení a školícími organizacemi, místními společenstvími, dobrovolníky a náboženskými a charitativními organizacemi.“ ²³⁴
Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2008-2011	MVČR	<i>„Bude posílena samosprávná role krajů, které budou mít možnost s finanční podporou státu realizovat na svém území vlastní preventivní politiku. Posílení kompetencí krajů je nezbytné doprovodit i vyššími finančními prostředky.“</i> ²³⁵
Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015	MVČR	Nutnost lepší organizace: <i>„Vzhledem k tomu, že trestná činnost se rodí z více různých faktorů, je nezbytný koordinovaný a víceoborový přístup, v němž mají významnou roli státní orgány na všech úrovních.“</i> ²³⁶ Dále vybízí ke vzdělávání <i>„Efektivní strategie prevence kriminality vyžaduje základní data, dobrou analytickou činnost a kvalitní plánování, realizaci a hodnocení. Pro zajištění kompetentních pracovníků a preventivních postupů vhodných pro specifické podmínky ČR považuje vláda za nezbytné vzdělávání a budování kapacit na národní i místní úrovni“</i> ²³⁷ [nesplněno!]

²³³ EVROPSKÁ VĚZEŇSKÁ PRAVIDLA: Výboru ministrů členským státům Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům. 2006. Dostupné z:

https://www.pmscr.cz/download/mezdok_Evropska_vezenska_pravidla.pdf

²³⁴ RADA EVROPY. *Evropská Probační pravidla: Doporučení CM/Rec (2010) I Výboru ministrů členským státům o probačních pravidlech Rady Evropy.* 2010. Dostupné z:

https://www.pmscr.cz/download/mezdok_Evropska_probacni_pravidla.pdf

²³⁵ MVČR. *Strategie prevence kriminality 2008-2011.* 2007. Dostupné z: [http://databaze-](http://databaze-strategie.cz/cz/mv/strategie/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2008-az-2011?typ=struktura)

[strategie.cz/cz/mv/strategie/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2008-az-2011?typ=struktura](http://databaze-strategie.cz/cz/mv/strategie/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2008-az-2011?typ=struktura)

²³⁶ MVČR. *Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015.* Praha, 2011. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>

²³⁷ MVČR. *Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015.* Praha, 2011. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>

Strategie PMS v oblasti snížení recidivy pachatelů vykonávající alternativní trest pod dohledem. (2013)	PMS ČR	Zajímavým bodem je „strukturované hodnocení rizik a potřeb pachatelů evidovaných PMS a zapracování jeho závěrů do přímé případové práce s pachateli vykonávající alternativní tresty“ pomocí opatření implementace nástroje SARPO.
Programové prohlášení vlády 2013	Vláda ČR	Jiří Rusnok. Cílem vlády je pokračovat v procesu humanizace a zvyšování efektivity vězeňství. Typy věznic se redukuje ze čtyř na dva kvůli zvětšení prostoru pro stále zaměstnávání odsouzených. Chystá se úsporná varianta elektronického monitoringu odsouzených kvůli vyvažování represe a prevence. ²³⁸ Proces humanizace a zvyšování efektivity pokročil například v naplánování projektů Probačních domů v rámci MS ČR a projektu Sanace dluhů vytvořeným meziresortní platformou Aliance proti dluhům. Ještě ale není jisté, zda tato opatření budou dostatečně efektivní a budou mít dost velký záběr.
Strategie sociálního začleňování 2014 - 2020	MPSV	Propuštění vězni jsou chápáni jako skupina ohrožená sociálním vyloučením, kterou je vhodné podpořit zajištěním základních životních potřeb.
Východiska a záměry nové koncepce vězeňství v ČR. (2014)	Generální ředitelství Vězeňské služby	Podle dokumentu je české vězeňství „neefektivní, nesystémové a nákladné.“ ²³⁹
Koncepce do roku 2025	MS ČR Průřezová pracovní skupina: PMS ČR, VSČR, MPSV, NNO a dalších subjektů. Tato průřezová skupina také má za úkol pracovat na programech snižování recidivy. ²⁴⁰	O připravované koncepci vězeňství do roku 2025 Kristýna Makovcová (expert): „je v nich akcentována příprava na svobodu, snižovat riziko recidivy, vést odsouzené k zaměstnání, více je vzdělávat. Další z inovací Ministerstva spravedlnosti jsou nyní Probační domy. Nevím sice, jaký je přesný plán jejich zavedení, ale je možné, že by to mohlo začít v tomto roce. O evaluaci minulé koncepce (pozn.: na léta 2005 až 2015) nevím.“ ²⁴¹ Prozatím je k dispozici materiál Východiska a záměry nové koncepce vězeňství v ČR.

²³⁸ Programové prohlášení vlády Jiřího Rusnoka. *Vláda České Republiky* [online]. 2013, 2.8.2013 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/tema/programove-prohlaseni-vlady-cr-109326/>

²³⁹ ŠRÁMEK, Dušan. 2014. České vězeňství: Neefektivní, nesystémové, nákladné. *Česká Justice: Nejpráhlednější průvodce českou justicí* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2014/09/ceske-vezenstvi-neepektivni-nesystemove-nakladne/>

²⁴⁰ Justice.cz: Oficiální server českého soudnictví. In: *Ministryně spravedlnosti Helena Válková debatovala s odborníky o dopadech nového trestního zákoníku v praxi* [online]. 2014 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=377&d=339323>

²⁴¹ Rozhovor s Kristýnou Makovcovou, viz Přílohy.

5.3. Nedořešené problémy a překážky vyřešení problému

Jedná se o problém dlouhodobého charakteru, tato oblast není akutně řešena politickými aktéry, výsledky jejich snah by se nejspíš neuprojevily v době jejich časově omezeného vládnutí.

Výsledky penologického výzkumu v oblasti prevenci kriminality z roku 2013 nedopadly nejlépe: „V rámci preventivních opatření vůči kriminalitě i kriminální recidivě tak selhává nejen občanská společnost se svými regulativy lidského jednání, ale i trestní politika prováděná státem a selhávají i složky státní exekutivy“²⁴²

Je zřejmé, že VTOS stále nesplňuje účel přípravy vězňů na propuštění a jejich sociální reintegraci a předcházení případné recidivě, tak jak je to deklarováno v Koncepci rozvoje Českého vězeňství pro léta 2005 – 2015.

V podstatě není naplněná ani podstata zákona o “výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů 169/1999 Sb.” V druhém paragrafu Hlavní zásady pro výkon trestu stojí, že “Trest může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody; tím však nesmí být ohrožena potřeba ochrany společnosti.”²⁴³

Není vyřešeno *podfinancování*, věznicím hrozí i přes amnestii a zvyšující se ukládání alternativních trestů do budoucna přeplněnost. Na počátku roku 2013 se snížil tlak na věznice, a tento přechodný pozitivní jev se dal využít ke zvýšení počtu a kvalifikace nových odborníků a přípravě „relevantních norem a opatření.“²⁴⁴
Chybí dostatek kvalifikovaných zaměstnanců.

²⁴² MAREŠOVÁ PHD., PhDr. Alena. Jak ovlivnila v roce 2013 trendy kriminality kriminální recidiva. *MVČR*. 2013, č. 1. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/trendy-kriminality-2013-docx.aspx>

²⁴³ ZÁKON ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. 1999. Dostupné také z: http://vs-cr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/V%C3%BDkon%20v%C4%9Bze%C5%88stv%C3%AD/169_1999_Sb.pdf

²⁴⁴ SCHEINOST, PhDr. Miroslav Scheinost. Jaká je a kam směřuje česká kriminologie. In: ZOUBKOVÁ, Ivana a Jana FIRSTOVÁ. *Kriminologie: aktuální problémy*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2013, s. 24-29. ISBN 978-80-7251-395-6. Dostupné z: http://www.czkrim.cz/files/kriminologie_aktualni_problemy.pdf

Na jednoho vychovatele v roce 2012 v mnoha případech připadalo třikrát tolik klientů, než je doporučené množství a i když po amnestii nebyli zaměstnanci pracující v penitenciárním systému propouštěni, situace se nejspíš opět bude vyvíjet k jejich opětovnému přetížení. Ve zprávě ČHV pro vládu ČR bylo uvedeno „V době návštěvy věznice Valdice bylo volných více než 18 míst na plný pracovní úvazek (včetně jednoho místa psychologa, jednoho místa pedagoga a pět míst vězeňských dozorců), což podle vedení věznice působilo problémy v organizaci instituce.“²⁴⁵

Vězeňský psychiatr Petr Petráček usuzuje „O Programech zacházení si myslím, že jsou funkční, ale hlavní problém je nedostatek odborníků – vychovatelů, v jejich možnostech není všechno zvládnout. Hlavním problémem je podzaměstnanost. Taky není dostatek vězeňských psychologů a psychiatrů.“²⁴⁶

Soudci a státní zástupci si zase stěžují na nedostatečné personální obsazení PMSČR.²⁴⁷ PMS ČR má také podle expertů málo pravomocí.

Jan Beer: „Všichni propuštění navštěvují pracovníky probační a mediační služby, kde s nimi pracují, ale bohužel, dle mého názoru je jich relativně málo a nemají takové pravomoce aby třeba toho člověka prosadili do nějakého zaměstnání, a on měl legální zdroj obživy a nedoháněl svojí materiální deprivaci trestnou činností.“

Alternativní tresty jsou cestou, jak postihnout pachatele, ale zároveň ho nevystavovat negativním vlivům prizonizace. Česká justice nabízí několik možných variant, ale v současnosti je šance uložení jiného trestu než vězení není velká, i přes artikulovaná doporučení evropských autorit.

Dalším problémem PMS ČR je jejich nízký záběr – služby této organizace nemají kapacitu na to intervenovat do všech potřebných případů a také netrávají dostatečně dlouho.

Probíhá faktická diskriminace propuštěných vězňů v hledání zaměstnání.

„Zaměstnavatel může informaci o trestní bezúhonnosti požadovat pouze za předpokladu, že je tento požadavek odůvodněn povahou práce.“²⁴⁸ Přesto jsou dodnes uchazeči o práci

²⁴⁵ CPT. 2014. Zpráva pro vládu České republiky o návštěvě české republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). Dostupné také z: <http://www.cpt.coe.int/documents/cze/2015-18-inf-cze.pdf>

²⁴⁶ Viz. Přílohy, článek 6.1.5.

²⁴⁷ KODLOVÁ, Ivana. 2013. *Postpenitenciární zacházení a prevence recidivy*. Praha. Diplomová. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva.

²⁴⁸ BĚLINA, M., a kol. *Pracovní právo*. 5. doplněné a podstatně přepracované vydání. Praha: C.

na základě výpisu diskriminování. Mají možnost podat stížnost a potenciálnímu zaměstnavateli tak hrozí sankce od Úřadu osobních údajů v podobě pokuty dosahující až 1,5 milionu Korun.

“Informace o bezúhonnosti, nebo naopak o odsouzení za trestný čin, je tzv. citlivým údajem podle zákona o ochraně osobních údajů (Ustanovení § 4 písm. b) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů) Citlivé údaje je možno shromažďovat a nakládat s nimi jen tehdy, povoluje-li to zákon. Pro jejich zpracování platí striktní režim - lze je zpracovávat, pouze pokud je to nezbytné pro dodržení povinností správce odpovědného za jejich zpracování.”²⁴⁹

ČR je jako demokratický a právní stát zavázána k tomu, že bude dodržovat zásady o zachování a respektování lidské důstojnosti u osob během VTOS. Je to zaneseno v ustanovení § 23 odst. 2 TZ zachování a respektování lidské důstojnosti. „Respektování osobnosti odsouzeného je nezbytné i pro úspěšnou převýchovu a resocializaci odsouzených,²⁵⁰“ napsal ve Zprávě z návštěvy věznic tehdejší ombudsman Otokar Motejl.

V roce 2012 podniknul ČHV monitorovací návštěvy ve vazebních věznicích, které byly Evropskou Unií kritizovány nejvíce. Zpozoroval *nevyhovující chování Vězeňské služby* - arogantní nebo familiární chování, tykání, nezáměr řešit problémy obviněného.²⁵¹ Studie o perspektivě dozorců z roku 2014 nedopadla pro dozorce dobře, jednali v ostrém kontrastu s apely v různých koncepcích a strategiích na humanizaci a individualizaci vězeňství. *“Čím déle dozorcí v jejich studii ve vězení pracovali, tím více ztraceli schopnost vidět vězně jako individuality a více se přiklaněli k rutinizovaným pravidlům instituce.”²⁵²* Osoby ve VTOS byli dozorcí považováni za prakticky homogenní skupinu sdílející podobné charakterové rysy, se kterou nemá cenu pracovat.

H. Beck, 2012, s. 599

²⁴⁹ VARVAŘOVSKÝ, Pavel. 2011. *Doporučení ochránce k požadavku výpisu z rejstříku trestů jako určujícím kritériu pro přijetí do zaměstnání* [online]. [cit. 2014-06-02]. Dostupné také z: http://www.ochrance.cz/uploads/tx_odlistdocument/Doporuceni_rejstrik-trestu.pdf

²⁵⁰ MOTEJL, Otakar. 2006. *Zpráva z návštěv věznic* [online]. 47 s. [cit. 2015-05-03]. Dostupné také z: http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/2006/Veznice_2006.pdf

²⁵¹ Český helsinský výbor - respekt k přirozeným právům člověka. *Zpráva Českého helsinského výboru z monitorovacích návštěv vazebních věznic*. 2013. vyd. 2013. Dostupné z: http://old.helcom.cz/dokumenty/zprava_vv.pdf

²⁵² DIRGA, Lukáš a Jaroslava Hasmanová MARHÁNKOVÁ. Prison as a Place of Ambiguous Power Relations: The Perspectives of Czech Prison Guards. *Czech Sociological Review* [online]. 2014, vol. 50, issue 1 [cit. 2015-05-03]. DOI: 10.13060/00380288.2014.50.1.31.

“Vyčlenění těch, kteří se zločinu dopouštějí, ze sfery lidství/společnosti, vede k tomu, že si představame klast otázky po tom, co jednotlivce vede k tomu, že se takového jednání dopouštějí.”²⁵³

Ve většině navštívených institucí ale delegace znovu pozorovala, že vztahy mezi vězeňským personálem a vězni jsou spíše chladné a komunikace mezi nimi se omezuje na nezbytné minimum.... Výbor znovu opakuje své doporučení, aby vězeňští dozorcí ve všech věznicích byli povzbuzováni k tomu, aby s vězněnými osobami více komunikovali. Ve světle výše uvedených poznámek by rovněž měla být učiněna opatření ke kontrole povinností vychovatelů.”²⁵⁴

I dozorcí vězeňský systém hodnotí jako nefunkční, nenaplnuje svoje ideologické základy. Funguje opačně – jako škola zločinu. S tím se dá souhlasit, ale z jejich pozice to značí nepřijatelnou míru cynismu nebo osobního vyhoření.

Hlavním nástrojem pro resocializaci osob ve VTOS jsou *Programy zacházení*. František Valeš z Českého Helsinského výboru považuje za nedostatečné hlavně v oblasti nízké míry zaměření na změnu postojů odsouzeného ke kriminálnímu způsobu života a v posílení jeho odpovědnosti. Programy také nesplňují požadavky zákona v rámci obsažnosti všech předepsaných aktivit – pracovních, vzdělávacích, speciálně výchovných, zájmových a utváření vnějších vztahů. Kvalitativní úroveň programů se dále liší v rámci jednotlivých věznic i oddělení.²⁵⁵

Expert Eva Biedermanová je autorkou výzkumu o *Programech zacházení*. V rozhovoru prozradila komplikace s evaluací Programů. „Oni si to hodnotí v rámci věznic, ale k tomu se prakticky nedostanete. Jednou by to měli hodnotit právě pomocí toho SARPA. Jsou to interní materiály. Špatně se v tomto oboru zkoumá, protože Vězeňská služba si to chce udělat sama. S programem SARPO už pracovali s tím už asi přes 7000 komplexních zpráv, takže by potom jednou mohli tyto data použít na nějaký rozsáhlejší penologický výzkum, který by právě měl ověřit, jak probíhají ty jednotlivé Programy zacházení.“²⁵⁶ VSČR má s poskytováním informací a dat občas potíže.

²⁵³ DIRGA, Lukáš a Jaroslava Hasmanová MARHÁNKOVÁ. Prison as a Place of Ambiguous Power Relations: The Perspectives of Czech Prison Guards. *Czech Sociological Review* [online]. 2014, vol. 50, issue 1 [cit. 2015-05-03]. DOI: 10.13060/00380288.2014.50.1.31.

²⁵⁴ CPT. 2014. *Zpráva pro vládu České republiky o návštěvě české republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT)*. Dostupné také z: <http://www.cpt.coe.int/documents/cze/2015-18-inf-cze.pdf>

²⁵⁵ VALEŠ, František. Vězeňství a trestní justice. *Český helsinský výbor* [online]. 2007 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2008030403>

²⁵⁶ Viz přílohy, článek 6.1.3.

V současnosti je zaměstnáno podle statistických údajů VSČR zhruba dvě třetiny vězňů. Statistika zaměstnanosti vězňů počítá jako práci i studium a povinné činnosti typu úklid, příprava jídla, tedy nevýdělečnou činnost. Ze strany VSČR je tedy uvádění 60% zaměstnanosti jakousi „potěmkíádou“. Problémem sehnání placeného zaměstnání ve VTOS není jen jeho dostupnost, ale také neuvěřitelně nízká odměna, která činí zhruba polovinu minimální mzdy. Pro vězně, který není osvobozen od povinnosti platit poplatky ve zdravotnictví, chtěl by podporovat rodinu nebo má nevyřešené finanční pohledávky, je tato částka nedostatečná, nespravedlivá a demotivující. Z jistého úhlu pohledu by se tak dalo i hovořit o otrocké práci.

Kvalita výstupních oddělení se mezi jednotlivými věznicemi liší a pravděpodobně nedosahují vždy evropským standardům. Podle experta není jeho efektivita dostatečná: „lidé, kteří si odsedí trochu delší trest, jakoby přicházeli do úplně jiného světa. Na to by je mělo připravit výstupní oddělení, ale to nemá u nás moc velkou kvalitu, je to jenom trochu barevnější místnost.“²⁵⁷

Ze strany Generálního ředitelství zaznívá na adresu VSČR, že české vězeňství je neefektivní, nesystémové a nákladné.²⁵⁸ Plní zákonz, ale nezapojuje se do celkové strategie politiky. GŘ VS pracuje na koncepci s přesvědčením, že „*Vězeňská služba ustrnula v procesu ozdravení a současný stav lze dlouhodobě charakterizovat jako zakonzervovaný. „Po dramatických změnách v devadesátých letech se nenašla dostatečná politická vůle dokončit započaté změny tak, aby se české vězeňství stalo skutečně respektovaným systémem v rámci euroatlantických struktur,“* Kritizuje služební zákon upevňující vrcholný management ozbrojených sborů, který svým fungováním „přispívá ke klientelistickým vazbám a formalizaci řídicích procesů bez reálných kvalifikačních kvalit členů řídicích struktur. Systém řízení je finančně náročný a efektivita je přinejmenším diskutabilní.“

Vladimír Oborský považuje za nejpalčivější problém nedobrovolnou nezaměstnanost lidí po VTOS: „*Určitě nejdůležitější oblastí je práce, že klienti mají problém sehnat zaměstnání. Bohužel neexistují programy integrace do toho pracovního procesu. Tím, že klienti mají záznam v trestním rejstříku, jsou velmi znevýhodněni na trhu práce. Obvykle*

²⁵⁷ Rozhovor s Vladimírem Oborským. Viz přílohy.

²⁵⁸ ŠRÁMEK, Dušan. 2014. České vězeňství: Neefektivní, nesystémové, nákladné. *Česká Justice*. (1). Dostupné také z: <http://www.ceska-justice.cz/2014/09/ceske-vezenstvi-neeaktivni-nesystemove-nakladne/>

většina z nich nějakou práci sežene, ale jedná se o práci na černo. Práce na černo je velmi nejistá, jsou tam rizika i taková, že v případě pracovního úrazu nedostanou ani korunu. Dále hrozí, že nedostanou výplatu, což může být impulsem k trestné činnosti.“

5.4. Úspěchy ČR v trestní politice za analyzované časové období

Nelze upřít jistý pokrok, ale není co slavit. Kriminoložka Alena Marešová odpověděla na dotaz, co se od roku 1989 v trestní politice pozitivního událo, takto: *„Nejvíce se událo v tom, že se zkvalitnila mechanická opatření. Zvýšily se obecně osobní majetky, takže obyvatelstvo je víc motivováno, aby si své věci hlídali. Pokrok tedy spočívá zejména v technických prostředcích, počínaje zámky, lepšími stavebními úpravami atd. Také se trochu zkonsolidovala policie, takže častěji odhaluje i pachatele u těchto trestných činu, pokud se jedná o sériové loupeže, vloupačky a podobně. Takže pokud jde o tu represi, tak ta pokročila. Ale pokud jde o nějaká ta opatření sociální, tak si myslím, že ta optimalizace je ještě hodně daleko před námi.“*²⁵⁹

Pozitivním znakem je také je nárůst občanského sektoru. Jakub Černý: *„Pozitivně vnímám zvyšující se počet nerepresivních pracovníků. A i když zatím to je spíš tak, aby se hlavně plnily normy.“*²⁶⁰

Oblast, kde je vidět velký potenciál rozvone, jsou alternativní tresty. *„U alternativních trestů je stále reálná šance, aby začaly tento naplňovat svůj účel. Nelze však podléhat iluzi, že se to obejde bez otevřenosti dalším inovacím, které budou reflektovatměnící se vnější společenské podmínky, a bez větších finančních nákladů na jejich výkon.“*²⁶¹

²⁵⁹ Rozhovor s Alenou Marešovou, viz Přílohy.

²⁶⁰ Rozhovor s Jakubem Černým, viz Přílohy.

²⁶¹ ROZUM, Jan, Petr ZEMAN, Hana PŘESLIČKOVÁ a Jan TOMÁŠEK. 2005. *Vybrané problémy sankční politiky*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 198 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8042-0..

Jinde se vyjádřil: „*Alternativní tresty mohou splnit očekávání pouze za předpokladu, že se vytvoří adekvátní podmínky pro jejich výkon, a to v oblasti legislativy, spolupráce v rámci trestní justice i v oblasti širší sociální politiky*“²⁶²

5.5. Prognóza a dílčí závěr

V současnosti je téma vězeňství možná také díky Rathovi a Klausově amnestii více na očích veřejnosti a míra recidivy v ČR definitivně uznána jako sociální problém. Jako sociální problém recidivu v ČR chápe i valná většina expertů, se kterými, byl veden rozhovor.

S krizí společnosti a sociálního státu bude pokračovat i krize vězeňství. Díky rozevírajícím se nůžkám mezi nejbohatšími a nejhudším bude sociální deviace podporovat napětí mezi hodnotami materiálního úspěchu a legitimních způsobů, jak ho dosáhnout.

Na druhou stranu mnoho aktérů bude působit ve směru další humanizace vězeňství a zeefektivnění funkce resocializace. Je ale nutné větší zásahu – pokud se třeba jenom zeefektivní používání alternativních trestů, není to spásonosné.

Mezi limity a ohrožující faktory patří deklarovaný nedostatek veřejných financí a neochota je investovat do penitenciární péče, díky penálnímu populismu Vláda se píše zabývá krátkodobými cíli, a opatření v rámci trestní politiky by se projevily až v rámci několika let, tedy ne v jejich volebním období. Jak řekl Merton: „Krátkodobá racionalita nezdědka produkuje dlouhodobou iracionalitu

Rozvojové příležitosti a potenciály spočívají v tom, že skupině propuštěných vězňů stát poskytne efektivnější služby.

Kristýna Makovcová z Rubikon Centra, která se zabývá Programy zacházení a tvorbou Koncepcí se vyjádřila takto: „*Subjekty tady jsou, ale neexistuje tady dobrý systém nastavení spolupráce. VSČR, PMSČR, kurátoři, úřady práce, neziskové organizace by spolu měli více kooperovat, aby se lépe doplňovaly, více na sebe navazovaly apod.*“²⁶³

²⁶² Justice.cz: Oficiální server českého soudnictví. In: *Ministryně spravedlnosti Helena Válková debatovala s odborníky o dopadech nového trestního zákoníku v praxi* [online]. 2014 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=377&d=339323>

²⁶³ Rozhovor s Kristýnou Makovcovou., viz Přílohy.

Připravenost veřejné politiky na daném úseku VP není úplně tristní, díky dlouhodobě působícímu tlaku mezinárodních organizací.

Jakub Černý: „Je tu určitý tlak na to, aby vězení bylo opravdu nápravné, i když se tomu u nás vehementně brání. Negativní trend je asi to, že právě žádné silné trendy u nás moc nejsou. Jsou to takové stojaté vody, kde hlavním mottem je „hlavně nic neměnit“.“²⁶⁴

Jedním z klíčů k úspěšnému ošetření sociálního problému recidivy vězňů je zmírnění trestů a dávání přednost alternativním opatřením typu veřejně prospěšných prací a domácímu vězení a pro osoby ve VTOS zajistit práci, vzdělání, kontakt s rodinou, psychologické ošetření a důstojné životní podmínky.²⁶⁵

6. Vlastní doporučení ke snížení recidivy

Následující text je pokusem o vytvoření vlastních základů strategického dokumentu na základě formulací získaných poznatků do ucelenější podoby ve formě doporučení. Jelikož je tomu tak činěno pouze na akademické rovině, reálně se jedná pouze o výzkumný VPD. Přestože „*příprava a realizace koncepčních a strategických dokumentů není v Česku ošetřena prakticky žádnými pravidly*“²⁶⁵, je další nesrovnalostí to, že typický strategický dokument by měl tradičně obsahovat například popis současného stavu problému nebo resorty a subjekty, které by se měly podílet na realizaci strategie a další informace, které jsou ale uvedeny v předchozích částech diplomové práce autorky, proto se zde neopakují.

Vlastní doporučení a návrhy vychází z informací získaných v expertních rozhovorech, z analýzy dat a aktérů, z náhlednutí do předešlé práce autorky na téma recidivy, kde vypracovala hierarchizace cílů²⁶⁶ (viz. Příloha č. 12). Doporučení zasahují všechny hlavní problémové oblasti recidivy, těm významnějším je dán větší prostor.

²⁶⁴ Rozhovor s Jakubem Černým, viz Přílohy.

²⁶⁵ VESELÝ, Arnošt, DRHOVÁ a Marta NACHTMANNOVÁ. 2005. *Veřejná politika a proces její tvorby: Co je "policy" a jak vzniká*. Praha. ISSN 1801-1640. Dostupné také z: http://www.ceses.cuni.cz/CESES-20-version1-sesit05_08_vesely.pdf str. 15

²⁶⁶ DOLEŽELOVÁ. *Snížení kriminální recidivy v rámci českého trestního systému: zaměstnávání osob v anebo po výkonu trestu odnětí svobody*. Praha, 2014. Dostupné z: https://www.academia.edu/10523525/SN%C3%8D%C5%BDEN%C3%8D_KRIMIN%C3%81LN%C3%8D_RECIDIVY_V_R%C3%81MCI_%C4%8CESK%C3%89HO_TRESTN%C3%8DHO_SYST%C3%89

Doporučení je určeno oproti období následujících pěti let vývoje penitenciární politiky ČR. Mezi hlavní principy patří, že snižování recidivy je ve veřejném zájmu, z důvodu zajištění bezpečí celé společnosti, ekonomické efektivity trestní politiky a sociální spravedlnosti.

Recidiva je hluboký společenský problém s mnoha příčinami, proto vyžaduje komplexní a meziresortní přístup.

Imperativem dnešní společnosti by mělo být poskytnout všem stejné šance bez ohledu na jejich sociální původ – mnoho pachatelů trestné činnosti by se do tak tristní situace nedostalo, kdyby se narodili v rodině střední nebo vyšší třídy. Jedná se o skupinu, která čelí chudobě sociální exkluzi. Prevence kriminality by měla začínat bojem s chudobou. Nicméně terciární prevence kriminality spočívá resocializaci kriminálně narušených osob a jejich úspěšné reintegraci do společnosti.

Principem pro probační úředníky, sociální kurátory, vězeňské dozorce a vychovatele a podobné by měla být snaha pozitivněji nahlížet na práci s lidmi VTOS, a to jako na šanci ovlivnit něčí život k lepšímu. Pro pracující v této oblasti by také mělo být podmínkou chápat širší sociální souvislosti problémů lidí, se kterými pracují.

6.1. Optimalizace struktury penitenciární péče

Momentálně na prevenci recidivy pracuje mnoho subjektů, ale poptávka po službách stále převyšuje nabídku, nebo vice versa. Vzhledem ke složitosti problému je nutná koordinace aktérů veřejného, občanského i soukromého sektoru na státní i regionální úrovni. Intenzivní komunikace povede k efektivní optimalizaci činnosti a kvalitnějšímu plánování, realizaci a evaluaci politik.

Koordinace a optimalizace by rovněž měla proběhnout v rámci jednotlivých organizací. Ty by si měly klást otázku, zda mají vhodně postavený tým a dostatek kvalifikovaného personálu a dostatečně pravomoce. Péče o klienta by také měla být v rukou co nejméně lidí, ideálně jednoho až dvou, aby si k nim klient měl šanci utvořit osobní vztah.

Optimalizaci práce v penitenciární péči značně přispěje i penologický a kriminologický výzkum, který by měl být více podporován. Ideální by bylo obnovení penologického výzkumného pracoviště a založení pracoviště teoretického. Obor kriminologie měl na akademické půdě dostat větší prostor a šanci na mezioborové spolupráce.

Tyto vzdělávací instituce by také měly za úkol kvůli větší podpoře informovat veřejnost o důležitosti sociální reintegrace vězňených osob jako společenské investice.

Celý proces optimalizace by následovalo rozřešení toho, kam je nutné přidělit více finančních zdrojů ze státního rozpočtu.

Experti:

Kristýna Makovcová: *“Subjekty tady jsou, ale neexistuje tady dobrý systém nastavení spolupráce. VSČR, PMSČR, kurátoři, úřady práce, neziskové organizace by spolu měli více kooperovat, aby se lépe doplňovaly, více na sebe navazovaly apod.”*²⁶⁷

Petr Petráček: *„Všichni odsouzení, kteří jsou propuštěni, tak navštěvují pracovníky probační a mediační služby, kde s nimi pracují, ale bohužel, dle mého názoru je jich relativně málo a nemají takové pravomoce aby třeba toho člověka prosadili do nějakého zaměstnání, a on měl legální zdroj obživy a nedoháněl svoji materiální deprivaci trestnou činností.“*.... *„Určitě jsem pro to, aby bylo více vychovatelů, ale otázka je, jak to zaplatit. Ti vychovatelé mají pedagogické vzdělání, takže jejich práce je odborná a ty platy nejsou ani teď tak vysoké, jak by si zasloužili.*

*O Programech zacházení si myslím, že jsou funkční, ale hlavní problém je nedostatek odborníků – vychovatelů, v jejich možnostech není všechno zvládnout. Hlavním problémem je podzaměstnanost. Taky není dostatek vězeňských psychologů a psychiatrů.”*²⁶⁸

Vladimír Oborský: *„Úplně ideální by bylo, aby VTOS nebylo jenom vězení, ale aby se s každým zacházelo individuálně a byl by umístěn do vhodné instituce, třeba do nějakého ústavu. To je ale velmi utopická představa, protože její uskutečnění by vyžadovalo mnoho financí. Ale je fakt, že v současné době je české vězeňství podfinancované a řešení recidivy je neekonomické.”*²⁶⁹

²⁶⁷ Rozhovor s Kristýnou Makovcovou, viz Přílohy.

²⁶⁸ Rozhovor s Petrem Petráčkem, viz Přílohy.

²⁶⁹ Rozhovor s Vladimírem Oborským, viz Přílohy.

6.2. Rozvoj alternativních trestů a omezení krátkodobých VTOS

Alternativní trest odvrací riziko prizonizace, nerozbíjí rodiny a šetří náklady jak státu, tak trestaného. Vzhledem k dostupným poznatkům a výsledkům studií by soudci měli dávat přednost alternativním trestům před krátkodobými VTOS.

V případě elektronického monitoringu je záhodno ukládat spíše delší dobu jeho trvání. Prvopachatelům nenásilné trestné činnosti by měl být vždy uložen alternativní trest. Osoby, kterým je alternativní trest uložen, musí být dokonale informovány o důsledcích nedodržení podmínek uložené sankce. Rozsah alternativních trestů by měl být rozšířen a specializován. Uložení těchto trestů by pak mohlo v některých případech být promyšleno natolik, že budou výchovně působit na pachatele (Např. dealer drog by v rámci trestu OPP ošetřoval drogou poškozené pacienty v psychiatrické léčebně.)

Experti:

Kristýna Makovcová: *„Jednoznačně pozitivní je zavedení Probační a mediační služby a instituce alternativních trestů. To co vidím jako negativum, je jejich nedostatečné využívání. U alternativních trestů je také problém, že se často proměňují na nepodmíněné.*

Třeba proto je u nás dostupná služba Romského mentoringu, protože mnoho lidí z této skupiny neví, jak systém alternativních trestů funguje.“²⁷⁰

Eva Biedermanová: *„Alternativní tresty velmi schvaluji, ale jen do určité míry např. v případě prvního trestu, vždy by se mělo začínat od alternativních trestů. Hlavní je ale dostat individuálního klienta z kriminogenního prostředí.“²⁷¹*

6.3. Řešení zadluženosti spojené s VTOS

Pokud osoba usilující o reintegraci do společnosti najde legitimní zaměstnání, stále nemá vyhráno, pokud je zatížena nesplnitelnými finančními závazky.

Kvůli exekucím zadlužení lidé pracují téměř zadarmo a trpí materiální deprivací. Jejich logickou reakcí je upřednostnění nespolehlivé práce na černo před legálním úvazkem.

Z toho vyplývá, že neřešení této problematiky prakticky znamená podporu šedé ekonomiky. Prevencí proti předluženosti je nejenom poskytování informací a poradenství rizikovým osobám, ale také obecné zvýšení finanční gramotnosti díky zavedení celoplošného vzdělávání dětí v posledním ročníku základní školy.

²⁷⁰ Rozhovor s Kristýnou Makovcovou, viz Přílohy.

²⁷¹ Rozhovor s Evou Biedermannovou, viz Přílohy.

Při nástupu do vězení by byl všem osobám přidělen dluhový poradce, který by pomohl předejít vzniku zbytečných pohledávek, například kvůli neodhlášenému odpadu.

Dále by poradce monitoroval všechny pohledávky klienta a seznámil ho s nimi. Vězeň by následně byl povinen eventuelně jen motivován mořit své dluhy z výdělku ze zaměstnání ve vězení.

Pokud by i přes toto opatření vyšel ven zadlužený, jeho dluhy by byly vymáhány v reálné výši, protože dluhy bývají často přeprodány přes mnoho firem.

V některých případech by měla být možnost i některé dluhy odpustit, protože člověk s břemenem neřešitelné zadluženosti ztrácí motivaci žít produktivní život.

Expert:

Ivana Davidová: „...taky je problém, že když si klienti najdou práci, vydělávají, tak kvůli exekucím pracují v podstatě zadarmo, protože všechny finance jdou na moření jejich dluhů. Takže pokud pracují, tak na černo, je to pro ně výhodnější. To s nimi konzultuji, samozřejmě je to jen mezi námi, a sděluji jim také ta rizika. Občas přijdou s tím, že je jejich nelegální zaměstnavatel vůbec nevyplatil.“²⁷²

Vladimír Oborský ohledně nízké mzdy: „Pokud např. platí výživné, trátí za jejich pochybení pak celá rodina. Faktem je, že kduž v tom vězení pracují, tak poplatí alespoň něco. Musí platit výživné, náklady na soudní řízení, platí pobyt ve vězení (pozn.: zhruba 1000 Kč měsíčně), penále za zdravotní pojištění (pozn.: jinak je vězněným zdravotní pojištění hrazeno), poplatky za zdravotní výkony... Lidé po VTOS jsou často velmi zadlužení, což znamená, že v momentě, kdy si najdou legální zaměstnání, tak jim exekutor obstaví plat.“²⁷³

Jan Beer: „Máme spoustu odsouzených za neplacení výživného, ve výkonu trestu pak dojde k navýšení těch dluhů. Dluhy by se měly vymáhat v reálné výši, tedy v nominální výše.. Dluhy je častokrát přeprodán přes spoustu firem. Vymáhejme tu hodnotu dluhu, za kterou je obchodovatelný.“²⁷⁴

6.4. Reforma zaměstnávání ve vězení

Věznice by měly cíleně usilovat o co nejvyšší zaměstnanost a zvýšit platy vězňů alespoň na úroveň minimální mzdy, nebo určit jejich výšku podle individuální situace vězně spolu s odborníkem na to určeným. Zvýšení mezd na spravedlivou úroveň by pomohlo zlepšit motivaci vězňů, pomoci jejich rodinám a lépe platit pohledávky.

²⁷² Rozhovor s Ivanou Davidovou, viz přílohy.

²⁷³ Rozhovor s Vladimírem Oborským, viz Přílohy.

²⁷⁴ Rozhovor s Janem Beerem, viz Přílohy.

Vězni by měli mít možnost pracovat vždy dostupnou a měli by mít širší možnost výběru profese. Vězni by se měli spolu s dalšími potřebnými skupinami přednostně zaměstnávat ve státních zakázkách.

Soukromé podnikatelské subjekty by mohly být motivovány pomocí daňových úlev.

Experti:

Jakub Černý o výši mzdy ve vězení: „Nevim, jak je to možné, je to další z nespravedlností, která je na těchto lidech vykonávána.“²⁷⁵

Jan Beer: „Jsem si jist, že to finanční ohodnocení spravedlivé není, ale jak je vidět, je to v mezích zákona. Pokud Vězeňská služba disponuje nějakou silou, kterou obtížně umísťuje na trh práce. Pokud na brány věznic neklepou podnikatelé, kteří by chtěli zaměstnat vězně, tak to kopíruje realitu.“²⁷⁶

Eva Biedermanová: „Stát by se měl postarat o vězně tak, aby jejich výkon trestu byl výchovný, takže v rámci pobytu ve vězení by jim měl zajistit práci a státní zakázky, který by šly, by se právě měly realizovat přes Vězeňskou službu. Třeba v rámci Ministerstva spravedlnosti. Ale to zas neumožňují další zákony, které dělají výberové řízení, které mají za úkol vyhledat to nejlevnější řešení, což bohužel není případ těch vězňů.“²⁷⁷

Vladimír oborský „Už jsem nad tím mnohokrát přemýšlel. Z pozice zaměstnavatele chápu nedůvěru zaměstnat člověka s trestním rejstříkem. Investuji do něho peníze a tím riskuje. Myslím si, že by mohl pomoci program určitého daňového zvýhodnění pro zaměstnavatele osob po VTOS a zároveň zjednodušení propouštění takovýchto lidí v zákoníku práce. Aby byla možnost nějaké zvláštní smlouvy...“²⁷⁸

6.5. Rozšíření vzdělání ve vězení

Nabídky vzdělávání, které jsou směřovány na odsouzené, by neměly být krátkodobé kurzy, ale jednoznačně hotové, ucelené bloky oborů, tak jak jsou stanoveny rámcovými vzdělávacími plány, které vydává Ministerstvo školsví. Učební obory by měly reflektovat situaci na trhu práce.

Experti:

Bývalý recidivista: „Škola mi nejvíce pomohla, viděl jsem i u ostatních, jak pomáhá. Někdo přijde do vězení pologramotný, ale tam ho aspoň něco naučí.“²⁷⁹

²⁷⁵ Rozhovor s Jakubem Černým, viz přílohy.

²⁷⁶ Rozhovor s Janem Beerem.

²⁷⁷ Rozhovor s Evou Biedermannovou, viz Přílohy.

²⁷⁸ Rozhovor s Pavlem Voborským.

²⁷⁹ Rozhovor s bývalým recidivistou. Viz přílohy

Jan Beer: „Domnívám se, že nabídky, které jsou směřovány k odsouzeným, ve smyslu vzdělávání, by měly být ucelené, to znamená, že by nemělo jít o krátkodobé kurzy, ale o jednoznačně hotové bloky, celé obory, tak jak jsou stanoveny rámcovými vzdělávacími plány, které vydává Ministerstvo školství. Pokud je totiž odsouzený zařazen do nějakého krátkodobého kurzu, 2-3 měsíčního, tak podle mého názoru se toho mnoho nenaučí a ta efektivita je pak diskutiblní. Další odborné učiliště je např. ve věznici Vinařice, taky soukromé jako my, a pak ještě velké střední odborné učiliště zřízené Ministerstvem spravedlnosti, to je součástí Vězeňské služby podle doporučení Rady Evropy.. A tady bych jsem se chtěl zmínit o doporučení Rady Evropy číslo 192 z roku 2005, které hovoří o tom, že vzdělávání odsouzených by měla být věnována patřičná pozornost především institucionalizovanými subjekty mimovězeňského charakteru.“²⁸⁰

6.6. Léčba závislosti

Mělo by se pokračovat v dalším boji proti gamblerství, nejlépe pomocí přísné regulace hazardu.

Dále je v rámci Programů zacházení akcentovat léčbu abusu návykových let a nedopustit, aby se drogy požívaly ve vězení. Po propuštění by vězni bylo zprostředkováno ubytování vzdáleného od původního bydliště, které má propuštěný s drogami spjaté. Po určitou dobu by byl testován na přítomnost drog, např. v rámci podmíněčného propuštění. Pokud by byl jeho výsledek pozitivní, následovala by sankce.

Experti:

Alena Marešová : „přenést je do jiného prostředí, pokusit se je vykořenit z toho prostředí, co mají, a tím pádem druhotným následkem by bylo snížení toho druhu majetkové kriminality.“²⁸¹

Petr Petráček: „ Jsou i věznice spojené s léčebnami. Ale ty často nevidí tu problematiku, tak vážnou jaká je. Největší problém je ten, že po propuštění se lidé vrací do starého prostředí, kde se setkají s klienty, které nechtějí ztratit. Proto je často doporučováno propuštěným změna bydliště, kde ho dealeri neznají a on pak bude mít mnohem větší šanci abstinovat.“²⁸²

6.7. Kontakt s rodinou

Měly by být zřízeny speciální místnosti s pozitivnější atmosférou pro setkávání rodičů s dětmi, kvůli omezení traumatu dítěte s vězeňského prostředí. Užší kontakt s rodinou, obzvláště vlastními potomky, může napomoci pachatelé přehodnotit svoje hodnoty a

²⁸⁰ Rozhovor s Janem Beerem.

²⁸¹ Rozhovor s Alenou Marešovou, viz přílohy.

²⁸² Rozhovor s Petrem Petráčkem.

životní postoj. Ve věznicích by měly být volně k dispozici telefonní automaty pro udržování vztahů-

6.8. Bydlení propuštěných vězňů

Pro propuštěné vězně by mělo být poskytnuto chráněné anebo sociální bydlení. Pokud má vězeň příbuzné, byli by motivováni časově omezeným finančním příspěvkem za poskytnutí zázemí propuštěnému. Výše i doba příspěvku by byla určena podle situace propuštěného.

Expert:

Jakub Černý o projektech probačních domů: *„To je samozřejmě super, ale nedovedu si moct představit, že by nabídka odpovídala poptávce. Nejspíš tam pořád ty lidi budou jako „second class“ občan. Pořád žiješ na takovém přechodovém vězení, jsou tam jasně daná pravidla. Tady už ani tak nejde jako o problém recidivy, jak o problém bezdomovectví. Podle toho, co bylo zkoumaný jinde, je ideální přidělit sociální bydlení.“*

6.9. Zaměstnaní propuštěných vězňů

Aby bylo získání zaměstnání účinnou prevencí recidivy, je nejdříve nutné zabránit předluženosti, která ořeže mzdu na nejnižší možnou úroveň. Výše příjmu negativně koreluje s rizikem recidivy.

Další alternativou by bylo zřízení chráněných pracovních míst, jako je tomu u jiných diskriminovaných skupin.

Stejně jako u osob ve VTOS, by ti po propuštění měli spolu s dalšími potřebnými skupinami možnost přednostně zaměstnávat ve státních zakázkách, ale časově omezenou.

Soukromé podnikatelské subjekty by mohly být motivovány pomocí daňových úlev. Je nutné zastavit diskriminaci uchazečů do zaměstnání na základě požadování výpisu trestního rejstříku.²⁸³ Realita by měla odpovídat legislativě, přesto většina zaměstnavatelů vyžaduje trestní rejstřík i přes hrozbu velkých sankcí. Řešením je pečlivý monitoring.

Expert

²⁸³ MPSV. 2014. *Strategie sociálního začleňování 2014 - 2020*. Praha. Dostupné také z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/17082/strategie_soc_zaclenovani_2014-20.pdf

Jan Beer: „Je spousta oborů lidské činnosti, ke které čistý trestní rejstřík vůbec nepotřebujeme. Mám kamaráda, který pracuje jako popelář, proč bych po něm chtěl výpis z rejstříku trestů? Spousta profesí. Řidiči, kuchaři, číšníci. Nám je celkem jedno, kdo nám sem přinese tu Mattonku. Mohl by být výčet nějakých konkrétních povolání, který by mohly vypracovat profesní komory. Málokdo si meze sebe pustí osoby se záznamem v rejstříku trestů, takže je potřeba někoho, kdo by to nadefinoval. Máme tady podvýbor pro vězeňství, máme tady daný bezpečnostní výbor v poslanecké sněmovně. Tam je třeba se oodpíchnout.“²⁸⁴

Jakub Černý: „Mám pocit, že je to u nás celé špatně, že lidé, co mají záznam v trestním rejstříku jsou trestaní dvakrát. Jsou trestaní tím odnětím svobody a pak tou společností. Hlavně jde o diskriminace na trhu práce. Chápu, že jsou pozice, kde je to nutný. Ale to že po Tobě chtějí trestní rejstřík u popelářů, nebo někde ve skladu, tak to je prostě podle mně diskriminace jasná jak facka.“²⁸⁵

Jan Beer: „Všichni propuštění navštěvují pracovníky probační a mediační služby, kde s nimi pracují, ale bohužel, dle mého názoru je jich relativně málo a nemají takové pravomoce, aby třeba toho člověka prosadili do nějakého zaměstnání, a on měl legální zdroj obživy a nedoháněl svojí materiální deprivaci trestnou činností.“²⁸⁶

²⁸⁴ Rozhovor s Janem Beerem, viz Přílohy.

²⁸⁵ Rozhovor s Jakubem Černým, viz Přílohy.

²⁸⁶ Rozhovor s Janem Beerem, viz Přílohy.

7. Závěr

Skutečnost je taková, že subjekty cílící na terciární prevenci kriminality, už byly založeny, jejich vize formulovány, v některých případech dokonce i zaneseny do legislativy. Problém ale stále přetrvává. Proč?

Kořeny celého problému však spočívají i v rozrůstajícím se zástupu chudých, kteří v zoufalých situacích opouštějí nejen normy a hodnoty společnosti, ale i vlastní ambice na lepší život. Paradoxní je pak čím dál více převládající názor, že vězni si nezaslouží žádné pohodlí. České věznice jsou v podstatě hotely překypující luxusem, kam „feťáci a minority jezdí na dovolenou“.

Je tu dostatek subjektů, organizací i jednotlivců, kteří se snaží situaci zlepšit, proč se jim to moc nedaří, je nejen z důvodu nedostatku finančních zdrojů a kvalifikovaných zaměstnanců, ale spočívá i v nedostatečné komunikaci, sdílení nových poznatků, koordinaci činností a rozvíjení spolupráce na všech možných úrovních.

Komplexnost a složitost jevu recidivy přímo vybízí k přijetí horizontální dimenze vládnutí. Z ozdravného procesu nelze vypustit spolupráci s nadnárodními i regionálními aktéry, a to ze soukromého, veřejného i občanského sektoru. K dosažení uspokojivého stavu není potřeba zavedení úplně nových reforem, ale důsledným dodržováním strategických vizí a značným rozšířením jejich záběru. Kriminolog a expert na skandinávská vězení, profesor John Pratt to shrnuje takto: „*Silný sociální stát, který bojuje s chudobou a sociální nerovností, je základní strategií pro snižování kriminality*“.²⁸⁷ Řešením by tedy byla hluboká celospolečenská změna.

²⁸⁷ DEADY, Carolyn W. Incarceration and Recidivism: Lessons from Abroad. *Salve Regina University: Pell Center for International Relations and Public Policy*[online]. 2014, č. 1 [cit. 2014-06-28]. Dostupné z: http://www.salve.edu/sites/default/files/filesfield/documents/Incarceration_and_Recidivism.pdf

8. Literatura:

1. DOLEŽELOVÁ, Olivie. *Komparace kvality penitenciární péče ve vybraných zemích* [online]. Praha, 2013 [cit. 2014-07-23]. Dostupné z: https://www.academia.edu/7783530/Komparace_kvality_penitenciarni_pece_ve_vybranych_zemich Seminární. FSV UK.
2. DOLEŽELOVÁ, Olivie. *Mediální kauza Davida Ratha a její dopad na realitu českých vazebních věznic* [online]. Praha, 2014 [cit. 2014-07-23]. Dostupné z: https://www.academia.edu/8055953/Medialni_kauza_Davida_Ratha_a_jeji_dopad_na_realitu_ceskych_vazebnich_veznic Esej. FSV UK.
3. DOLEŽELOVÁ, Olivie. *Návrh možných opatření v české trestní politice vedoucí ke zlepšení efektivity resocializace vězňů* [online]. Praha, 2013 [cit. 2014-07-23]. Dostupné z: https://www.academia.edu/5636285/Navrh_moznych_opatreni_v_ceske_trestni_politice_vedouci_ke_zlepseni_efektivit_y_resocializace_veznenych. Ročníková. FSV UK. Vedoucí práce Lucie Rybová, PhDr.
4. DOLEŽELOVÁ, Olivie. *Problém vysoké recidivity propuštěných vězňů z pohledu teoretického přístupu sociální deviace* [online]. Praha, 2013 [cit. 2014-07-23]. Dostupné z: https://www.academia.edu/7795435/PROBLEM_VYSOKE_RECIDIVITY_PROPUSTENYCH_VEZNU_Z_POHLEDU_TEORETICKEHO_PRISTUPU_SOCIALNI_DEVIACE Seminární. FSV UK.
5. DOLEŽELOVÁ, Olivie. *Rezervy české penitenciární péče v oblasti vysoké recidivy vězňů a nedostatečném procesu resocializaci: Projekt sociálního výzkumu*. Praha, 2014. Dostupné z: https://www.academia.edu/9094200/projekt_socialniho_vyzkumu. Seminární. FSV UK.
6. DOLEŽELOVÁ. *Snížení kriminální recidivy v rámci českého trestního systému: zaměstnávání osob v anebo po výkonu trestu odnětí svobody*. Praha, 2014. Dostupné z: https://www.academia.edu/10523525/SN%C3%8D%C5%BDEN%C3%8D_KRIMIN%C3%81LN%C3%8D_RECIDIVY_V_R%C3%81MCI_%C4%8CESK%C3%89HO_TRESTN%C3%8DHOSYST%C3%89MU_ZAM%C4%9ASTN%C3%81V%C3%81N%C3%8D_OSOB_V_ANEBO_PO_V%C3%9DKONU_TRESTU_ODN%C4%9AT%C3%8D_SVOBODY. Ročníková. FSV UK.
7. DOLEŽELOVÁ, Olivie. *Sociální problémy plynoucí z české penitenciární péče: Nezaměstnanost a chudoba propuštěných vězňů v českém trestním systému, jejich sociální exkluze a nízká šance na resocializaci* [online]. Praha, 2013 [cit. 2014-07-23]. Dostupné z: https://www.academia.edu/5931038/Socialni_problemy_plynouci_z_ceske_penitenciarni_pece. Seminární. FSV UK.
8. AARTEN, P. G. M., A. DENKERS, M. J. BORGERS a P. H. VAN DER LAAN. *Suspending re-offending? Comparing the effects of suspended prison sentences and short-term imprisonment on recidivism in the Netherlands: A Comparative Study of Recidivism Rates between Prison and Suspended Prison Sanctions*. *European Journal of*

Criminology [online]. 2014-10-15, vol. 11, issue 6, s. 702-722 [cit. 2015-04-22]. DOI: 10.1177/1477370814523402. Dostupné z: <http://euc.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1477370814523402>

9. Most ex-prisoners unemployed or homeless six months after release, study says. *ABC news* [online]. 2014, č. 1 [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: <http://www.abc.net.au/news/2014-06-25/australian-study-of-ex-prisoners-finds-high-rates-homelessness/5548430>

10. ALLISON, Paul David. *Event history analysis: regression for longitudinal event data*. Newbury Park: SAGE Publications, c1984, 87 s. Quantitative applications in the social sciences, 07-046. ISBN 0803920555.

11. BARDACH, Eugene. *A practical guide for policy analysis: the eightfold path to more effective problem solving*. New York: Chatham House Publishers, Seven Bridges Press, c2000, xvi, 102 p. ISBN 1-889119-29-6.

12. BIEDERMANOVÁ Eva: Je možné resocializovat osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, jsou standardizované programy zacházení účinné? *Trestněprávní revue* 7-8/2013, str. 180-184. Praha: C.H.Beck, ISSN 1213-5313

13. BIEDERMANOVÁ, Eva. Jsou problémy českého „světa za mřížemi“ řešitelné? In: ZOUBKOVÁ, Ivana a Jana FIRŠTOVÁ. *Kriminologie: Aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2013, s. 93-100. ISBN 978-80-7251-395-6. Dostupné z: http://www.czkrim.cz/files/kriminologie_aktualni_problemy.pdf

14. BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení* [online]. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011 [cit. 2013-11-30]. 98 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-807-3381-158. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/390.pdf>

15. BÜRGEROVÁ, Z. Jak najít práci po propuštění z vězení. *České Vězeňství* [online]. 2010, č. 3, datum poslední revize 7.4.2010 [cit. 2011-08-10]. Dostupný na webu Vězeňské služby ČR: < <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/ke-stazeni-112/ceske-vezenstvi-1223/ceske-vezenstvi-2010>>.

16. BURIAN, Martin. *Vězeňství v kontextu bezpečnosti ČR* [online]. BRNO, 2010 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/219466/fss_b/Vezenstvi_v_kontextu_bezpecnosti_CR.pdf. Bakalářská. FSV - Katedra politologie.

17. BUSHWAY, S.; STOLL, M. A.; WEIMAN, D. F., 2007. Barriers to reentry? The Labor Market for Released Prisoners in Post-industrial America. New York: Russell Sage Foundation

18. CID, J. Is Imprisonment Criminogenic?: A Comparative Study of Recidivism Rates between Prison and Suspended Prison Sanctions. *European Journal of Criminology* [online]. 2009-10-07, vol. 6, issue 6, s. 459-480 [cit. 2015-04-22]. DOI:

- 10.1177/1477370809341128. Dostupné z: <http://euc.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1477370809341128>
19. COUNCIL OF EUROPE ANNUAL PENAL STATISTICS. *Recidivism studies* [online]. 2014 [cit. 2014-05-31]. V Dostupné z: <http://www3.unil.ch/wpmu/space/publications/recidivism-studies/>
20. CPT. 2014. Zpráva pro vládu České republiky o návštěvě české republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). Dostupné také z: <http://www.cpt.coe.int/documents/cze/2015-18-inf-cze.pdf>
21. UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. *Handbook On Strategies To Reduce Overcrowding In Prisons*. New York: CRIMINAL JUSTICE HANDBOOK SERIES, 2013. Dostupné z: http://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Overcrowding_in_prisons_Ebook.pdf
22. *The Criminologist: The Official Newsletter of the American Society of Criminology* [online]. Columbus, USA: AMERICAN SOCIETY OF CRIMINOLOGY, Vol. 37, #6, November/December 2012 [cit. 2014-07-19]. ISSN 0164-0240. Dostupné z: http://www.asc41.com/Criminologist/2012/2012_November-December_Criminologist.pdf, str. 3.
23. Česky helsinský výbor. Zpráva o stavu lidských práv v ČR v roce 2012.. Praha, 2013. Dostupné z: http://helcom.cz/w/wpcontent/uploads/2013/09/ZLP_2012.pdf
24. Tisková zpráva k uveřejnění Zprávy ČHV z monitorovacích návštěv vazebních věznic. *Český helsinský výbor* [online]. 2013, 29. 03. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2013032901>
25. Kriminální v ČR kulminovala 10 let od listopadu 1989, nyní klesá. In: *České noviny: zpravodajský server ČTK* [online]. 2014 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/kriminalita-v-cr-kulminovala-10-let-od-listopadu-1989-nyni-klesa/1139786>
26. ČIHOUNKOVÁ, Jitka. VZDĚLÁNÍ PRO KONKURENCESCHOPNOST, Inovace SEBS a ASEBS. *Stav, struktura a dynamika kriminality*. 2013. Dostupné z: <http://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/kriminologie/stav>
27. České věznic plní recidiva, společnost totiž navrátilce přijímá jen těžko. *ČT24*. 2015, Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/300836-ceske-veznice-plni-recidiva-spolecnost-totiz-navratilce-prijima-jen-tezko/>
28. Amnestie zvedla klesající kriminalitu. Ve věznicích se ale lépe dýchá. *ČT24* [online]. 2013, č. 1, 26. 8. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/239579-amnestie-zvedla-klesajici-kriminalitu-ve-veznicich-se-ale-lepe-dycha/>
29. DEADY, Carolyn W. Incarceration and Recidivism: Lessons from Abroad. Salve Regina University: Pell Center for International Relations and Public Policy[online]. 2014, č. 1 [cit. 2014-06-28]. Dostupné

z: http://www.salve.edu/sites/default/files/filesfield/documents/Incarceration_and_Recidivism.pdf

30. DIRGA, Lukáš a Jaroslava Hasmanová MARHÁNKOVÁ. Prison as a Place of Ambiguous Power Relations: The Perspectives of Czech Prison Guards. *Czech Sociological Review* [online]. 2014, vol. 50, issue 1 [cit. 2015-05-03]. DOI: 10.13060/00380288.2014.50.1.31.
31. DOLEJŠÍ, Milan. *Alternativní tresty v českém právu*. Pardubice, 2010. Dostupné z: https://dspace.upce.cz/bitstream/10195/39714/1/DolejsiM_AlternativniTresty_JV_2011.pdf. Bakalářská. Univerzita Pardubice. Str. 12
32. DRÁPAL, Jakub. Trestní rejstřík a diskriminace. *Jiné právo*. 2014, č. 1. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.cz/2014/02/jakub-drapal-trestni-rejstrik.html>
33. Důvodová zpráva k § 37, Důvodová zpráva: Vládní návrh, kterým se mění v zákon č. 140/1961Sb., trestní zákon
34. *EVROPSKÁ VĚZEŇSKÁ PRAVIDLA: Výboru ministrů členským státům Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům*. 2006. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/mezdok_Evropska_vezenska_pravidla.pdf
35. Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). 1990. *European Comittee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*. Dostupné také z: <http://www.cpt.coe.int/czech.htm>
36. Struktura EUCPN – Evropská síť prevence kriminality. In: *EUCPN: EUROPEAN CRIME PREVENTION NETWORK* [online]. 2015 [cit. 2015-04-23]. Dostupné z: <http://eucpn.org/about/network?language=83>
37. FOOTE, Galen. The Danish Prison System. BERKLEY CENTER: Georgetown University [online]. 2012, č. 1 [cit. 2014-06-28]. Dostupné z: <http://berkeleycenter.georgetown.edu/letters/the-danish-prison-system>
38. FRANK, Jan. 2014. Předseda o.s. Za branou: Zájem řešit recidivu pachatelů je pro ČR dobrou zprávou, ale.. *Sociální práce* [online]. (1) [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=1&clanek=219>
39. GAINNEY, Randy R., Brian K. PAYNE, Mike O'TOOLE a P. H. VAN DER LAAN. The relationships between time in jail, time on electronic monitoring, and recidivism: An event history analysis of a jail-based program. *Justice Quarterly* [online]. 2000, vol. 17, issue 4, s. 733-752 [cit. 2015-04-22]. DOI: 10.1080/07418820000094741. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/07418820000094741>
40. GIDDENS, Anthony a Karen BIRDSALL. *Sociology*. 4th ed. Cambridge: Polity Press, 2001, xvii, 750 s. ISBN 0745623115

41. HÁVA, P. Analýza událostí veřejné politiky (AUVP). 2003. Dostupné z: <http://samba.fsv.cuni.cz/~hava/BAKALARSKY%20SEMINAR%20ZS%202008/METODY%20PRO%20BAKALARSKY%20PRACE%20SOSP%20VSP/Hava%202003%20analiza%20udalosti%20VP.ppt> [cit dne 8.4.2015]
42. HAVLÁSEK, Petr. *Negativní působení prizonizace na osobnost jedince ve výkonu trestu odnětí svobody* [online]. Brno, 2011 [cit. 2014-06-28]. Dostupné z: https://dspace.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/18524/hav1%C3%A1sek_2012_dp.pdf?sequence=1. Diplomová. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.
43. HOSSER, D., M. WINDZIO a W. GREVE. Guilt and Shame as Predictors of Recidivism: A Longitudinal Study With Young Prisoners. *Criminal Justice and Behavior* [online]. 2007, vol. 35, issue 1, s. 138-152 [cit. 2015-04-22]. DOI: 10.1177/0093854807309224.
44. HOVLAND, C. I.; Sears, R.: Minor studies of aggression: correlation of lynchings with economic indices. In: *Journal of Psychology*, vol. 9, 1940.
45. HUEBNER, Beth M., Christina DEJONG a Jennifer COBBINA. Women Coming Home: Long-Term Patterns of Recidivism. *Justice Quarterly*. 2010, vol. 27, issue 2, s. 225-254. DOI: 10.1080/07418820902870486. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/07418820902870486>
46. CHOVANEC, Milan. 2015. *123. Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2013 (ve srovnání s rokem 2012) a Zpráva o plnění úkolů vyplývajících ze Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015 za rok 2013* [online]. [cit. 2015-03-30]
47. CHUPÍK, Jakub. 2009. Charakteristika a vývoj kriminality v české společnosti. Zlín. Dostupné také z: http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/9280/chup%C3%ADk_2009_dp.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Diplomová. UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ.
48. INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI. Zdokonalování implementace evropských pravidel o alternativních trestech a opatřeních. 2. vyd. Vydavatelství Rady Evropy, 2002. ISBN 92-871-4606-3.
49. Málo místa a mytí jen občas. Výbor kritizuje podmínky ve vazbě. ČTK, iDNES.cz. 2013, č. 1. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/podminky-ve-vazbe-helsinsky-vybor-d5q-/domaci.aspx?c=A130329_122733_domaci_jw
50. JENIŠTA, Tomáš. *Výchovné a vzdělávací programy pro odsouzené ve věznicích* [online]. Brno, 2009 [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: https://dspace.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/8823/jeni%C5%A1ta_2009_bp.pdf?sequence=1. Bakalářská. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.
51. JEŽKOVÁ, Kateřina. *České vězeňství a jeho schopnost naplňovat veřejný zájem*. Praha, 2014. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zpp/detail/125115/>. Diplomová. FSV UK.

52. JIŘIČKA, Václav. S kým zacházet – a jak?: Odborné intervenční metody s odsouzenými v penitenciární praxi. *České vězeňství*. 2011, č. 2, s. 14-16. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2011/%C4%8CV2_2011.pdf
53. Reportáž: Jak se hledá práce bývalým vězňům. *JOBS.CZ*. 2014, č. 1. Dostupné z: <http://www.jobs.cz/poradna/reportaz-jak-se-hleda-prace-byvalym-veznum/>
54. Ministryně spravedlnosti Helena Válková debatovala s odborníky o dopadech nového trestního zákoníku v praxi. *Justice.cz: Oficiální server českého soudnictví* [online]. 2014, č. 1 [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=377&d=339323>
55. KARABEC, Zdeněk. *Proměny trestní politiky v České republice: (Příspěvek přednesený na konferenci k 50. výročí existence IKSP, Praha 16.-17.-září - 2010)*. 2010.
56. KODLOVÁ, Ivana. 2013. *Postpenitenciární zacházení a prevence recidivy*. Praha. Diplomová. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva.
57. KUBÁTOVÁ, Helena, František ZNEBEJÁNEK. Sociální deviace a deviantní jednání. *E-learningová podpora UP: Katedra sociologie a andragogiky FF UP*. 2012, č. 1. Dostupné z: <http://pfyziolifup.upol.cz/castwiki/?p=1729>
58. Kriminal Forsorgen, Vigtig information [on-line], accessed on 20 March 2007, available at <http://www.kriminalforsorgen.dk/>
dle Country Report: Denmark. *Quaker Council for European Affairs* [online]. 2007, č. 1 [cit. 2014-06-28]. Dostupné z: <http://www.qcea.org/wp-content/uploads/2011/04/rprt-wip2-denmark-en-feb-2007.pdf>
59. LIPPMAN, Walter. *Essays in the Public Interest Philosophy*. Boston, Little, Brown and Co. 1955
60. MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminální recidiva a recidivisté: (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice)*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, 302 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-807-3381-196.
61. MAREŠOVÁ PHD., PhDr. Alena. Jak ovlivnila v roce 2013 trendy kriminality kriminální recidiva. *MVČR*. 2013, č. 1. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/trendy-kriminality-2013-docx.aspx>
62. MAREŠOVÁ, Alena. 2004. *Trendy vývoje kriminality v ČR* [online]. Praha [cit. 2015-02-03]. Dostupné také z: <http://files.mava.webnode.cz/200000164-d3f28d5e64/PJ%20Trendy%20v%C3%BDvoje%20kriminality%20v%C4%8CR.pdf>
63. MAREŠOVÁ, Alena. Jak současná česká veřejnost vnímá problematiku vězeňství. *Kriminalistika*. 2013, XXXXVI., č. 2. Dostupné z: http://www.prevencekriminality.cz/evt_file.php?file=170

64. MAREŠOVÁ, Alena. *Resortní statistiky - základní zdroj informací o kriminalitě v České republice*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, 148 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-110
65. MAREŠOVÁ, Alena a Miroslav SCHEINOST. 2001. Trendy kriminality v ČR z pohledu roku 2000. *Sociologický časopis*. XXXVII((1/2001). Dostupné také z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/be93e871e4e2ddb5f145adf13c34b526cba356a5_156_01-1MASCH.pdf
66. ČT. *Máte slovo s M. Jilkovou 16. 4. 2015: Proč přibývá recidivistů a jsou přeplněné věznice*. Praha, 2015. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10175540660-mate-slovo-s-m-jilkovou/215411030520014>
67. MAXWELL, Gabrielle, MORRIS, Allison, HENNESSEY Hayes. Conferencing and restorative justice. In: SULLIVAN, Denis, TIFFT Larry. *Handbook of Restorative Justice*. Abingdon: Oxon, 2008. s. 91 –107
68. Strategie sociálního začleňování 2014-2020. In: *Databáze strategií: Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Sekce pro sociální a rodinnou politiku, 2014 [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: http://dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/strategie_soc_zaclenovani_2014-20.pdf
69. 2009/37690-212 Nárok na sociální podporu a finanční příspěvky od státu po propuštění z výkonu trestu. *MPSV*. 2009, č. 1. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7191>
70. Ministerstvo spravedlnosti ČR: Ministerstvo spravedlnosti podporuje projekty, které pomáhají snižovat recidivu pachatelů. In: *Justice.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=5130&d=334801>
71. MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. Priority trestní politiky z hlediska reformy vězeňství a koncepce rozvoje vězeňství v České republice. Praha, 1999. Dostupné z: <http://www.justice.cz/zresortu/koncepce2.html#AV1>
72. Ministerstvo spravedlnosti ČR. 2010. Statistická ročenka kriminality. dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/statistickeroceny.html?jsessionid=f49394c1ec2077b2ed3222a7aee3>
73. Ministerstvo spravedlnosti partnerem konference „Zaměstnávání osob s trestní minulostí - příklady dobré praxe a spolupráce se zaměstnavateli“. *Justice.cz: Oficiální server českého soudnictví* [online]. 2014, č. 1 [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=2375&d=336018>
74. Ministerstvo spravedlnosti ČR: *Schválený rozpočet Ministerstva spravedlnosti pro rok 2015*. In: *Justice.cz Oficiální server českého soudnictví* [online]. 2014 [cit.

2015-03-26]. Dostupné

z:<http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=5900&d=340553>

75. MVČR. *Strategie prevence kriminality 2008-2011*. 2007. Dostupné z: <http://databaze-strategie.cz/cz/mv/strategie/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2008-az-2011?typ=struktura>

76. MVČR. *Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015*. Praha, 2011. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>

77. MVČR, Odbor Prevence Kriminality. 2007. *Typy projektů prevence kriminality*. [online]. [cit. 2015-03-16]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/typy-projektu-pdf.aspx>

78. *MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY: Vyhlášení Programu prevence kriminality na rok 2015* [online]. 2014 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/vyhlaseni-programu-prevence-kriminality-na-rok-2015.aspx>

79. MVČR. *Vyhodnocení realizace Strategie prevence kriminality na léta 2008-2011*. 2011. Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/priloha-1-vyhodnoceni-spk-2008-2011-doc.aspx>

80. Vznikla Aliance proti dluhům. *MVČR: DOKUMENTY - PREVENCE*. 2011, č. 1. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/vznikla-aliance-proti-dluhum.aspx>

81. Republikový výbor pro prevenci kriminality. MVČR. *SMART ADMINISTRATION* [online]. 2014 [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://www.smartadministration.cz/docDetail.aspx?docid=21666706&docType=ART&chnum=1>

82. NELKEN, David. *Comparative Criminal Justice and Globalization*. UK: Ashgate Publishin, 2011. ISBN 1409497615, 9781409497615

83. NUTT-POWELL, Thomas E. *ENERGY LABORATORY REPORT. TOWARD A THEORY OF INSTITUTIONAL ANALYSIS*. 1978, 49 s. Dostupné z: <http://dspace.mit.edu/bitstream/handle/1721.1/31313/MIT-EL-78-020-04816176.pdf?sequence=1>

84. Measuring Recidivism. In: Office of Justice Programs: National Institute of Justice [online]. 2008 [cit. 2014-07-20]. Dostupné z: <http://www.nij.gov/topics/corrections/recidivism/pages/measuring.aspx>

85. OLSON, Greta, *Issues in American Punitivity*. Justus-Liebig, 2010). Pólemos, pp. 45-66, 2010. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2174940>

Za co nás trestáš? Vězení stojí miliardy ročně. Všechny kromě vězňů. *Penize.cz*. 2014, č. 1. Dostupné z: <http://www.penize.cz/statni-rozpocet/286071-za-co-nas-trestas-vezeni-stoji-miliardy-rocne-vsechny-krome-veznu>

86. PETRAS, Michal. Zavedení nástroje SARPO do praxe. In: Vězeňská služba České republiky [online]. 2012, 21.11.2012 13:46 [cit. 2014-12-22]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/sarpo/http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni->
87. PETRUSEK, Miloslav. *Teorie a metoda v moderní sociologii*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1993, 204 s. ISBN 80-706-6799-0., str. 51
- 88.
89. Statistické přehledy kriminality za rok 2013. *POLICIE ČR* [online]. 2013, č. 1 [cit. 2014-01-12]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2013.aspx>
90. Výkon trestu a následné uplatnění na trhu práce. Poradna pro občanství, občanská a lidská práva [online]. 2009, č. 1 [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: <http://zamestnanost.poradna-prava.cz/diskriminace-odsouzenych/po-vykonu-trestu.html>
91. Právo o páté: Marek Fryšták - Trestní právo na prahu jednadvacátého století. Právní prostor: Trestní právo. 2014, č. 1. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/pravo-o-pate-marek-frystak>
92. Agenda trestu domácího vězení. Probační a mediační služba České republiky 2013, č. 1. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/odorne_cinnosti_analyzy_TDV_k_31.12.2013.pdf
93. *Probační a mediační služba České republiky* [online]. 2002-2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/partnerske-projekty-prehled/>
94. Poslání a cíle Probační a mediační služby České Republiky. *Probační a mediační služba České republiky* [online]. 2013 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>
95. PROJEKTY: Interní projekty - přehled. *Probační a mediační služba České republiky* [online]. 2013 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/partnerske-projekty-prehled/>
96. Strategie PMS v oblasti snížení recidivy pachatelů vykonávající alternativní trest pod dohledem PMS. In: *PMS: Probační a mediační služba České republiky* [online]. Praha, 2013 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/Strategie_PMS_v_oblasti_snizeni_recidivy_pachatelu_v_ykonavajici_alternativni_trest_pod_dohledem_PMS2.pdf
97. PROBATION SERVICE RECIDIVISM STUDY 2007 - 2011. In: *The Probation Service* [online]. Irsko, Dublin, 2012 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: [http://www.probation.ie/pws/websitepublishingdec09.nsf/AttachmentsByTitle/The+Probation+Service+Recidivism+Study+2007-2011/\\$FILE/The+Probation+Service+Recidivism+Study+2007-2011.pdf](http://www.probation.ie/pws/websitepublishingdec09.nsf/AttachmentsByTitle/The+Probation+Service+Recidivism+Study+2007-2011/$FILE/The+Probation+Service+Recidivism+Study+2007-2011.pdf)
98. Poslání a cíle Probační a mediační služby České Republiky. *Probační a mediační služba České republiky* [online]. 2013 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z:

<https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>

99. PROJEKTY: Interní projekty - přehled. *Probační a mediační služba České republiky* [online]. 2013 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/partnerske-projekty-prehled/>

100. RADA EVROPY. *Evropská Probační pravidla: Doporučení CM/Rec (2010) 1 Výboru ministrů členským státům o probačních pravidlech Rady Evropy*. 2010. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/mezdok_Evrospka_probacni_pravidla.pdf

101. RADA VLÁDY. 2009. *10/9 Podnět Rady vlády ČR pro lidská práva k vězeňství* [online]. [cit. 2015-01-01]. Dostupné také z: http://www.komora.cz/Files/PripominkovaniZakonu/Materialy/010_09_zprava.doc

102. RENTZMANN, William. Prison policy, prison regime and prisoners' rights in Denmark. *International Penal and Penitentiary Foundation* [online]. 2008, č. 1 [cit. 2014-06-28]. Dostupné z: http://www.internationalpenalandpenitentiaryfoundation.org/Site/documents/Stavern/15_Stavern_Report%20Denmark.pdf, str. 291

103. ROZUM, Jan, Petr ZEMAN, Hana PŘESLIČKOVÁ a Jan TOMÁŠEK. 2005. *Vybrané problémy sankční politiky*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 198 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8042-0.

104. Kdo jsme. *RUBIKON centrum: pomáháme překročit minulost* [online]. 2012 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://rubikoncentrum.cz/kdo-jsme.php>

105. Zajímavá čísla: Vězeňský index. RUBIKON centrum: pomáháme překročit minulost [online]. 2012 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.rubikoncentrum.cz/pro-media-zajimava-cisla.php>

106. Once a criminal, always a criminal?. In: *Research in Germany: Land of Ideas* [online]. Universität Göttingen, 2014 [cit. 2014-07-19]. Dostupné z: http://www.research-in-germany.de/dachportal/en/Research-Landscape/News/2014/02/2014-02-21-once-a-criminal--_always-a-criminal-.html

107. CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, v.v.i. *TISKOVÁ ZPRÁVA: Veřejné mínění o interrupci, eutanazii a trestu smrti – červen 2014*. 2014. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7256/f3/ov140703.pdf

108. SCHEINOST, PhDr. Miroslav Scheinost. Jaká je a kam směřuje česká kriminologie. In: ZOUBKOVÁ, Ivana a Jana FIRŠTOVÁ. *Kriminologie: aktuální problémy*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2013, s. 24-29. ISBN 978-80-7251-395-6. Dostupné z: http://www.czkrim.cz/files/kriminologie_aktualni_problemy.pdf

109. SCHEINOST, Miroslav. *Kriminalita očima kriminologů*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, 238 s. ISBN 978-807-3380-960. str. 35

110. ŠRAJTOVÁ, DIS., Pavla. *ALTERNATIVNÍ TRESTY V ČR* [online]. Brno, 2012 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/174198/esf_b/BP_VES_Pavla_Srajtova_174198.pdf. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně.
111. ŠTABLOVÁ, CSC, Doc.ing.Renata. JABOK - VYŠŠÍ ODBORNÁ ŠKOLA SOCIÁLNĚ PEDAGOGICKÁ A TEOLOGICKÁ. *KRIMINOLOGIE: Studijní texty*. Praha, 2008, 78 s. Dostupné z: <https://is.jabok.cz/el/JA10/zima2012/S2041/um/kriminologie.pdf>, str. 13
112. ŠELIH, Alenka a Aleš ZAVRŠNIK. *Crime and transition in Central and Eastern Europe*. New York: Springer, 2012, xxvi, 282 p. ISBN 9781461435167
113. ŠRÁMEK, Dušan. 2014. České vězeňství: Neefektivní, nesystémové, nákladné. Česká Justice: Nejpřehlednější průvodce českou justicí [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2014/09/ceske-vezenstvi-neefektivni-nesystemove-nakladne/>
114. ŠTEFÁNIK, Ondřej. *Restorativní justicev podmínkách českého trestního práva*. Praha, 2011/2012. Disertační. Právnická Fakulta Masarykovy university
115. TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 214 s. ISBN 978-802-4729-824.
116. TOMÁŠEK, Jan. Punitivita českých občanů a její kriminálně politické souvislost. In: ZOUBKOVÁ, Ivana a Jana FIRSTOVÁ. *Kriminologie: Aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2013, s. 93-100. ISBN 978-80-7251-395-6. Dostupné z: http://www.czkrim.cz/files/kriminologie_aktualni_problemy.pdf
117. TOMÁŠEK, Jan. *Self-reportové studie kriminálního chování*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013, 101 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-130-1.
118. TOMANOVÁ, Jana. *Analýza opatření podporující reintegraci osob propuštěných z výkonu trestu do společnosti* [online]. Brno, 2008 [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/53841/fss_b/Anylayza_opatreni_podporujici_reintegraci_osob_propustenych_z_vykonu_trestu_do_spolecnosti.pdf. Bakalářská. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií.
119. Takhle si budou žít gauneři v ruzyňské věznici! Fotbálek, videohry, pohodička... *Tn.cz*. 2014, č. 1. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/clanek/zpravy/domaci/takhle-si-budou-zit-gauneri-v-ruzynske-veznici-fotbalek-videohry-pohodicka.html>
120. TRIPODI, S. J., J. S. KIM a K. BENDER. Is Employment Associated With Reduced Recidivism?: The Complex Relationship Between Employment and Crime. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* [online]. 2010-09-17, vol. 54, issue 5, s. 706-720 [cit. 2015-02-01]. DOI: 10.1177/0306624X09342980. Dostupné

[z:http://ijo.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0306624X09342980](http://ijo.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0306624X09342980)

121. UGGEN, Christopher. Work as a Turning Point in the Life Course of Criminals: A Duration Model of Age, Employment, and Recidivism. *American Sociological Review*. 2000, vol. 65, issue 4. DOI: 10.2307/2657381.

122. Roma in the Czech Republic Foreigners in Their Own Land. In: *UNHCR: The UN Refugee Agency* [online]. Human Rights Watch, 1996 [cit. 2014-07-25]. Dostupné z: http://www.refworld.org/docid/3ae6a7ea0.html#_ftnref71

123. *The Criminologist: The Official Newsletter of the American Society of Criminology* [online]. Columbus, USA: AMERICAN SOCIETY OF CRIMINOLOGY, Vol. 37, #6, November/December 2012 [cit. 2014-07-19]. ISSN 0164-0240. Dostupné z: http://www.asc41.com/Criminologist/2012/2012_November-December_Criminologist.pdf, str. 3.

124. VALEŠ, František. Vězeňství a trestní justice. *ČHV: Český helsinský výbor* [online]. 2008, č. 1 [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=200904210>

125. VEJBĚROVÁ, Andrea. *Kriminální recidiva*. Praha, 2008. Rigorózní. Právnická fakulta UK

126. VEJBĚROVÁ, Andrea. 2007. *KRIMINOLOGICKÉ ASPEKTY KRIMINÁLNÍ RECIDIVY*. Hradec Králové. Diplomová. UK - Právnická fakulta.

127. VESELSKÝ, Michal. České vězeňství viděné optikou veřejného mínění. *Naše společnost* [online]. 2009, č. 1 [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: <http://dlib.lib.cas.cz/4816/>

128. *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe*. Vyd. 1. Editor Arnošt Veselý, Martin Nekola. Praha: SLON, 2007, 407 s. Studijní texty, 40. ISBN 978-808-6429-755.

129. VESELÝ, Arnošt, DRHOVÁ a Marta NACHTMANNOVÁ. 2005. *Veřejná politika a proces její tvorby: Co je "policy" a jak vzniká*. Praha. ISSN 1801-1640. Dostupné také z: http://www.ceses.cuni.cz/CESES-20-version1-sesit05_08_vesely.pdf

130. VISHER, Christy A., Sara A. DEBUS-SHERRILL a Jennifer YAHNER. Employment After Prison: A Longitudinal Study of Former Prisoners. *Justice Quarterly* [online]. 2011, vol. 28, issue 5, s. 698-718 [cit. 2015-04-22]. DOI: 10.1080/07418825.2010.535553.

131. VLÁDA ČR. *PROGRAMOVÉ PROHLÁŠENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY*. 2014. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni-unor-2014.pdf>

132. Programové prohlášení vlády Jiřího Rusnoka. *Vláda České Republiky* [online].

- 2013, 2.8.2013 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/tema/programove-prohlaseni-vlady-cr-109326/>
133. MĚSÍČNÍ STATISTICKÉ HLÁŠENÍ PRO ROK 2013. VSČR. *Vězeňská služba České republiky* [online]. 2013 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/mesicni-statisticke-hlaseni-1233/mesicni-statisticke-hlaseni-pro-rok-2013>
134. CO JE SARPO. VSČR. *Vězeňská služba České republiky* [online]. 2014 [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/sarpo/co-je-sarpo-1762/>
135. VSČR. *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. Praha - Pankrác, 2005. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/koncepce_do%20roku_2015.pdf
136. OBECNÁ INFORMACE O ZAMĚSTNÁVÁNÍ VĚZŇŮ. VSČR. 2009, č. 1. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-ostrov-nad-ohri-88/informacni-servis-1610/vzdelavani-a-zamestnanost-veznu-896/obecna-informace-o-zamestnavani-veznu-2796>
137. VSČR. Program zacházení. [online]. 2013, 26. 9. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-valdice-95/vykon-vezenstvi-366/vykon-trestu/program-zachazeni-497>
138. VSČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby za rok 2000*. Praha, 2001. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Sta%20tick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Ro%C4%8Denka%202000.pdf
139. Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2013. In: *Vězeňská služba České republiky: STATISTICKÉ ROČENKY* [online]. 2014 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2013.pdf
140. VSČR. *VYBRANÉ UKAZATELE VE VÝVOJI: Statistické ukazatele 2000-2012 (2013)* [online]. 2013, 15.4 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/vybrane-ukazatele-ve-vyvoji-10189>
141. VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *KONCEPCE ROZVOJE ČESKÉHO VĚZEŇSTVÍ DO ROKU 2015*. Praha-Pankrác: Vězeňská služba ČR, Generální ředitelství, 2005, 42 s.
142. VŠEOBECNÁ PREZENTACE VS ČR. In: *Vězeňská služba České republiky: Generální ředitelství* [online]. 2013 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/>
143. VSČR. *VYBRANÉ UKAZATELE VE VÝVOJI: Statistické ukazatele 2000-2012*

(2013) [online]. 2013, 15.4 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/vybrane-ukazatele-ve-vyvoji-10189>

144. VŮJTĚCH, Jan. *Účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivnosti justice ve vztahu k bezpečnosti občanů ČR v horizontu roku 2000: závěrečná zpráva k projektu RC96*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, 193 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-86008-86-x.

145. Zaměstnanost odsouzených. In: *VSČR: Generální ředitelství* [online]. 2015 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>

146. Kompendium úmluv, doporučení a usnesení Rady Evropy týkajících se penitenciární oblasti. In: VÝKRUTA, Luděk. 1.vyd. [online]. Štrasburk, 1964, 6. 4. 2010 [cit. 1. 12. 3013]. ISSN 1213-9297. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Kompendium/Kompendium2009_final.pdf

147. WALMSLEY, R. The European Prison Rules in Central and Eastern Europe. *European Journal on Criminal Policy and Research* [online]. 1995, vol. 3, issue 4, s. 73-90 [cit. 2015-03-26]. DOI: 10.4324/9780203982532. Dostupné z: <http://link.springer.com/article/10.1007%2FBF02243035#page-1>.

148. *Za branou* [online]. 2012 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.zabranou.cz/>

149. ZEMAN, Petr. *Veřejnost a trestní politika*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. 153 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-807-3381-134.

150. ZOUBKOVÁ, Ivana a Jana FIRSTOVÁ. *Kriminologie: aktuální problémy*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2013, 270 s. ISBN 978-80-7251-395-6.

Seznam tabulek:

TABULKA č. 1: Tabulka zpřehledňující postup výzkumu

TABULKA č. 2: Přehled aktérů podle jednotlivých sektorů

TABULKA č. 3: Přehled vybraných VPD pro období 1989 - 2015

9. Přílohy

V této části naleznete přesné přepisy expertních rozhovorů.

Seznam Příloh:

Příloha č. 1: Expertní rozhovor se sociální kurátorkou Ivanou Davidovou

Příloha č. 2: Expertní rozhovor s ředitelem SOU Jiřice Janem Beerem a hostem (jeho žákem, bývalým recidivistou)

Příloha č. 3: Expertní rozhovor s Mgr. Evou Biedermanovou, právničkou a členkou výzkumného týmu IKSP

Příloha č. 4: Expertní rozhovor s PhDr. Alenou Marešovou, členkou výzkumného týmu IKSP, bývalou forenzní psycholožkou na výzkumném penologickém ústavu

Příloha č. 5: Rozhovor s MUDr. Petrem Petráčkem, vězeňským psychiatrem

Příloha č. 6: Rozhovor s Kristýnou Makovcovou z Rubikon centra

Příloha č. 7: Rozhovor s probačním asistentem Vladimírem Voborským z Probační a mediační služby

Příloha č. 8: Rozhovor s Mgr. Jakubem Černým, psychologem a sociálním pracovníkem za NNO Podané ruce

Příloha č. 9: Strom problémů - metoda Policy Analysis

Příloha č. 10: Hierarchizace cílů a jejich indikátory - metoda Policy Analysis

Příloha č. 1: Expertní rozhovor se sociální kurátorkou Ivanou

Davidovou

Rozhovor proběhl 20.11. 2014 v Praze.

- Děláte metodu kontinuální sociální práce obzvlášť z vězni..

Když je člověk uvězněn, přijde mi tzv. hláška.. Každý vězeň má svého kurátora, je to podle místa jejich trvalého bydliště. Posílání hlášenek je sice ze zákona, ale kvůli ochraně osobních údajů se hlášky odesílají až po souhlasu toho kterého vězně.

- Jaký je ze strany klientů o služby sociálního kurátora zájem?

Jak kdy, závisí to na mnoha faktorech, např. jestli ten klient má rodinné zázemí, tak osloví toho kurátora jen z důvodu, aby mu kurátor pomohl až po propuštění – jaké kroky má učinit.. U těch delších trestů chtějí návštěvu na začátku, nebo někdy se neozvou celých těch 5, 6 let, a potom se ozvou těsně před propuštěním. Nejvíce se ozývají ti, co nemají rodinné zázemí a vlastně ani střechu nad hlavou, nemají se kam vrátit.

Dnes to my kurátoři děláme tak, že když obdržím hlášku, posíláme klientovi dopis, necht' nás kontaktují sami. Takže někdo se ozve, někdo ne..A i když se neozve, a já potom jedu třeba za někým konkrétním do věznice, tak potom oslovím i ty, co tam jsou, a nedali mi zpětnou vazbu.

- V čem vaši klienti chtějí nejvíce poradit?

Žádají o obnovení kontaktu s rodinnými příslušníky a zároveň hodně řeší střechu nad hlavou a finance. Někteří by rádi řešili i zaměstnání, ale to už je nad limit, protože za a) mnohdy se naše představy neshodnou v těch prioritách hledání tohoto zaměstnání a za b) většinou to chtějí se základním vzděláním a s nulovými pracovními zkušenostmi.

- Jak probíhá zprostředkování styku s rodinou?

Musí mi dát telefon, a já se jim ozvu s tím, že bych si ráda s nimi o tom popovídala a ti příbuzní většinou přijdou. Potom už řešíme proč se odmlčeli, proč ten styk uřízli. Snažím se ty příbuzný přesvědčit k tomu, aby po propuštění byli tomu trestnanému trochu nápomocní, aby mu pomohli např. s ubytováním. Ale já je nemůžu nutit, aby si klienta vzali zpátky k sobě, protože tam je spousta smutných osudů, většinou ty rodiny zpřetrhají vazby proto, že je dotyčný několikrát vykradl, rozprodal rodinné zlato, stříbro.. A to dělají nejen narkomani.

No takže se těm příbuzným snažím vysvětlit, že ten klient vychází z vězení absolutně bez prostředků, že ne vždycky má volno azylové zařízení a že když to dopadne dobře, tak úřad práce na doporučení kurátora vyplatí 1000 Kč,-... Mnozí lidé to berou jako zástěrku pro opakování trestné činnosti, ale je pravda, že jsou na tom velice zle. Snažím se ty rodiny motivovat, aby toho svého synka/dcerku podpořili.

- Z jakého zázemí se klienti obvykle rekrutují?

Je to časté, ale mám tady i spořádané rodiny, vysokoškolsky vzdělané, které třeba mají vícero dětí, a zrovna ten jeden se nepovedl. Buď to jde o geny, nebo to bylo nezvladatelné dítě, či se to zvrtilo v pubertě.. Často se to stává u hyperprotektivních matek, které umetají cestičky.

- Co si myslíte o plánovaném projektu Probačních domů?

To je otázka financí a k tomu se nemůžu vyjádřit.

- Jedna obecná otázka. Co je z Vaší perspektivy největšími příčinami recidivy?

Tak především osobnost jedince. To mi nikdo nevymluví, že nejsou schopní dodržovat takové ty běžné normy a zákony. Velkou roli v tom hraje prizonizace. Jsou jedinci, kteří jsou ve věznici na návštěvě, opravdu už nikdy více, stačilo, mají zážitek na celý život a jsou tací, kterým se tam, v uvozovkách, ne, že by se jim tam líbilo, ale najedou na ten systém „Vězení domovem“ a je to kvůli tomu že, ačkoliv na svobodě mohou vést nezřízený život, tak ve vězení je určitý řád, vybudují si tam postavení, mají jistou stravu a postel.. Ve vyšším věku se ta prizonizace prohlubuje.

- Víte o nějakém opatření, které by se procesu prizonizace snažilo bránit? Co by mohlo prizonizaci zabránit?

To by vám spíš řekl vězeňský psycholog. Ale co já vím, tak jsou kategorizace vězňů.. Záleží na to, v jaké kategorii jsou, pokud je tam klient takovým tím králem, nebo jako jiná respektovaná figura, anebo jestli je tam outsider. Na té svobodě, může nebo nemusí pomoci, domy na půli cesty.. Ale zase z praxe vím, že to má svoje úskalí, protože spousta klientů odmítá i takhle jít do azylových domů, argumentují tím, že se tam zase

cítí jako ve vězení. Ale zase jim tam není všechno naservírováno pod nos. Musí se tam trochu starat. Už tam někdo na ně tlačí, aby se zaktivizovali na řešení situace..

- Co např. oddlužení vězňů?

Je problémem, že postrádají finanční gramotnost.. To jsou vesměs lidi, kteří nepřemýšlí dopředu. Zítřek je pro ně naprostý abstrakt a neumí se poučit z minulosti. Jsou zvyklí rychle uspokojovat svoje potřeby. S tím zaměstnáním jsou také netrpěliví a mají leckdy dost nesplnitelné požadavky.. že když základní vzdělání, tak minimálně sedět v kanclu.. Opravdu nereálné představy.

Jo a taky je problém, že když si klienti najdou práci, vydělávají, tak kvůli exekucím pracují v podstatě zadarmo, protože všechny finance jdou na moření jejich dluhů. Takže pokud pracují, tak na černo, je to pro ně výhodnější. To s nimi konzultuji, samozřejmě je to jen mezi námi, a sděluji jim také ta rizika. Občas přijdou s tím, že je jejich nelegální zaměstnavatel vůbec nevyplatil.

To dluhové poradenství nemůžou začít z věznic, ale chodí tam třeba různý organizace, ale tam to klienti neberou moc vážně a spíš to neřeší. Bezesné noci z toho rozhodně nemají.

- A co třeba ti, co jsou sociálně znevýhodnění už od narození?

Je pravda, že jsou tady rodiny, nejenom Romové, kdy jsou rodiče na dávkách, děti se nebyly schopné ani vyučit, ty rodinné vzorce se přenášejí a dědí se.

- Co vzdělávání ve věznicích?

Je dobře, že je možné se ve věznicích vyučit učebnímu oboru, protože je nedostatek manuálně zručných lidí. Vzdělání prostě nikdy není dost.

- Co je z Vaší perspektivy v trestní politice ČR nastaveno špatně?

To co se zkazilo je to, že dávky mimořádné okamžité pomoci, že to vyplácí Úřad práce, protože když to vypláceli kurátoři na obcích, tak opravdu o těch klientech věděli všechno a mohli takhle dobře rozhodnout, kdo ty peníze opravdu potřebuje. Kurátoři opravdu umí s klienty pracovat a ty peníze jsou opravdu jedním z nástrojů té sociální práce a je to velmi motivační.. když ti klienti vidí i tu finanční odměnu, tak leckdy máknou na tom svým problému a spolupracují.

Na úřadech práce často narazíte, často nevyplatí dávku z banálního důvodu, jako že si pro to klient přišel pozdě anebo dostal při výstupu z věznice takovou dávku, že si to podle nich třeba nezaslouží.

- Co je ve společnosti špatně pochopeno?

Já bych spíš řekla, že je to hodně polarizované, ve věznicích mají někdo tendenci vidět Václava Havla, oběť justičního systému, nebo druhá věc, že se zbytečně demonizují. Lidé si myslí, že si vězni nezaslouží nic, protože to jde z jejich daní. Druhá věc je snižování počtu vězňů. S tím rozhodně nesouhlasím.

Příloha č. 2: Expertní rozhovor s ředitelem SOU Jiřice Janem Beerem a hostem (jeho žákem, bývalým recidivistou)

Rozhovor proběhl 3.12. 2014 v Praze.

- Jak byste zhodnotil současný stav vzdělávání ve věznicích?

Domnívám se, že nabídky, které jsou směřovány k odsouzeným, ve smyslu vzdělávání, by měly být ucelené, to znamená, že by nemělo jít o krátkodobé kurzy, ale o jednoznačně hotové bloky, celé obory, tak jak jsou stanoveny rámcovými vzdělávacími plány, které vydává Ministerstvo školství. Pokud je totiž odsouzený zařazen do nějakého krátkodobého kurzu, 2-3 měsíčního, tak podle mého názoru se toho mnoho nenaučí a ta efektivita je pak diskutiblní.

- A jak je to s Vaším učilištěm? Je mu poskytována dostatečná podpora? Jak jsou na tom podobné organizace v ČR?

Další odborné učiliště je např. ve věznici Vinařice, taky soukromé jako my, a pak ještě velké střední odborné učiliště zřízené Ministerstvem spravedlnosti, to je součástí Vězeňské služby podle doporučení Rady Evropy.. A tady bych jsem se chtěl zmínit o doporučení Rady Evropy číslo 192 z roku 2005, které hovoří o tom, že vzdělávání odsouzených by měla být věnována patřičná pozornost především institucionalizovanými subjekty mimovězeňského charakteru.

Ohledně mého učiliště, uvažujeme o expanzi, ale vše záleží na prostorových podmínkách, nedávno jsem byl ve věznici Kynšperk nad Ohří, kde jsem si byl prohlédnout prostory a ty pak obsadilo Ministerstvo financí s nějakým jiným programem a po Novém roce se jedu podívat do Příbrami.. Nechtěl bych se jenom věnovat pouze tomu jednomu oboru Malíř-lakýrník, chtěl bych podle podmínek na trhu práce zareagovat i nějakou jinou nabídkou, třeba v Příbrami by byl zajímavý obor Zahradník.

- Co se týče tedy vzdělávání vězňů, dá se říct, že poptávka převyšuje nabídku?

Já myslím, že ano, protože když se lidé dostanou do výkonu trestu, tak to, že někteří předčasně opustili systém vzdělávání, takže je zde pravděpodobnost, že si ho budou chtít dokončit.

- Co soudíte o možnosti pracovat ve vězení a finančním ohodnocení této práce?

Jsem si jist, že to finanční ohodnocení spravedlivé není, ale jak je vidět, je to v mezích zákona. Pokud Vězeňská služba disponuje nějakou silou, kterou obtížně umísťuje na trh práce. Pokud na brány věznic neklepou podnikatelé, kteří by chtěli zaměstnat vězně, tak to kopíruje realitu.

- Co si myslíte o omezení vyžadování trestního rejstříku od zaměstnavatele? Dovedete si představit podobnou regulaci?

Určitě, vždyť je spousta oborů lidské činnosti, ke které čistý trestní rejstřík vůbec nepotřebujeme. Mám kamaráda, který pracuje jako popelář, proč bych po něm chtěl výpis z rejstříku trestů? Spousta profesí.. Řidiči, kuchaři, číšníci.. Nám je celkem jedno,

kdo nám sem přinese tu Mattonku. Mohl by být výčet nějakých konkrétních povolání, který by mohly vypracovat profesní komory. Málokdo si meze sebe pustí osoby se záznamem v rejstříku trestů, takže je potřeba někoho, kdo by to nadefinoval. Máme tady podvýbor pro vězeňství, máme tady daný bezpečnostní výbor v poslanecké sněmovně.. tam je třeba se oodpíchnout. Je to asi špatně politicky průchodné, zato by to bylo účinné.

- Kdysi jste jako člen strany Jana Kasla navrhoval zřízení služby tréninkového bydlení pro osoby čerstvě propuštěné z VTOS. Nyní je v plánu služba Probačních domů.

Ano. To si myslím, že je cesta. Pro ty, co se obtížně začleňují. Péče o odsouzené v současném vězeňském systému končí tím, že opustí brány věznice, pak si musí poradit sami. Stát by měl vytvářet pravidla pro ty, kteří si poradit sami neumí, z jakéhokoliv důvodu. A proto by měla být nějaká záchytná síť, ať už tréninkového bydlení, nebo probačních domů, která tuto pomocnou ruku nabídne.

- Nemůže být v těch probačních domech problémem, že kvůli přílišné disciplíně tuto službu nebudou chtít vězni využít?

Ale to jen na konkrétní dobu. Navíc disciplínu máte a vy doma,, máte domovní řád, musíte dodržovat noční klid, nedělat nepořádek. Možná to v Probačních domech bude přísnější, ale je to srovnatelné s normálními podmínkami života.

- Hlavní důvody recidivy jsou podle Vás tedy..

Protože má zpřetrhané sociální vazby, nemá zázemí, kam se vrátit, místo, o kterém by mohl říct „to je můj domov“, nemá práci, protože je v tom sám.

- Co je v české legislativě nastaveno špatně?

Obávám se toho, že české zákony vzhledem k počtu odsouzených, který je o něco vyšší v porovnání se zbytkem Evropy, mají nejspíš rezervy a zákonodárci by se měli zamyslet. Třeba netrestat VTOS za všechny činy, ale i nějakým jiným způsobem sankcionovat. Máme spoustu odsouzených za neplacení výživného, ve výkonu trestu pak dojde k navýšení těch dluhů .Dluhy by se měly vymáhat v reálné výši, tedy v nominální výše.. Dluhy je častokrát přeprodán přes spoustu firem. Vymáhejme tu hodnotu dluhu, za kterou je obchodovatelný.

- Co třeba postihování drogové kriminality?

Ano, i to by se dalo řešit alternativními tresty.
(předání mikrofonu)

Společník: Já tedy v dealerech drog vidím velké společenské nebezpečí, spousta kluků se do vězení dostala kvůli nim. Kradou kvůli tomu, jsou na tom závislí. No a když vylezou ven, tak nemají žádnou vůli, sociální vazbu, nemají nic, nevěří si. Teď za vámi zavrou dveře, dostanete tisíc korun a co budete dělat... Takže chce to vůli, fakt musíte mít vůli.

- Zajímalo by mě, jestli se setkal s nějakým porušováním lidských práv nebo zneužíváním autority?

Moje zkušenost byla v rámci mezí. Já myslím, že vězni tam mají dobrý režim, možná že až moc pěkný. Kolikrát tam ale není co dělat, to je nejhorší, co může být.

- Jak pro vás bylo těžké vrátit se z vězení zpátky do společnosti?

Musíte mít hodně sílu, dost si odříct a začít úplně od nuly. Ale jde to. I když vězení jsou lidé, kterým to tam vyhovuje, co se tam vrací. Hrozný je pak sehnat práci. To jde hodně kluků čekat na Výstaviště s Ukrajincema, aby dostali nějakou práci načerno, jenže to není úplně ideální v tom, hrozí, že vám bez smlouvy nezaplatí.

- Jaký je váš příběh?

Já jsem rok venku. Byl jsem dvakrát ve výkonu trestu a dvanáctkrát odsouzen. Jednalo se o majetkovou trestnou činnost, něco s auty a tak.. Momentálně dělám podnikatelskou školu, nástavbu, a pracuju jako zahradník. Zaměstnavatel o mém záznamu v trejstním rejstříku slyšel, ale neviděl ho.

- Co vám ve vězení nejvíce pomohlo?

Škola mi nejvíce pomohla, viděl jsem i u ostatních, jak pomáhá. Někdo přijde do vězení pologramotný, ale tam ho aspoň něco naučí. Ale samozřejmě si nejvíce člověk musí pomoci sám. Ale tam nejste proto, aby vám někdo pomáhal, ale aby jste si uvědomil dost věcí...

- Co se ve vězení děje, když je vězeň nemocný, ať už fyzicky, nebo duševně?

No, mnoho odsouzených toho zneužívá. Ale co se týče pomoci ohledně zdravotní péče, tak ta opravdu moc dobrá není. Ve vězení prostě nesmíte být nikdy nemocná... Doktoři vás tam mají jenom jako číslo. Ta lékařská péče by se mohla daleko více zlepšit.

- S čím jste nejvíce bojoval?

Nejhorší na vězení je to okolí, ty lidi. Nemáte vůbec žádné soukromí. Byli jsme ale na cele po čtyřech, což je ještě dost luxus.
(předání mikrofonu)

- Co si myslíte, že je společností špatně chápáno na problematice vězeňství?

Vězení má spoustu lidí spojeno, a je to přirozené, s něčím negativním, obecně se ví, že za dobré chování se do vězení nedostanete.. A lidé nemají rádi špatné vzpomínky, vytěšňují je ze svých životů obecně. Někdo zkusí něco ukrást v dětství a za 5-10 let už si na to ani nevzpomene. To je přirozená lidská vlastnost, že ta trestní problematika je na okraji zájmu. Asi ani žádný politik nezíská body sympatií u svých voličů, když bude říkat, že je potřeba pomoci těm, kteří překročili zákon. Média myslím dokážou zavést pozitivní postoj, problémem jsou spíše ti politici.

Příloha č. 3: Expertní rozhovor s Mgr. Evou Biedermanovou, právníčkou a členkou výzkumného týmu IKSP

Rozhovor proběhl 16.2. 2015 v Praze.

- Je recidiva v ČR sociálním problémem?

Rozhodně ano.

- Psala jste publikaci o Programech zacházení. Jak fungují?

Ty resocializační programy, já tedy nevím, které konkrétně myslíte. Takže když přijdete do věznice, vypracovává se komplexní zpráva odsouzeného pro osoby, které vykonávají delší trest odnětí svobody než tři měsíce. Potom se tito lidé v rámci nástupního oddělení rozřadí, na základě té komplexní zprávy o odsouzeném, to se zpracovává pomocí elektronického nástroje programu SARPO, který je teď zaváděný nově do vězeňství...

- Proběhla nějaká evaluace Programu zacházení?

Oni si to hodnotí v rámci věznice, ale k tomu se prakticky nedostanete. Jednou by to měli hodnotit právě pomocí toho SARPA.

Jsou to interní materiály. Špatně se v tomto oboru zkoumá, protože Vězeňská služba si to chce udělat sama.

- Naplňují Programy zacházení svoji resocializační funkci?

S programem SARPO už pracovali s tím už asi přes 7000 komplexních zpráv, takže by potom jednou mohli tyto data použít na nějaký rozsáhlejší penologický výzkum, který by právě měl ověřit, jak probíhají ty jednotlivé Programy zacházení.

Pro někoho je stanovený pouze minimální program zacházení, to je takové to obecné, od čehož bych odhlédla, ale potom jsou stanovené specializované Programy zacházení pro ty osoby, které mají nějaký problém. Buďto jsou standardizované Programy zacházení, které proběhly určitou standardizací v rámci toho vězeňského systému a směrnicí byly jakoby po pilotáži, která odzkoušela, jak to bude probíhat s těmi jednotlivými vězněnými osobami, tak potom udělali nějaký zkušební program, vyhodnotili to, a zařadili to, že se to v rámci českého vězeňství dá použít do určitých věznic, a je to ta práce s různými typy klientů. Já jsem dělala konkrétně ten program Třicet, ten je právě pro recidivisty, ale pro ty, co páchají majetkovou trestnou činnost, to je taková ta největší skupina.. Ale oni nepáchali jenom majetkovou trestnou činnost.

Ono těch Programů zacházení je hodně. Pro násilníky, pro sexuálně motivované násilníky, pro ty, co spáchali násilí na dětech. To jsou všechno standardizované programy. Ale pak jsou ještě další, pro lidi, kteří jsou na určitých úsecích, například bezdrogové zóny, kde probíhají zase jiné intervenční programy zacházení, a tam už zase to funguje jiným způsobem. Psychologové tam pracují s vybranými jednotlivci, a zase se jmenují určitě jinak, aby potom v rámci odvykání, nebo tak.. Takže je blok obyčejného zacházení, pak to standardizované a pak blok zvláštního zacházení, které se snaží vyhodnocovat taky. Musí si dělat podklady pro sebe, jestli má smysl. A vězeňská služba tvrdí, že nejlepší nedělat tyhle programy obyčejné, jak fungují třeba ty pracovní aktivity (samozřejmě pracovní aktivity jsou důležité, protože je zásadní si udržet pracovní návyky a vydělali si na svůj pobyt, nebo výživné pro svoje děti).

- Jak vnímáte to, že zaměstnaní vězni dostávají menší než minimální mzdu?

Je to dané tím, jak to tam probíhá. Asi tam nebude k dispozici odborná činnost.. Také je problém, že se tam hodně věcí ztrácí. Jsou i vysoké náklady cellkově na ten provoz, protože je nutný dohled nad pracovníky. Aby věznice přilákala firmy, tak musí dát tu nabídku takovou, aby byla pro ty firmy rentabilní.

- Z hlediska práva se mi to ale zdá diskutabilní...

Pořád jsme ale na tom lépe než v USA, kde je to hlavně u byznysu.

Co jsem to počítala, tak u nás dostávají vězni 32 až 35 Korun na hodinu práce což není tak hrozné.

- Ale pokud jsou to třeba otcové od rodin, je to velmi nespravedlivé. No ale kdo vám zaměstná někoho odsouzeného, to na sebe firmy berou riziko.

- Neměl by se do toho tedy více zapojit stát?

Stát by se měl postarat o vězně tak, aby jejich výkon trestu byl výchovný, takže v rámci pobytu ve vězení by jim měl zajistit práci a státní zakázky, který by šly, by se právě měly realizovat přes Vězeňskou službu. Třeba v rámci Ministerstva spravedlnosti.. Ale to zas neumožňují další zákony, který dělají výberové řízení, který mají za úkol vyhledat to nejlevnější řešení, což bohužel není případ těch vězňů.

- Dovedete si představit nějakou novelizace zákona v tomto směru?

To by byla taková práce... V tomto systému by to bylo velice komplikované.

Alespoň, že vězni dělají ve vnitřní režii, to znamená, že si třeba sami vaří, uklízí, pracují v prádelně.. To jsou další činnosti, které se započítávají do toho zaměstnávání. A potom se tam započítává ještě pokud chodí na terapeutické programy nebo se vzdělává. Takže tím trochu naroste ta zaměstnanost odsouzených. Ale bohužel to nejde všude. Hlavní problémy ve věznicích jsou se zvýšenou ostrahou.

- Takže podnikatel má i značné náklady k tomu, aby zajistil pracovní prostory.. Oni tam mají k dispozici nějaké dílny, ale dnes bohužel ta strojírenská výroba tolik nefrčí. A k tomu aby se sehnala nějaká kvalifikovaná práce, tak bohužel oni často ani nesplňují žádné základní kvalifikační předpoklady.

- Proto je nejspíš velká potřeba dostupnosti kvalitních učebních oborů ve věznicích.

Ano. Navíc jsou učební obory, které se dají zvládnout v poměrně krátké době. Také mají k dispozici rekvalifikační kurzy.

- Co si myslíte o omezení vyžadování trestního rejstříku zaměstnavateli pro určité profese?

Určitě by to nemohla být žádná práce s penězi. Hodilo by se to třeba pro kuchaře. Je ale problém ale, že tu jde o lidi, kteří se provinili majetkovou trestnou činností. Já bych na to šla možná jinou formou. Třeba bych učinila nějakou pobídku pro firmy v podobě odpuštění daní, nebo že by stát za ně platil sociální.

Z vlastního okolí ale znám případ, že když víte co ten člověk spáchal, tak je to možná lepší, než když to nevíte vůbec. Pokud někoho zaměstnáte na tyhleto pomocné práce, tak se docela špatně lidi shání. Ale pokud víte, že třeba provedl nějaké výtržnictví, tak je vám celkem jedno...

- A co kvóty?

Ano, to by šlo třeba u státních organizací, ale ne u soukromníků. Já bych tohleto možná svěřila těm občanským organizacím, občanským sdružení. Nebo by mohly vzniknout třeba konkrétní firmy, které by zaměstnávaly jenom osoby po VTOS.

- V dnešní době jsou velmi punitivní, nebyla by taková firma značně znevýhodněna?

To by potom musela nabídnout nějakou slušnou cenu.

- Ale tím zase budou diskriminováni propuštění, už si odpykali svůj trest a teď dostanou další v podobě sníženého výdělku?

Já teda nevím. Z praxe ale mám třeba tu zkušenost, že mého syna učí učitelka, a ta měla zpronevěru. Všichni to vědí... A tak ji prostě nepustí k penězům. Jinak s tou vzrůstající punitivitou souhlasím. Jak tady není takový ten blahobyt, jak by si lidé představovali, tak je jasný, že nejsou pozitivně naladěni.

- Který trestní systém v zahraničí by mohl sloužit jako dobrá praxe?

Mě je sympatický systém skandinávských států, ale tam je taky hodně nízká kriminalita. Takže nevím, jak by to bylo přenositelné k nám.

Příloha č. 4: Expertní rozhovor s PhDr. Alenou Marešovou, členkou výzkumného týmu IKSP, bývalou forenzní psycholožkou na výzkumném penologickém ústavu

Rozhovor proběhl 24.2. 2015 v Praze.

- Je recidiva v ČR sociálním problémem?

Recidiva je vždycky problém, ale záleží na jejím rozsahu. To, že část pachatelů bude recidivovat, tak pokud je to založené na jejich osobnostních vlastnostech a na způsobu života, tak tam jde o to, zda lze zabránit a jakými prostředky, většinou jsou to spíše prostředky mimo ně, zřídka se tomu dá zabránit přesvědčováním osob. Něco jiného je to u pachatelů, kteří se poprvé dopustili trestného jednání víceméně třeba shodou náhod, kvůli tomu, že došlo k souhře několika náhod, v jejich okolí bylo spousta kriminogenních faktorů, takže tam je automaticky jednodušší zasahovat proti jejich recidivě odstraněním těch jejich faktorů, spouštěčích. Jak prevencí, tak někdy i zásahem, někdo z toho také takřikajíc vyrostne. My jsme dělali recidivu u mladistvých, a tam mnozí, jak se říká, dostali rozum, vzhledem k věku. Tak po 20. až 25. narozeninách... Našli si děvče, uvažovali o založení rodiny a podobně a velmi často přestali recidivovat.

- Jak si představujete onu prevenci?

System prevence musí být odvislý na tom, v jaké lokalitě má působit. Nelze určit nějaký obecný přístup. Tou zacíleností se dosahuje účinnost preventivních opatření.

- Uvedu příklad. Jedná se o lokalitu sídliště na periferii Prahy, kde je častá majetková kriminalita, např. vykrádání aut, a pachatelé jsou mladí lidé od 15 do 30, kteří často mají problém s návykovými látkami.

Tak tam by se jako první měl řešit ten problém s návykovými látkami, protože braní drog úzce souvisí s majetkovou kriminalitou. Takže pokud by to bylo u osob, které lze zvrátit z té cesty užívání drog, je pravděpodobnost, že by ukončili, nebo značně omezili svoje kriminální aktivity. Pokud by tato cesta nebyla možná, takže opravdu nějakým způsobem je odštíhnout od dealerů, přenést je do jiného prostředí, pokusit se je vykořenit z toho prostředí, co mají, a tím pádem druhotným následkem by bylo snížení toho druhu majetkové kriminality.

Jinak taková ta představa, že se teď občané k této problematice, tak je to dost obtížné, protože sama jsem mnohokrát s narkomany pod vlivem jednala, a s nimi se domluvit nelze. Takže normální občan tohle taky nezvládá.

- Jaký máte názor na zvýšenou punitivitu v ČR?

Média často rozmazávají jen to nejhorší. Občané ale dbají také na osobní zkušenost. Třeba v případě Velkých Přílip, tak občané hodně proestovaly, aby se tam zřídila věznice. Potom, co tam asi rok v provozu byla, lidé tam našla zaměstnání, ženský neutíkaly, kriminalita nevzrostla v okolí, takže teď, když ji po umrtvení zase obživují, tak místní obyvatelstvo je vstřícné. Takže chce to jak spolupráci s občany, tak argumentovat nějakými výsledky.

- U opatření, jejichž cílem je snížení recidivy, je často nízká politická průchodnost a možná je to i kvůli punitivnímu, naladění ve společnosti...

Ano, to určitě a mám i dojem, že všechna opatření obecně se posuzují podle toho, zda jsou v předvolebním nebo postvolebním stádiu a pak taky záleží na inteligenci volených představitelů..

- Když se podíváte na vývoj českého vězeňství od roku 1989, napadají vás nějaké pozitivní změny a pokrok v ČR?

V tom aby se předcházelo recidivě...?

- Ano, i když je fakt, že ta stoupá..

Nejvíce se událo v tom, že se zkvalitnila mechanická opatření. Zvýšily se obecně osobní majetky, takže obyvatelstvo je víc motivováno, aby si své věci hlídali. Pokrok tedy spočívá zejména v technických prostředcích, počínaje zámky, lepšími stavebními úpravami atd. Také se trochu zkonsolidovala policie, takže častěji odhaluje i pachatele u těchto trestných činů, pokud se jedná o sériové loupeže, vloupačky a podobně. Takže pokud jde o tu represii, tak ta pokročila. Ale pokud jde o nějaká ta opatření sociální, tak si myslím, že ta optimalizace je ještě hodně daleko před náma.

- Co si myslíte o konceptu restorativní justice?

Já jsem zrovna vyhlášený odpůrce restorativní justice, protože tvrdím, že to vzniklo v Kanadách v osadě, kde se všichni znali, takže ta reakce těch, na které mělo být restorativní justici působeno tak byla dána tím, že jim záleželo na mínění okolí, kdežto v anonymním prostředí Prahy, kde někdy nefungují ani běžná opatření, kde objasněnost u kapesních krádeží je 9% u pouliční kriminality obecně 12 až 20%, takže vlastně se ten zločin vyplácí.. Takže přesvědčit nějakého dvacetiletého narkomana, aby si vydělal práci.. Navíc tito ještě často nic neumějí. Takže co v té restorativní udělají: takže okradený sebnior nebo domácnost si bude povídat s majetkovým zlodějem užívajícím drogy o tom, že jim třeba přinese nákup z hypermarketu?

- No v takovém případě se to asi nehodí, ale v menších komunitách by to fungovalo.

Uznávám to na malé vesnici, to ano.

- Co si myslíte o skandinávské praxi?

Když si přečtete ty skandinávské detektivky, tak bych to moc nebrala.. Je fakt, že drobnou kriminalitu tam obvykle neprovozují místní, na to mají imigranty.. A ta společnost tam je natolik uzavřená a znající se, až je pro outsidersy téměř nedostupná

- A co alternativní tresty jako nástroj prevence prizonizace?

Alternativní tresty velmi schvalují, ale jen do určité míry např. v případě prvního trestu, vždy by se mělo začínat od alternativních trestů. Hlavní je ale dostat individuálního klienta z kriminogenního prostředí.

Obecně prospěšné práce taky přicházejí v úvahu, ale je nad ním minutný pečlivý dohled. Ano, pokud je to u člověka na určité sociokulturní úrovni, který ke svému prohřešku má správný postoj, to znamená že to bere spíše jako vybočení, než třeba jako způsob začlenění se do určité komunity.. Tak tehdy to může být opravdu účinné. Ale představa, že vezmou 20 bezdomovců, k tomu několik drobných zlodějíčků a dají jim do ruky lopaty a košťata a pošlou je uklízet do vilové čtvrti, tak pochopitelně to nedopadne dobře.

- Jak je to se závislostí tendence recidivovat na věku?

Ona ta nrušenost není jen tím věkem. Nejlepší zacházení je s prvovězněnými středního a staršího věku, protože tam je od recidivy odradíte nejspíš, oni o to pochopitelně i nejvíce usilují. U části těch mladých je to problém, protože to sociální zrání je u nás zvláštní kategorie. Nevíme ve skutečnosti, kdy člověk dozrává. Je to takový sociologický oříšek, do kterého se ani nikdo moc nechce pouštět.

- Kde si myslíte, že máme rezervy, v oblasti opatření proti recidivě? Co by se dalo zlepšit?

Aby to zase nevyznělo, že lobbuji pro trestání nepodmíněných výkonem trestu...

V žádném případě nejsem pro to, že když někoho chytanou za nějakou trestnou činnost, dají ho do kriminálu, že je to optimální, ty snakce, aby ho to odradilo od recidivy...

V této oblasti je zkrátka současná společnost v krizi, kdy na určitá protisociální jednání neumí reagovat adekvátním způsobem.. Recidivu není možná zcela eliminovat, lze ji akorát omezit, a optimální je omezit ji hned po tom prvním trestném činu. Jakmile už někdo nastoupí podruhé, potřetí, najde se v tom, nemá už žádné morální zábrany, stane se to jeho životním stylem, tak tam je snad možná léčba jedině šokem.

- Jaká by byla první věc, kterou byste udělala v oblasti prevence recidivy?

Maximálně snížit kriminogenní faktory. Zajímat se o to, co stojí za těmi trestnými činy, po čem lidé baží. Zkrátka nejít na to od těch zločinců, ale od toho klimatu a od těch prostředků, které umožňují existenci kriminality v širším měřítku. To, že bude vždy existovat určitý typ zločinců, se kterými nelze pohnout, s tím je nutné se smířit.. Ty lze jen odstranit od společnosti.

Příloha č. 5: Rozhovor s MUDr. Petrem Petráčkem, vězeňským psychiatrem

Rozhovor proběhl 12.3. 2015 ve Všehrdech.

- Můžete prosím specifikovat svojí roli ve věznici?

Práce psychiatra ve vězení je obdobná jako v ordinaci pro odsouzené. V případě, že má duševní chorobu, je odeslán na lůžkové oddělení pro odsouzené v Brně. Někdy je navržené znalecké zkoumaní a je změněn jeho rozsudek. Je mu např. nařízená ústavní ochranná léčba.

- Mojí cílovou skupinou jsou typičtí recidivisté - mladí muži a 20- 40 let, kteří páchají majetkovou trestnou činnost, a často mají problém s abusem nějakých návykových látek.

Je pravda, že přibývá majetkové trestné činnosti, a to že množství těch, co páchají majetkovou nebo kombinovanou majetkovou a trestnou činností, se zvyšuje.

Návykové látky jsou celkem drahé, typický uživatel pervitinu spotřebuje 30000 za měsíc. Dostávají se do věznic za kombinovanou trestnou činností.

Další skupinou lidí, co se dostávají do věznic, jsou ti, kteří žijí v oblastech, kde je větší nezaměstnanost, a zároveň to zvyšuje šanci inklinovat k abuse těchto návykových látek.

- V současnosti je ve věznicích 65% recidivistů. Považujete vysokou recidivu za vážný sociální problém?

Je to vážný sociální problém, protože z pozice normálního člověka bez přímé zkušenosti s odsouzenými, tak říká, že vězení nemá smysl, protože se více než polovina lidí do vězení dostane znovu, ale jaké jsou příčiny, proč se lidé do vězení znovu dostávají. U některých je to z důvodu, že jsou závislí na drahých návykových látkách...Ale jsou i vězenice spojené s léčebnami. Ale ty často nevidí tu problematiku, tak vážnou jaká je. Největší problém je ten, že po propuštění se lidé vrací do starého prostředí, kde se setkájí s klienty, které nechtějí ztratit. Proto je často doporučováno propuštěným změna bydliště, kde ho dealeri neznají a on pak bude mít mnohem větší šanci abstinovat.

- Takže to znamená, že účinnou prevencí recidivy by bylo těmto lidem poskytnout nějaké jiné místo k žití.

Ve velkých městech často stačí se odstěhovat několik kilometrů od svého bývalého bydliště. Taky se doporučuje změnit styl oblékání a účesu, aby mohl dealerovi odpovědět „Pane, já Vás vůbec neznám, vy se pletete...“

- Takže tyhle rady dostávají už na výstupním oddělení.

Ano.

No a pak je tu ještě ten zásadní problém, že po opuštění bran věznice jsou ti lidé bez sociálního zázemí, s dluhy a hlavně bez zaměstnání. Svoje pracovní návyky si zachovávají ve věznici. Jak si myslíte, že toto funguje?

Kdo chce pracovat, tak až na malý procentu případů, může pracovat.. Pokud je to toxikoman s podlomeným zdravím, tak se nejdřív musí zlepšit jeho kondici. Zajímavé je, že skoro všem toxikomanům vězení velice pomůže. Někteří sami přiznají, že je věznice zachránila.

- Jak je na tom tedy současná péče o propuštěné? Co by jste změnil?

Všichni odsouzení, kteří jsou propuštěni, tak navštěvují pracovníky probační a mediační služby, kde s nimi pracují, ale bohužel, dle mého názoru je jich relativně málo a nemají takové pravomoce aby třeba toho člověka prosadili do nějakého zaměstnání, a on měl legální zdroj obživy a nedoháněl svojí materiální deprivaci trestnou činností.

- Takže byl byste pro to, aby pro propuštěné byly nějaká podporovaná chráněná místa?

Ano, určitě, je to potřeba. Často je ale problém, že se chytanou špatné party, i když na to mají potenciál, tak nedokončí vzdělání a nejsou pak pro trh práce příliš atraktivní.

V věznicích z hlediska vzdělávání je k dispozici malý výběr učebních oborů, ne každý chce být malí-lakýrník.

- Co byste na současnou penitenciární péči zlepšil?

Určitě jsem pro to, aby bylo více vychovatelů, ale otázka je, jak to zaplatit. Ti vychovatelé mají pedagogické vzdělání, takže jejich práce je odborná a ty platy nejsou ani teď tak vysoké, jak by si zasloužili.

O Programech zacházení si myslím, že jsou funkční, ale hlavní problém je nedostatek odborníků – vychovatelů, v jejich možnostech není všechno zvládnout. Hlavním problémem je podzaměstnanost. Taky není dostatek vězeňských psychologů a psychiatrů.

Vychovatelé dělají třeba takové ty věci, že navrhnou přemístění vězně do jiného kolektivu, obzvláště když začínají být nějaké častější naschvály mezi odsouzenými. Psycholog se zase stará o to, jestli se u vězňů nevyvíjí nějaká duševní porucha, v případě že ano, tak doporučí vězně k vyšetření u psychiatra.

- Jaký názor máte na zaměstnávání ve věznici?

Odsouzení dělají spíš ty lehčí práce, je to podobné práci v chráněných dílnách.

- Jako psychiatr by jste mi mohl zodpovědět otázku, kolik procent recidivistů je opravdu nenapravitelných – buď z důvodu velmi nízké inteligence, anebo nějaké zvláštní poruchy osobnosti.

Ano, nemalé procento vězňů jsou lidé s lehkou mentální retardací (pozn. IQ 50 – 70), jsou to většinou absolventi zvláštních škol. Většinou jsou z rodin, kde kriminalita je také u jednoho z rodičů, nebo sourozenců, tak tam se zase po dokončení trestu vězeň vrací do kriminogenního prostředí...

- Ale vždyť je to dospělý člověk, který může žít samostatně, takže to není beznadějný případ..

Ano, ale pokud je o ty jedince s lehkou mentální retardací, tak ti mají větší tendence vracet se do té bazální rodiny. A tam se často stává, že nejen on, ale i jeho blízcí jsou též po VTOS. Další věc je to, že se může jednat o smíšenou poruchu osobnosti.. Jsou různé druhy poruchy osobnosti – disociální, asociální apod. Všechny poruchy a choroby, ať duševní nebo fyzické, mají dva typy faktorů, které ovlivňují jejich vznik. Jde o faktory vnitřní a faktory vnější. Mezi vnitřní faktory patří dědičné dispozice, mezi vnější ty,

kteří způsobila nějaká vnější síla. Výsledek působení vnějších faktorů je u každého individua jiný.

Co se týče struktury osobnosti a jejich povahových rysů, tak to je hodně geneticky dané. Na tom jaká je ta osobnost záleží na výchově, prostředí apod., to jsou ty vnější dispozice, ale také na těch vnitřních, genetických.

- Toto je jasně vědecky podložené?

Ano, je. Potvzují to příklady např. u adoptovaných dětí. Dřív se předpokládalo, že je to s vnějšími a vnitřními faktory 50 na 50, dnes už se uvažuje o tom, že jenom 40% se dá ovlivnit výchovou.

- A kolik je tedy ve skupině typických recidivistů procent lidí, se kterými nemá smysl pracovat?

Řekl bych, že se to trochu mění s věkem. Pokud se člověk dostane k té hranici 50 let, tak se to procento snižuje, protože člověk přeci jenom dojde k závěru, že to takhle už dál nejde, že tímhle stylem si jenom zkazil mládí a že se na ten život začne dívat trochu reálněji.. Anebo se dostaví zdravotní problémy, které trestnou činnost znemožňují.

Ale konkrétně, jak je tomu podle věkových skupin. U dvacetiletých záleží na tom, jak moc se jim vychovatelé a další pracovníci věnují, současně je v této skupině bez šance tak 10%. U třicetiletých je to tak 10 – 20 %. U čtyřicetiletých se to číslo zase sníží na 10-15%.

Dalším problémem je, že spousta lidí s nadprůměrnou inteligencí, kteří by zvládli za příznivých okolností (tzn. Nepropadli by drogám, nebyli by svedeni úpartou), tak by si dodělali vzdělání a jejich pracovní uplatnění by bylo daleko lepší... Tito lidé často začínají s drogami v období pozdního dětství, takže neudělají to vzdělání.. Vzhledem k nezralosti osobnosti to berou lehkovážně.. Nakonec na ně zbyde nudná práce. A tito lidé se pak raději uchýlí k podvodům, než aby se dřeli za minimální mzdu, podvod jim přichází efektivnější.

- Co by jste tedy obecně doporučoval těm lidem, kteří chtějí snížit recidivu?

Určitě by pomohl navýšení stavu personálů, zvláště těch vychovatelů, psychologů apod. A potom by určitě pomohla intenzivnější péče o lidi po VTOS, a v případě, když jsou bez práce, tak jim nějak pomoci. Bylo by fajn změnit náhled na záznam v trestním rejstříku od zaměstnavatelů.

Jenže máme tu kapáč, tak je problém zaměstnat i netrestaný lidi.

Příloha č. 6: Rozhovor s Kristýnou Makovcovou z Rubikon centra

Rozhovor proběhl 8.4. 2015 v Praze.

- **Můžete ve zkratce říci, v čem spočívá Vaše práce?**
Rubikon centrum funguje přes 20 let a po celou dobu se věnujeme oblasti prevence kriminality, předcházení následků trestně činnosti. Pracujeme s klienty, kteří jsou ve věznicích, i s těmi po propuštění. Zhruba 80% našich služeb je pro klienty, co jsou už na svobodě. Naše činnost se dělí na dvě hlavní oblasti, první je zaměstnanost vězňů a druhou je jejich zadluženost a finanční gramotnost.
Jsme soustředění hlavně na Prahu, středočeský a ústecký kraj.
Jedna sekce našeho programu je podpora alternativních trestů a ještě probační program pro mladistvé, který je realizovaný po celé ČR.
Osobně mám na starosti Vězeňské programy.
- **Jaký je Váš vztah s ostatními aktéry působících na poli snižování recidivy, jako je např. Ministerstvo Spravedlnosti, Evropská Unie...?**
Čerpáme z fondů Evropské Unie, donedávna tyto finance činily 95% našich příjmů.
Nějaké projekty jsou hrazeny z Ministerstva Vnitřní z Odboru prevence kriminality a také čerpáme z dotací jednotlivých měst, kde působíme.
- **Jaká je Vaše zkušenost se spoluprací s Vězeňskou službou?**
Naše zkušenost je dobrá, možná je to tím, že v této oblasti působíme opravdu dlouhodobě. V každé věznici máme nějakou kontaktní osobu, což většinou bývají sociální pracovníci, vychovatelé nebo speciální pedagogové.
- **Proč je vysoká míra recidivy sociální problém?**
Mělo by být v zájmu celé společnosti recidivu snižovat, ušetřili bychom náklady, kdyby recidiva byla nižší, dnes se pohybuje tuším na patnáctém místě v Evropě.
Kromě ekonomických důvodů je také důležitá ochrana společnosti, proto si myslíme, že je důležitý zaměřit se na ony reintegrační programy.
- **Jak by se problém recidivy měl začít řešit?**
Stát by měl více spolupracovat s neziskovými organizacemi a dělat takové programy, jaké děláme my. Naše služby by měly být hrazeny z rozpočtu Ministerstva spravedlnosti. Subjekty tady jsou, ale neexistuje tady dobrý systém nastavení spolupráce. VSČR, PMSČR, kurátoři, úřady práce, neziskové organizace by spolu měli více kooperovat, aby se lépe doplňovaly, více na sebe navazovaly apod.
- **Četla jsem, že si Vaše klienty vybíráte.**
Při výběru klientů jsou klíčoví pracovníci věznic. Pro ty programy ve věznicích máme určitá kritéria – aby tam chodili dobrovolně, aby byli motivovaní, což je často těžké, protože tam lidé často chodí zjištěně, třeba kvůli tomu, aby se dostali ven na podmíněčné propuštění. S tím se bohužel asi nic dělat nedá, podmínka osobní motivace je těžko ověřitelná. Na svobodě je tomu jinak, tam jsme si osobní motivací klientů jistí více, protože musí plnit nějaké dohody či úkoly, takže ti nemotivovaní potom sami odpadají.

Z praktické zkušenosti vím, že mezi recidivisty existuje určitá skupina, která se do vězení bude vracet bez ohledu na naše snahy, jejich styl života jim vyhovuje. Ale tím že k nám dorazí, už dávají najevo nějakou svojí snahu.

- V čem spočívají překážky v tom, aby v ČR lépe fungovala trestní politika snižující recidivu?
Myslím, že je to dáno historicky, postkomunistické státy na tom nemohou být tak dobře jako západní země.
- Takže v porovnání s ostatními postkomunistickými státy jsem na tom podobně?
Ano, data o míře recidivy včetně indexu vězeňské populace (pozn. Počet vězňených osob na 100 000 obyvatel) jsou srovnatelné. Jde o Maďarsko, Slovensko, Polsko...
- Jaká zahraniční trestní politika by pro ČR mohla sloužit jako dobrá praxe?
To si úplně netroufám hodnotit, protože zahraniční programy neznám do detailů, ale vím, že v oblasti vězeňství excelují severské země, ty mají nejnižší recidivu. Konkrétně se mi líbí model otevřených věznic v Norsku.
- Pokud by ale o takovém modelu slyšel typický Čech, nejspíš by se zhrozil. Čím to je?
Možná je to zase kvůli té naší historické zkušenosti. S punitivním naladěním se setkávám i u jinak velmi otevřených lidí. Ti třeba ani netuší, za co všechno se dá v ČR skončit ve vězení. Na čtvrtém místě je to např. z důvodu neplacení výživného, za to se v západních zemích do vězení vůbec nechodí. Je tu tendence házet všechny se záznamem v trestním rejstříku do jednoho pytle, pak ale mnohdy nastává moment překvapení, když pak s těmi lidmi reálně mluvíte.
V Americe probíhá sympatická kampaň „We Are All Criminals“, která má za úkol vzbudit v lidech určité vcítění se do pozice trestaných a uvědomění si, že to jsou lidé jako my.
- Jaké pozitivní nebo naopak negativní aspekty proběhly v české trestní politice od roku 1989?
Jednoznačně pozitivní je zavedení Probační a mediační služby a instituce alternativních trestů. To co vidím jako negativum, je jejich nedostatečné využívání. U alternativních trestů je také problém, že se často proměňují na nepodmíněné.
Třeba proto je u nás dostupná služba Romského mentoringu, protože mnoho lidí z této skupiny neví, jak systém alternativních trestů funguje. Je to často kvůli neznalosti. Není ale dostatek statistik, kolik alternativních trestů bylo splněno a kolik převedeno v nepodmíněný trest.
- Jak byste řešila diskriminaci v oblasti zaměstnání? Co si myslíte o omezení zaměstnavatelů o vyžadování trestního rejstříku u určitých profesí, které by vymezila profesní komora?
Ano s takovým opatřením bych souhlasila. Mám dojem, že to takto podobně funguje někde na západě, včera jsem byla na vězeňském semináři, a někdo tam zrovna toto zmiňoval. Určitě je problém, že na jakékoliv pozici se požaduje čistý trestní rejstřík. Ale je fakt, že bych raději šla tou cestou osvěty, než legislativních změn.
- Víte něco o připravované nové Koncepci vězeňství?
Ano, tím se zabývám. Je v ní akcentována příprava na svobodu, snižovat riziko recidivy, vést odsouzené k zaměstnání, více je vzdělávat. Další z inovací Ministerstva

spravedlnosti jsou nyní Probační domy. Navím sice, jaký je přesný plán jejich zavedení, ale je možné, že by to mohlo začít v tomto roce. O evaluaci minulé koncepce (pozn.: na léta 2005 až 2015) nevím.

Příloha č. 7: Rozhovor s probačním asistentem Vladimírem Voborským z Probační a mediační služby

Rozhovor proběhl 9.4. 2015 v Praze.

- Můžete ve zkratce říci, v čem spočívá Vaše práce?
Já konkrétně dělám dohledy, trest obecně prospěšných prací a také jezdím na návštěvy do domácností rodin, které se chystají přijmout propuštěného klienta.
- Je vysoká míra recidivy sociálním problémem a do jaké míry?
Problém to do určité míry je, vzhledem k tomu, že to má negativní vliv na celou společnost. Argument, že ostatní postkomunistické země jsou na tom podobně, neberu.
- Jaké jsou ty nejpálčivější problémy vězňů? Co by jste postavil na první místo?
Určitě nejdůležitější oblastí je práce, že klienti mají problém sehnat zaměstnání. Bohužel neexistují programy integrace do toho pracovního procesu. Tím, že klienti mají záznam v trestním rejstříku, jsou velmi znevýhodněni na trhu práce. Obvykle většina z nich nějakou práci sežene, ale jedná se o práci na černo. Práce na černo je velmi nejistá, jsou tam rizika i taková, že v případě pracovního úrazu nedostanou ani korunu. Dále hrozí, že nedostanou výplatu, což může být impulsem k trestné činnosti.
Na druhém místě je problém s ubytováním a na třetím vztahová oblast.
- Jak by se tedy stávající situace dala zlepšit?
Už jsem nad tím mnohokrát přemýšlel. Z pozice zaměstnavatele chápu nedůvěru zaměstnat člověka s trestním rejstříkem. Investuji do něho peníze a tím riskuju. Myslím si, že by mohl pomoci program určitého daňového zvýhodnění pro zaměstnavatele osob po VTOS a zároveň zjednodušení propouštění takovýchto lidí v zákoníku práce. Aby byla možnost nějaké zvláštní smlouvy..
 - Sama váhám, jestli by bylo vhodné opatření tohoto typu, nebo by spíše pomohlo restriktivní krok vůči zaměstnavatelům a jejich právu vyzadovat trestní rejstřík, ale pouze v případech určitých profesích typu skladník, kuchař, které by vymezila profesní komora.
Mám dojem, že takto to funguje v Norsku. Ale já se na to chci dívat i z pozice toho zaměstnavatele.. V lékárně nemohou zaměstnat v bance, a gamblera v lékárně.
- Takže by bylo procesně velmi komplikované uvádět něco podobného do praxe...?
Musel by existovat nějaký orgán, který by určoval kam můžou a kam nemůžou, což už je podle mně celkem komplikované. Nejlepší by se pak musel přizpůsobit celý systém trestního rejstříku, nebo by to chtělo jiný velký legislativní zásah. Zatím se to doplňuje neziskovými organizacemi...
- Co víte o projektu PMSČR Probačních domů?

Zatím je to v rámci vize a v Praze se nyní nic konkrétního neřeší.

- Co si myslíte o tom, že pracující vězni dostávají menší než minimální mzdu? Pokud např. platí výživné, trápí za jejich pochybení pak celá rodina.
Faktem je, že kduž v tom vězení pracují, tak poplatí alespoň něco. Musí platit výživné, náklady na soudní řízení, platí pobyt ve vězení (pozn.: zhruba 1000 Kč měsíčně), penále za zdravotní pojištění (pozn.: jinak je vězněným zdravotní pojištění hrazeno), poplatky za zdravotní výkony... Lidé po VTOS jsou často velmi zadlužení, což znamená, že v momentě, kdy si najdou legální zaměstnání, tak jim exekutor obstaví plat. Mohu vám říct reálný příklad z praxe. Člověk, co se podílel na nějaké trestné činnosti, z čehož má miliónové škody, které musí nahradit, si spočítal, že bude do konce života muset žít z minimální mzdy. On se rozhodl chovat slušně, jelikož mu záleží na jeho rodině, ale musí brát práci na černo. Sám nijak netlačím na klienty, kteří přijmou zaměstnání na černo, protože chápu jejich situaci.
- Co si myslíte o punitivitě ve společnosti?
Lidé nechápou, že když trestaní mají k dispozici nějaké integrační programy, že to není nějaké protěžování, ale činí se tak v zájmu celé společnosti. Když budou mít lidé po VTOS pocit, že na ně všichni koukají skrz prsty, je to další popud k tomu dál pokračovat v kriminální kariéře. Když se ale podaří někoho zaměstnat a nějak stabilizovat, tak se obvykle ti lidé chytanou a dále žijí normálním spořádaným životem a fungují ve společnosti, a to si normální lidé zrovna neuvědomují.
- Jaký je současný stav vězeňství a co byste změnil?
Podmínky dnes jsou nesrovnatelné s tím, co bylo před rokem 1989. Dnes se s lidmi mnohem lépe zachází, i když ideální to není. Není dost peněz na programy a věznicím hrozí přeplněnost.
Byl bych pro diferenciaci vězňů podle sociálních skupin. Přijde mi nevhodné, když odsouzený ředitel Kampeličky tráví čas s nějakými bezdomovci.. Ale zejména jde o to, aby se předcházelo efektům prizonizace. Nejde dávat dohromadu například někoho mladého dohromady se zkušenými zločinci.
Úplně ideální by bylo, aby VTOS nebylo jenom vězení, ale aby se s každým zacházelo individuálně a byl by umístěn do vhodné instituce, třeba do nějakého ústavu. To je ale velmi utopická představa, protože její uskutečnění by vyžadovalo mnoho financí. Ale je fakt, že v současné době je české vězeňství podfinancované a řešení recidivy je neekonomické.
Člověk po VTOS je vystaven mnoha traumatům a žije v nejistotě. Mohou být i rádi, že dostanou dohled, protože my jim alespoň nějak poradíme. Navíc lidé, kteří si odsedí trochu delší trest, jakoby přicházeli do úplně jiného světa. Na to by je mělo připravit výstupní oddělení, ale to nemá u nás moc velkou kvalitu, je to jenom trochu barevnější místnost.

Byl bych rád, aby existovalo více koncepčních dlouhodobých programů, včetně těch preventivních, které by třeba začínaly už v nějakém dětském domově. Aby ty programy byly efektivní, zaměřené na konkrétního člověka, aby nebyly paušalizující. Bohužel na stát není schopen najít finance. Je tu hromada dílčích problémů, které je potřeba vyřešit.

Příloha č. 8: Rozhovor s Mgr. Jakubem Černým, psychologem a sociálním pracovníkem za NNO Podané ruce

- Považuješ současný stav recidivy za akutní sociální problém?
No ano, určitě. Vlastně vězení mi celé jako koncept nepřijde zrovna dokonalé. Vychází z nějakého modelu viny a trestu toho individua.. Ale základem toho vězení je lidi izolovat, pokud jsou nebezpečný, ale druhá funkce, která je ještě důležitější, je, aby tam došlo k nějaký nápravě. Nelíbí se mi, že třeba prvotrestaní se dostanou do vězení, stanou se součástí tý komunity.
V tý komunitě pro mnohé z nich není pobyt ve vězení jako nějaká hrozba, je to prostředí, kde jsou alespoň nějak přijatí okoloím, kde mají nějakou funkci, nějakou roli... Potom se po propuštění cítí opuštění. Sice svobodní v tom smyslu, že se můžou pohybovat kde chtějí, ale to je tak všechno. Ani je tam nenaučí, jak si požádat o sociální dávky.
- Co je tedy patří mezi největší důvody recidivy?
No, jeden z největších průšvihů, proč ti lidi recidivují, že mají jednoho sociálního pracovníka (pozn. sociálního kurátora), který na ně úplně kašle, je to většinou bývalý bachař, který chtěl mít svůj vlastní kancelář, tak se tedy nějak dozvěděl.. Co já jsem se tedy s nimi setkal, tak moje zkušenost je, že to mají docela „na háku“, o těch lidech nemají žádné valné mínění no ale nechce paušalizovat, ale dochází tam k tomu, že ti lidé si něco naplánují ve vězení, ten sociální pracovník je úspěšný, zajímá se o ně, tak to s nimi probere, a ty lidi vyjdou z vězení, a celá ta vize se jim zvrátí. Venku je nikdo nečeká, nebo rodina, která je ještě kriminogenní, a ten plán se jim celý rozplyne, je to najednou historie.
- Je náchyllost k recidivě geneticky daná?
To je takový ten věčný spor nature versus nurture. Psychiatri jsou spíš pro nature, my psychologové naopak. Zastánci nature problém nehledají v sociálně politických příčinách, ale všechno se dá vysvětlit skrz geny.
V Americe je 60% černochů, u nás 50% Romáků. To nemůže být v genech, jedná se o nějaký společenský tlak, důsledek sociálního vyloučení. To že předpokládáme existenci jakéhosi genu kriminality, z nás v podstatě dělá rasisty, přihlédneme- li k těm kriminálním statistikám..
- Já bych maximálně uvažovala o nějakém kulturním memu, třeba u Romů „takoveto kradení slepic“..
No.. To je kulturní mem.. Navíc to není společensky nebezpečné, narozdíl od násilné kriminality.
- Jak si představuješ takového typického recidivistu?
Pro mě jako takový neexistuje..
- Ale typově. V literatuře se píše, že páchá obvykle majetkovou trestnou činností, že má nízké vzdělání, je to muž v mladším až středním věku, může trpět abusem návykových látek...

Ano, vězení je především mužská záležitost, jsou to lidé většinou z nižších sociálních vrstev, jo užívání návykových látek. Rekrutují se ze sociální vyloučených lokalit. Kdysi jsem dělal streetworkera, a pak jsem ty lidi potkával už jako zaměstnanec Podané ruce.

- Dovedeš si představit nějaké preventivní opatření proti kriminalitě třeba v těch sociálně vyloučených lokalitách?

Asi jo, ale problém je v tom, že když to zacílíme na určité lidi v určité komunitě, tak jim tím v podstatě říkáme, že jsou špatní. Ale ty lidi kradou, nebo se chovají, tak jak se chovají, díky strukturálním věcem... Že třeba patří třeba do té diskriminované skupiny, nemají práci vzdělání.. Ano, určitě můžeme vymýšlet nějaké vzdělávací preventivní programy o kriminalitě, na základě třeba případů nějakých lidí, kteří byli nadějní, ale skončili blbě.. Někteří lidi se na to chytanou. Každopádně to je jenom špička ledovce. Je zajímavá, jestli si po tom učňáku najdou práce.

Je možné, že třeba zvýšení minimální mzdy by snížilo kriminalitu.. To už myslím, že je ověřený, že čím větší úroveň redistribuce a menších nerovností ve společnosti, tak tím nižší kriminalita chudých.

- Co říkáš třeba na koncept domů na půli cesty, Probačních domů?
To je samozřejmě super, ale nedovedu si moc představit, že by nabídka odpovídala poptávce.. Nejspíš tam pořád ty lidi budou jako „second class“ občan. Pořád žiješ na takovém přechodovém vězení, jsou tam jasně daná pravidla.. Tady už ani tak nejde jako o problém recidivy, tak o problém bezdomovectví.. Podle toho, co bylo zkoumaný jinde, je ideální přidělit sociální bydlení.
- Jako psychologa se Tě musím zeptat na to, zda ve věznicích probíhá stín sociálně-psychologických typu Stanfordský experiment?
No, trochu... Já jsem do věznic třeba jezdil jako neziskovky a k nám třeba byli dost hostilní.. No, určitě ne všichni, ale mám zkušenosti s opravdu drsnými „bachaři“. Nebo oni byli takoví apatičtí, prostě to by měli na háku a davali najevo takovou nadřazenost...
- Co to bylo za věznic a jakého typu?

Rapotice, to je s dozorem.

Potom jsme se tam bavili s výchovným poradcem a psycholožkou a ti byli super.. I kduž taky měli uniformu. Ale když fakt mluvím o těch policistech, tak s těmi jsem neměl dobrou zkušenost. Když jsme něco po nich chtěli, tak se to vždycky muselo řešit přes nadřízeného, byli neochotní.

- Jaká je tedy celková současná situace v ČR?
Mám pocit, že je to u nás celé špatně, že lidé, co mají záznam v trestním rejstříku jsou trestaní dvakrát.. Jsou trestaní tím odnětím svobody a pak tou společností. Hlavně jde o diskriminace na trhu práce. Chápu, že jsou pozice, kde je to nutný.. Ale to že po Tobě chtějí trestní rejstřík u popelářů, nebo někde ve skladu, tak to je prostě podle mně diskriminace jasná jak facka.
- Co si myslíš o práci ve vězení za nižší než minimální mzdu?
Nevím, jak je to možné, je to další z nespravedlností, která je na těchto lidech vykonáváva.
- Když se podíváš na vývoj českého vězeňství, napadají tě nějaké negativní nebo pozitivní změny, které bys chtěl zdůraznit?

Pozitivně vnímám zvyšující se počet nerepresivních pracovníků.. A i když zatím to je spíš tak, aby se hlavně plnily normy, tak se zvyšuje odbornost těch lidí. Je tu určitý tlak na to, aby vězení bylo opravdu nápravné, i když se tomu u nás vehementně brání. Negativní trend je asi to, že právě žádné silné trendy u nás moc nejsou. Jsou to takové stojaté vody, kde hlavním mottem je „hlavně nic neměnit“.

- Jak by si tedy situaci zlepšil?
Ty programy jsou úspěšnější, když se začíná spolupracovat s tím člověkem, když už je ve vězení, ne až po výstupu, a taky je vhodné, aby po celou dobu, ve výkonu trestu i po něm, spolupracoval s tím stejným pracovníkem. Aby tam byla nějaká kontinuita. Segmentovaná péče má určité nevýhody. Ideální by bylo, kdyby při nástupu do vězení a ten s ním zůstal. Ve vězení je jenom číslo.
- Ještě mě napadlo, kromě té modelové prizonizace, co dalšího si ten člověk odnese z vězení psychicky?

Někdo si odtamtud odnáší trauma, lidé jsou zakřiknutí, podezřívaví, koukají za roh. Nebo se naučili dělat „pokerface“, takže jsou pro ostatní nečitelní, což je ve vězení sebezáchranný mechanismus. Setkal jsem se s lidma, kteří ve vězení našli svůj vnitřní klid.

- Kde bys situaci s recidivou začal řešit? Jakou první věc bys udělal?
Umožnil bych, aby hlas těch vězňů, potažmo recidivistů, byl slyšet. Že by oni sami udělali unii a byli by bráni jako experti. Přizvali bychom je pak do diskuse, jaký programy tedy dělat. V takovéto oblasti jsou názory cílových příjemců politiky hrozně málo realizované. Možná by takováto unie i pomohla vězňům více reflektovat svoji situaci, lidé by se cítili, že mají nějakou možnost svůj život ovlivnit.
- A co lidé s lehkou mentální retardací nebo poruchou osobnosti?
To první je problém, v druhém případě se dá s takovými lidmi pracovat, aby mohli fungovat ve společnosti.

Příloha č. 9: Strom problémů - metoda Policy Analysis

Strom problémů na toto téma jsem přejala ze své seminární práce na kurz Veřejné politiky „Návrh možných opatření v české trestní politice vedoucí ke zlepšení efektivity resocializace vězňů“²⁸⁸, který jsem na základě konzultací s experty a nových poznatků ještě aktualizovala a doplnila. Je níže uveden na obrázku č.2.

Jako hlavní příčina problému se jeví neochota vlády věnovat zdroje do penitenciární péče, což způsobuje nedostatek odborníků v oboru, nedostatečné služby osobám po i ve VTOS a také přeplněnost věznic.

²⁸⁸ DOLEŽELOVÁ, Olivie. *Návrh možných opatření v české trestní politice vedoucí ke zlepšení efektivity resocializace vězňů*. Praha, 2013. Dostupné z: Ročníková. FSV UK

Jednou z příčin přeplněné kapacity vězeňských institucí je sporé ukládání alternativních trestů, přestože sankce toho typu jsou za určitých podmínek optimální, a to jak pro trestané a jejich nejbližší, tak pro stát, díky ušetření nákladů.

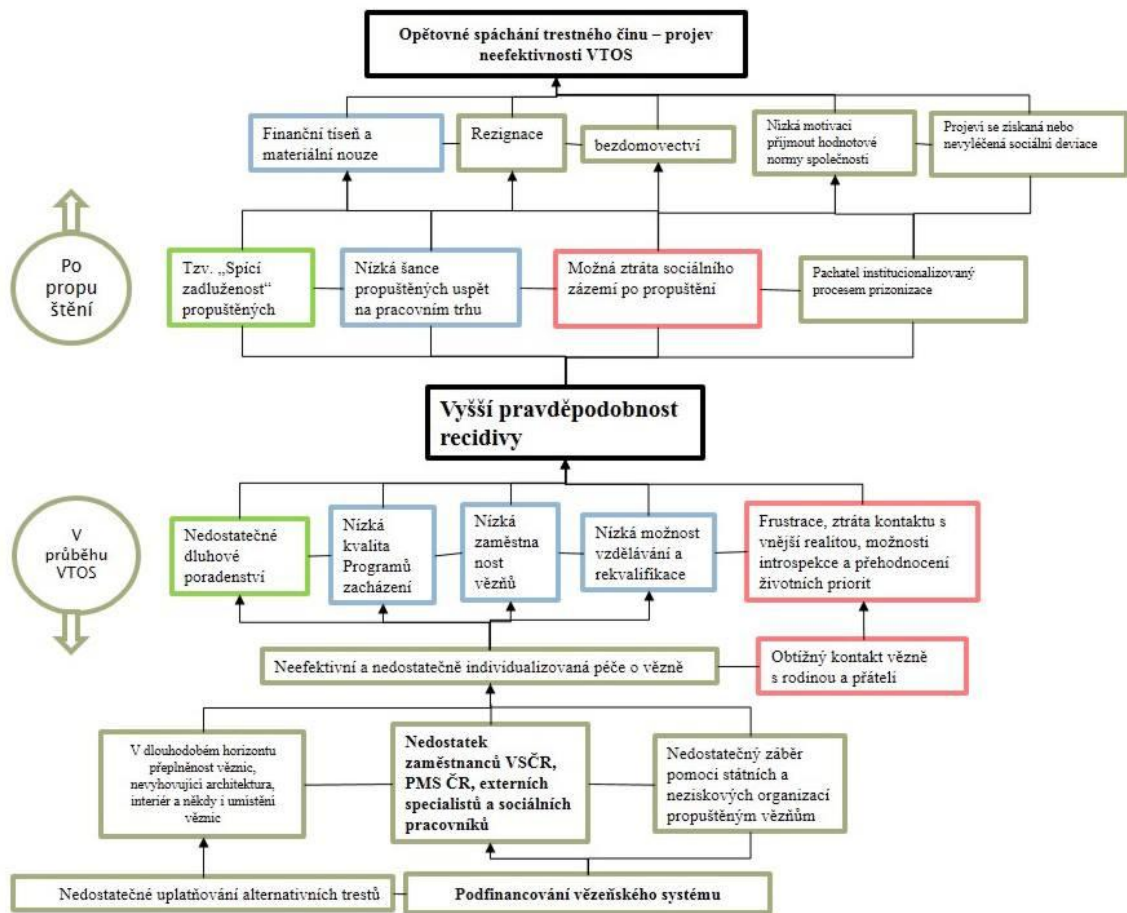
Péče o samotné vězně není dostatečná. Nejsou kvalitně mentorováni v oblasti dluhů, zřídka se efektivně vzdělávají, nejsou dostatečně zaměstnáváni a hlavní nástroj resocializace Programy zacházení bývají občas jen vyprázdněnou formalitou.

Není neobvyklé, že vězni nemají dobrý kontakt s rodinou (špatné podmínky návštěv, vzdálenost věznic od bydliště a nedostatek telefonů se jako příčina do stromu už nevešla), a rodina je jako motivace k resocializaci jeden ze zásadních faktorů.

Tyto příčiny tedy vedou k vyšší pravděpodobnosti opětovného porušení zákona. Propuštěný vězeň má díky neefektivnímu VTOS nízkou šanci uspět na pracovním trhu (další roli zde i hraje handicap záznamu v trestním rejstříku), trpí často neřešitelnou zadlužeností, nemá sociální zázemí a v neposlední řadě mohlo uvěznění poškodit jeho charakter a stal se z něj institucionalizovaný jedinec trpící vlivem prizonizace ve větší či menší míře. Vězni mohou nadále trpět sociální deviací a neochotou se přizpůsobit normám společnosti.

A i když se do vězení vrátit nechtějí, po propuštění začnou být natolik zoufalí a rezignovaní, že je přímá materiální deprivace spolu s dalšími faktory dovede k opětovnému spáchání trestné činnosti

Důsledky vysoké recidivy pro společnost jsou především o vyšší náklady ze státního rozpočtu na provoz věznic a méně bezpečnou společnost. Pokud se lidé po VTOS nezapojí do společnosti, stát ztrácí pracovní sílu. Pokud nebude umožněno bývalým vězňům dostat se k legální práci, zapojí se do šedé ekonomiky, a stát tak přichází o příjmy z daní. V šedé ekonomice také zaměstnancům hrozí, že nebudou vyplaceni, což je z důvodu nečekané materiální deprivace může opět snadno motivovat k trestné činnosti.

Příloha č. 10: Hierarchizace cílů a jejich indikátory - metoda Policy

Analysis

Hlavním cílem je snížení recidivy, pod ním následují konkrétní cíle a podcíle. Tučně zvýrazněné jsou ty cíle, které se týkají naší vybrané oblasti tohoto komplexního problému.

Cíl 1. Snížení recidivy osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody

Cíl 1.1. Zahájení advokační činnosti ve prospěch důležitosti penitenciární a postpenitenciární péče. (Tento cíl je podstatný z důvodu zajištění vstřícnosti spolupráce všech aktérů.)

Cíl 1.2. Zvýšit objem financí v penitenciární a postpenitenciární péči. (Navýšení prostředků umožní použití nových nástrojů a regulací k dosažení primárního cíle.)

Cíl 1.3. Zvýšit objem a kvalitu služeb v penitenciární a postpenitenciární péči. (Soustředění se na inovace a vylepšení dostupných služeb je stejně důležité jako dostatek finančních prostředků. Jde o obecný, substantivní cíl.)

Cíl 1.3.1. Zvýšit počet pracovníků a jejich kvalifikaci

Cíl 1.4. Omezit negativní vlivy prizonizace ve věznicích. (Sociální a psychologický proces prizonizace je opačným k procesu resocializace, a nesocializovaný jedinec je potenciální recidivista.)

Cíl 1.4.1. Upřednostňovat před VTOS alternativní tresty.

Cíl 1.4.2. Zajistit kvalitní psychologickou péči.

Cíl 1.4.3. Podporovat styk vězňů s rodinou.

Cíl 1.4.4. Zajistit kvalitní trávení volného času ve vězení.

Cíl 1.4.5. Zajistit dostatek učebních oborů ve věznicích. Díky učebním oborům ve věznicích by byl doplněn nedostatek řemeslníků.²⁸⁹

Cíl 1.4.5. Zajistit přístup k zaměstnání pro osoby ve VTOS

Cíl 1.4.6. Přizpůsobit interiér vězení moderním poznatků v penologii.

Cíl 1.5. Zajistit dobrý přístup k bydlení pro propuštěné vězně. (Absence sociálního zázemí je jednou z hlavních příčin opětovného spáchání trestné činnosti.)

Cíl 1.6. Zajistit přístup k zaměstnání pro propuštěné vězně (Majetková nouze je jednou z hlavních příčin opětovného spáchání trestné činnosti.)

Cíl 1.6.1. Pozitivně ovlivnit trh práce ve prospěch osob propuštěných z VTOS

(Tohoto cíle lze dosáhnout několika různými variantami – např. daňovým zvýhodněním, tvrdými regulacemi a kvótami, nebo vytvořením chráněných pracovních míst atd.)

Cíl 1.7. Zavést pravidelný monitoring v oblasti služeb penitenciární a postpenitenciární péče

(Pro zajištění efektivního využívání zdrojů a fungování nových regulací je pravidelná evaluace zásadní.)

Indikátory cílů

Indikátor obecného cíle Snížení recidivity osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody je sížení počtu nových případů opakovaného uložení trestů VTOS za časovou jednotku uplynulou od implementace opatření.

Rozhodla jsem se soustředit na podcíl zajištění zaměstnání v a po VTOS. Zaměstnanost osob ve VTOS snižuje prizonizaci, uchovává pracovní návyky, umožňuje splácet dluhy či výživné, případně I poskytuje nové dovednosti. Získání práce po propuštění zase zabraňuje materiální deprivaci a sociálnímu vyloučení, které k recidivě vedly.

Na to navazuje podcíl ovlivnění trhu práce ve prospěch propuštěných vězňů.

4.2.1. Indikátory cíle „Zajistit přístup k zaměstnání pro osoby ve VTOS“

- a) Vývoj zaměstnanosti osob ve VTOS
- b) Vývoj dostupnosti rekvalifikačních kurzů a vzdělávání ve věznicích
- c) Vývoj počtu možných profesí vykonatelných osobami ve VTOS

4.2.2. Indikátory cíle „Zajistit přístup k zaměstnání pro propuštěné vězně“

- a) Vývoj dostupnosti vzdělávání ve věznicích
- b) Vývoj počtu vězňů, kteří ve výkonu trestu dokončí svoje základní, stredoškolské nebo vysokoškolské vzdělání
- c) Vývoj dostupnosti rekvalifikačních kurzů ve věznicích
- d) Počet propuštěných vězňů, kteří jsou zaměstnáni na základě rekvalifikačního kurzu absolvovaného ve výkonu trestu
- e) Vývoj počtu pracovních míst, kde se reálně nevyžaduje od zaměstnance čistý trestní rejstřík
- f) Vývoj poměru zaměstnaných nezaměstnaných vězňů po roce nebo jiném časovém úseku na svobodě
- g) Vývoj počtu firem zaměstnávajících osoby po VTOS

²⁸⁹ MORAVCOVÁ, Květa. Kvalitních řemeslníků je málo. Podnikatelé viní špatný školský systém. *Rozhlas.cz*. 2012, č. 1. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/zprava/kvalitnich-remeslniku-je-malo-podnikatele-vini-spatny-skolsky-system--1097464>